

8—9 maj.

Debatter m. m.

Tisdagen den 8 maj.

Sid.

Svar på interpellation av herr Lundgren ang. vissa frågor rörande de värnpliktigas utbildning.....	3
--	---

Onsdagen den 9 maj.

Om uppsägning av det s. k. Marshallavtalet.....	15
Konventionsförslag ang. skydd för de mänskliga rättigheterna m. m. 18	
Om en instruktion för Sveriges representation hos Förenta Nationerna	23
Anslag till Chalmers tekniska högskola.....	24
Lönerevision för vissa chefstjänstemän m. m.	32
Lönereglering för lärare vid statsunderstödda privatläroverk m. m. 47	
Lönereglering för lärarpersonal vid statsunderstödda folkhögskolor m. m.	50
Anslag till kostnader för dyrortsundersökning.....	53
Lagförslag om skyldighet att fullgöra repetitionsövningar m. m. ..	67
Meritberäkning för befälsutbildade värnpliktiga.....	82
Ang. den civila hälso- och sjukvårdens organisation.....	86

Samtliga avgjorda ärenden.

Tisdagen den 8 maj.

Bevillningsutskottets memorial nr 48, ang. gemensam votering rörande elskatt m. m.	11
— nr 49, ang. gemensam votering rörande tillfällig automobilskatt 11	

Onsdagen den 9 maj.		Sid.
Gemensamma omröstningar:		
ang. nykterhetsanslaget		12
ang. fria resor för barn m. m.		12
ang. elskatt m. m.		13
ang. tillfällig automobilskatt		14
Utrikesutskottets utlåtande nr 10, ang. uppsägning av det s. k. Marshallavtalet		15
— nr 11, om godkännande av konventionsförslag ang. skydd för de mänskliga rättigheterna m. m.		18
— nr 12, om en instruktion för den svenska representationen hos Förenta Nationerna		23
Statsutskottets utlåtande nr 127, ang. vissa anslag till de tekniska högskolorna m. m.		24
— nr 128, ang. lönerrevision för vissa chefstjänstemän m. m.		32
— nr 129, ang. lönerreglering för lärare vid vissa statsunderstödda privata läroanstalter m. m.		47
— nr 130, ang. lönerreglering för lärarpersonal vid statsunderstödda folkhögskolor m. m.		50
— nr 131, ang. höjning av traktamentsersättning enligt allmänna resereglementet m. m.		53
— nr 132, ang. anslag till en dyrortsundersökning m. m.		53
Andra lagutskottets utlåtande nr 25, ang. skyldighet för vissa värnpliktiga att fullgöra repetitions- och beredskapsövningar m. m.		67
Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 12, ang. meritberäkning för befälsutbildade värnpliktiga		82
— nr 13, ang. allmän översyn av administrationen och förvaltningen av den civila hälso- och sjukvården		86

Tisdagen den 8 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Justerades protokollet för den 30 nästlidne april.

Ang. vissa frågor rörande de värnpliktigas utbildning.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet VOUGT, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Lundgrens interpellation angående vissa frågor rörande de värnpliktigas utbildning, erhöi ordet och anförde: Herr talman! I en med första kammarens medgivande framställd interpellation har herr Lundgren frågat *dels* om jag är villig att utfärda sådana direktiv att endast ämnen, vilka ha betydelse för de värnpliktigas utbildning till i krig användbara soldater, upptagas på gällande utbildningsplaner, *dels* om jag vill framlägga förslag till sådana bestämmelser att juluppehållet för de värnpliktiga icke inräknas i tjänstgöringstiden och *dels* om jag vill utfärda sådana ändrade bestämmelser för säkerhetstjänsten att all personal erhåller tillfredsställande utbildning med de vapen som de skola betjäna i fält.

Jag besvarar den sistnämnda frågan först.

De nu gällande säkerhetsbestämmelserna för arméns vapenutbildning finnas i den år 1943 fastställda men sedermera vid åtskilliga tillfällen ändrade säkerhetsinstruktionen för armén (SäKI). Detaljerade föreskrifter meddelas om skjutning med olika slag av vapen och ammunition och om handhavande av handgranater, sprängmedel, minor m. m. Avsteg från bestämmelserna få under vissa förutsättningar anbefallas, dock endast från fall till fall genom beslut av regements- och högre chef.

Det skulle här föra för långt att lämna

en mera ingående redogörelse för bestämmelsernas innebörd. Chefen för arméstaben har i infordrat yttrande avgivit följande sammanfattade omdöme.

Bestämmelserna för skjutning med vapen av kaliber mindre än omkring 20 mm ge relativt goda möjligheter att genomföra verklighetstroga övningar. Förhållandet gäller emellertid icke skjutning i skog, där riskerna för rikoschetter föranlett mycket restriktiva bestämmelser, vilket är så mycket mera beklagligt, som skogsstriden för infanteriets vidkommande måste tillmätas särskilt stor betydelse.

Bestämmelserna för skjutning med vapen av kaliber större än omkring 20 mm ge avsevärt sämre möjligheter att genomföra övningar av stridsmässig karaktär. De anbefallda fredsmässiga säkerhetsvinklarna och säkerhetsavstånden för övningar med stridsammunition överstiga de i krig tillämpliga i så hög grad, att stridsbilden ofta blir mindre realistisk. Den tunga eldens effektiva utnyttjande i anfall och försvar — den kanske viktigaste förutsättningen för framgång i modern strid — kan sålunda icke visas och inläras på ett verklighetstroget sätt.

Häruöver gälla för vissa vapen ytterligare säkerhetsbestämmelser, av vilka följande äro av speciellt intresse.

Granatkastarskjutning med stridsladade vinggranater får icke utföras utan en speciell övningsanordning, som medger avfyring från skyddad plats i avslutning till pjäsen. Denna bestämmelse har sin grund i risken för brisad i loppet. Förhållandet utesluter helt möjligheterna till fältmässigt uppträdande från servispersonalens sida, då stridsammunition användes. Vid skjutning med övningsvinggranater — som är regel — kan personalen däremot iakttaga full fältmässighet och erhålla den skjutrutin, som är erforderlig.

Beträffande granat- och raketgevär samt pansarskott är skjutning med

Ang. vissa frågor rörande de värnpliktigas utbildning.

sprängladdad ammunition i fred medgiva endast vid demonstrationsövningar, varvid vapnet anbringas på en särskild övningsanordning och avfyras med servispersonalen i skydd. Den restriktiva bestämmelsen för dessa vapen beror väsentligen på det enskilda skottets stora sprängladdning och vapnets instabilitet vid själva avfyringen, vilka avsevärt öka riskerna för såväl skytten som andra övningsdeltagare. Pansarskottets begränsade skottvidd kan ävenledes innebära betydande fara för skytten på grund av återgående splitter. Till raket- och granatgeväret finnas emellertid övningsprojektiler, vilka liksom övningspansarskotten må skjutas på mera fältmässigt sätt.

Ehuru sålunda — såsom arméstabschefen påvisat — säkerhetsbestämmelserna i vissa fall förhindra utbildning i skjutning med sprängladdad ammunition, kan färdigheten att handha vapen bedrivas på ett tekniskt tillfredsställande sätt genom annan utbildning. Om jag som exempel tar utbildning med raketgevär, inriktas denna till en början på materielkunskap. Den värnpliktige får lära sig vapnets konstruktion och funktionssätt. Därefter vidtaga förberedande övningar, vilka i huvudsak omfatta laddning, riktning, intagande av eldställning, anläggning och avfyring. Laddningsövningarna utföras med laddblindraketer utan någon som helst spräng- eller drivladdning. De därefter företagna skjutningarna omfatta skolskjutning, fältskjutning och stridsskjutning enligt av arméchefen fastställda program. Skolskjutningen utföres med vapen, som försetts med hjälpvapen, d. v. s. en anordning som möjliggör skjutning med vanlig gevärsammunition. Även fältskjutningen utföres i huvudsak med hjälpvapen; vissa övningar böra dock skjutas med vapnets egen ammunition. Den avslutande skjututbildningen omfattar stridsskjutning, vid vilken skall användas vapnets egen ammunition. Det är dock endast övningsraketer, som här tagas i anspråk. I utbildningsprogrammet ingår alltså icke skjutning med sprängladdad stridsammunition. Såsom förut nämnts har det av säkerhetsskäl icke ansetts möjligt att med-

giva övningar med sådan ammunition. Det må slutligen framhållas, att övningarna kompletteras med övningar på s. k. filmskjutbana, där skjutning mot rörliga mål kan inövas.

Säkerhetsbestämmelserna medge sålunda i regel, såsom jag redan framhållit, att erforderliga färdigheter kunna inövas på ett tekniskt tillfredsställande sätt. Utbildningen beträffande vapnets handhavande i fält och skottens avlossande samt i fråga om träffsäkerhet kan alltså bedrivas fullt tillfredsställande utan att vapnen motsvara de i krigsbruk förekommande därutinnan att en sprängverkan åstadkommes vid målet. Däremot är det givetvis icke fullt tillfredsställande om soldaten icke får tillfälle att skjuta med sådan ammunition som kan vara farlig för honom själv. Därigenom bli de psykologiska momenten icke fullt tillgodosedda. Ovanan att i fred handskas med skarp materiel ökar den psykiska påfrestningen för soldaten när det en gång gäller allvar. En viss uppmjukning av gällande säkerhetsföreskrifter kunde alltså ur militär synpunkt anses önskvärd. Emellertid måste åtgärder av detta slag noggrant vägas mot de därigenom ökade riskmomenten. Säkerhetsbestämmelserna få icke uppmjukas därhän att de innebära allvarliga risker för personal och materiel. Allmänt torde dock kunna sägas att efter världskriget en strävan gjort sig gällande att i görligaste mån ge skjutövningarna en så realistisk karaktär som möjligt.

Inom arméstaben har under de senaste åren en ny säkerhetsinstruktion varit under utarbetande. Detta arbete har givetvis bedrivits under medverkan av samtliga utbildnings- och förvaltningsmyndigheter, bl. a. inspektören för infanteriet. Som resultat härav har framkommit ett förslag till ny säkerhetsinstruktion som under den gångna våren färdigstälts i korrekturen och under hand tillställts bl. a. försvarsdepartementet. Enligt detta förslag hade arméchefen tänkt sig att den nya säkerhetsinstruktionen skulle kunna — efter fastställelse av Kungl. Maj:t — träda i kraft redan den 1 juni. En diskussion har emeller-

Ang. vissa frågor rörande de värnpliktigas utbildning.

tid sedermera uppstått rörande vissa bestämmelser i denna instruktion. Sålunda har infanteriinspektören inför offentligheten gjort en del uttalanden, av vilka syns framgå att säkerhetsbestämmelserna enligt hans mening i vissa fall gå för långt. Sedan jag, i anslutning till ett av infanteriinspektören gjort uttalande rörande ammunitionsfrågans läge över huvud taget, av denne begärt en i officiell väg avgiven sammanställning av hans uppgifter, ingav han därjämte en framställning till chefen för armén, vari påyrkades nya försök vid infanteriskjut-skolan för att klarlägga säkerhetsföreskrifternas utformning. Arméchefen har anmält att han avser att snarast taga ställning till detta förslag. I avvaktan därpå gälla givetvis de gamla säkerhetsbestämmelserna.

Vad därefter angår frågan om utbildningen av de värnpliktiga i rent civila ämnen, vilka enligt interpellanten — som emellertid inte alls preciserat vilka ämnen han avser — icke skulle ha någon betydelse för den militära utbildningen, får jag framhålla, att enligt min mening de civila ämnen, som nu upptagas på utbildningsprogrammet, äro av betydelse för att av de värnpliktiga skapa i fält användbara soldater. Jag har därför icke för avsikt att företaga några ändringar härutinnan.

Vad slutligen angår de värnpliktigas övningsuppehåll vid jultiden har uppenbarligen frågan om att inräkna detta i övningstiden omedelbart samband med bestämmandet av de värnpliktigas utbildningstid över huvud. Jag är icke beredd att för dagen yttra mig i denna fråga, vilken bl. a. torde uppmärksammas under den pågående utredningen rörande gruppchefsutbildningen.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet får jag framföra mitt vördsamma tack för statsrådets svar på min interpellation. Det lämnade svaret ger anledning till några korta kommentarer varvid jag givetvis icke skall ingå på några tekniska detaljer.

Försvarsministern har bekräftat de uppgifter som jag lämnat i interpellationen, att säkerhetsbestämmelserna medföra att personal icke kan utbildas fullständigt med alla de vapen som de skola betjäna i fält. Men försvarsministern bagatelliserar tydligen de utomordentligt allvarliga brister som detta förhållande medför för vår krigsberedskap. Det hjälper icke att personalen kan ladda vapen på ett tekniskt tillfredsställande sätt med attrapper och skjuta med lös ammunition. Ur psykologisk synpunkt är det nödvändigt att personalen får skjuta skarpt med alla vapen även i fred, så att den i händelse av krig inte skall ha att övervinna skräcken för det första skarpa skottet.

Efter dessa allmänna reflexioner skall jag beröra säkerhetsbestämmelserna i den ordning försvarsministern behandlat dem i det lämnade svaret. Försvarsministern förklarar, att bestämmelse för skjutning med vapen av mindre kaliber än omkring 20 mm ger relativt goda möjligheter att genomföra verklighetstroga övningar, men att detta förhållande icke gäller skjutning i skog, där riskerna för rikoschetter föranlett mycket restriktiva bestämmelser. Detta är, såsom försvarsministern anført, synnerligen beklagligt, eftersom strid i skog för infanteriets vidkommande måste tillmätas särskilt stor betydelse i vårt land. Skogstaktiken går ut på att man hastigt skall kunna intaga olika grupperingar och oväntat komma inpå en fiende. Säkerhetsbestämmelserna förbjuda emellertid soldaterna att gå med laddade vapen bakom varandra. Detta medför att det icke går att öva strid i skog så som den skulle te sig i verkligheten. Det är inte säkert att en fiende väntar, tills man hunnit ladda sitt vapen. Likaså får soldaten icke under fredstid ha innött att geväret i vissa lägen måste bäras osäkrat. Av säkerhetsskäl är detta förbjudet. Det ögonblick som en man i krig kan förlora genom att den detaljen har förbisett, kan kosta honom livet.

Likaså är det av säkerhetsskäl förbjudet att kasta språnghandgranat under tillämpningsövningar. Detta medför

Ang. vissa frågor rörande de värnpliktigas utbildning.

ofullständig utbildning med detta viktiga vapen. Enligt nu gällande säkerhetsbestämmelser är det förbjudet att använda stridsammunition vid skjutning med pansarskott, raketgevär och granatgevär i andra fall än då vapnet ordnats »för fjärravfyrning», d. v. s. vapnet sättes fast i en ställning eller dylikt, varefter avfyrning sker från skydd, antingen med lina eller på elektrisk väg. Det är ju uppenbart att detta icke skänker personalen tillfredsställande utbildning och icke ger den förtroende för dessa tekniskt mycket goda vapen. Liknande är förhållandet, såsom departementschefen anført, med granatkastare, med vilka det är förbjudet att skjuta sprängvinggranater med normal betjäning av pjäserna. Avfyrning skall ske med personalen i skyddat läge, något som förrycker övningarna, är tidsödande samt undergräver förtroendet för stridsammunition och medför att granatkastarservisen i krig måste i likhet med en raketgevärsskytt även kämpa mot rädslan för sin egen stridsammunition.

Det är emellertid även en annan sak som försvårar utbildningen med 12 cm granatkastare. Till följd av säkerhetssektorns utseende tvingas eldledaren vid dessa granatkastare att vid fredsskjutning intaga helt annan plats än i fält. Grunderna för eldledningen bli härigenom helt olikartade.

För att kunna utforma tillfredsställande säkerhetsbestämmelser måste den personal, som skall göra detta, ha egen erfarenhet rörande dessa vapen. Nu gäller emellertid samma säkerhetsinstruktion för skjutskolan som för armén i övrigt. Det kan icke vara rimligt att vid en sådan försöksanstalt hindra personalen att skaffa sig den förtrogenhet med vapen och ammunition som är en förutsättning för att tillfredsställande övningsföreskrifter och säkerhetsbestämmelser kunna utfärdas. Därvid kan man givetvis överväga, att denna personal erhåller särskild ersättning i de fall, då försöksverksamheten betraktas såsom speciellt farlig.

De allra flesta av de olycksfall som in-

träffat vid armén, exempelvis med kulsprutepistoler, torde emellertid bero på bristande disciplin och icke på konstruktionsfel eller dylikt. På detta liksom på många andra områden är utbildning och disciplin det främsta medlet att hindra olycksfall.

Det är uppenbart, att säkerhetsföreskrifterna måste avvägas så, att de icke utsätta personalen och främst de värnpliktiga för allvarliga risker. Men det är å andra sidan icke möjligt att bortse från att militärutbildning, liksom många yrken, innesluter och måste innesluta vissa risker, därför att den ju är förberedelse för krig. Om inte denna förberedelse blir verkligt effektiv och personalen systematiskt tränas under fredstid, blir värnpliktsutbildningen meningslös. Det torde icke finnas något land i världen som har så rigorösa säkerhetsbestämmelser som våra. Jag vill, herr talman, uttala den förhoppningen, att försvarsministern vid utfärdandet av den nya säkerhetsinstruktionen kommer att tillse, att bestämmelserna bliva sådana, att all personal verkligen erhåller effektiv utbildning med de vapen de skola betjäna i fält.

De båda andra frågorna i min interpellation har försvarsministern besvarat mycket kort. Vad angår frågan om utbildning av de värnpliktiga i civila ämnen, förklarar försvarsministern att han icke haft för avsikt att företaga någon ändring härutinnan. Han anför också, att jag icke preciserat vilka ämnen det gäller. Jag skall därför gärna stå till tjänst med en sådan uppgift — det torde eljest inte ha varit svårt för personal inom departementet att med ledning av gällande utbildningsföreskrifter taga fram exempel på dylika ämnen. Jag fäster mig nu endast vid utbildningsföreskrifterna för infanteriet.

Under första tjänstgöringen vid infanteriet ingår t. ex. 49 timmars undervisning i medborgarkunskap. Denna tid ökas emellertid därigenom att en del av tillgänglig reservtid ofta insättes för komplettering av den officiellt anslagna tiden samt att ofta en del av den till andra övningar anslagna tiden går till spillo

Ang. vissa frågor rörande de värnpliktigas utbildning.

genom nödvändigheten av att avbryta uteövningar för att åhöra ifrågavarande föredrag. En avsevärd del av denna tid borde i varje fall kunna inbesparas för utbildning som har verklig betydelse för danande av i fält dugliga soldater. När utbildningstiden, såsom allmänt erkännes, är för kort, är det av största betydelse att den användes på ett rationellt sätt, och hit hör omöjligen den nu angivna i och för sig säkerligen mycket nyttiga undervisningen, som bör meddelas i annat sammanhang än under värnpliktstjänstgöring. Motsvarande gäller i viss mån utbildning av värnpliktiga underofficerare och officerare.

Enligt uppgift i tidningarna har även militärbefälhavaren i III militärområdet i inspektionsrapport till chefen för armén för några dagar sedan förklarat, att han anser en inskränkning av denna undervisning nödvändig.

Vad slutligen angår de värnpliktigas övningsuppehåll vid jultiden, anser sig försvarsministern icke nu kunna taga ställning till denna fråga, i avvaktan på bl. a. den pågående utredningen rörande gruppchefsutbildningen. Jag har framställt denna fråga närmast för att påpeka det enligt min uppfattning orimliga i att juluppehåll på 18 dagar inräknas i tjänstgöringstiden, som därigenom i realiteten icke blir 9 månader utan endast något över 8 månader. Jag hoppas att försvarsministern tar upp denna fråga när det gäller att fatta definitivt ståndpunkt till spörsmålet om utbildningstidens längd.

Med detta ber jag få framföra mitt tack till försvarsministern för svaret.

Herr ANDRÉN: Herr talman! Jag skall endast be att med några få ord få kommentera det svar som försvarsministern nyss har givit på herr Lundgrens interpellation. Jag vill då först anknyta till den mening, som i de utdelade stencilerna återfinns på s. 3 och som lyder på följande sätt: »Däremot är det givetvis icke fullt tillfredsställande om soldaten icke får tillfälle att skjuta med sådan ammunition som kan vara farlig för honom själv.» Jag finner inte denna mening

särskilt lyckligt formulerad. Det kan ju inte vara något särskilt angeläget önskemål att ammunitionen skall vara farlig för den som skjuter. Å andra sidan förstår jag, att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet med denna mening egentligen inte avsett någonting annat än att den utbildning, som en svensk soldat skall få, skall vara så fältmässig som möjligt.

Herr Lundgren har nu berört en hel del problem, som jag inte skall upptaga till behandling. Det var emellertid en fråga, som han gick förbi, och jag skall tillåta mig att med några ord beröra det problemet.

Det är uppenbart att de vapen, som för närvarande användas inom den svenska armén, fortfarande ha vissa tekniska brister. Det säges sålunda om granatkastarskjutning med stridsladdade vinggranater, att där föreligger en risk för brisad i loppet, en risk som självklart är allvarlig för servispersonalen. Jag skulle till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet vilja ställa frågan: Har man inte gjort några försök att genom tekniska förbättringar av själva vapnen undanröja dessa risker?

Vad beträffar granat- och raketgevär, heter det vidare, att vapnets instabilitet vid själva avfyrningen avsevärt ökar riskerna för såväl skytten som andra övningsdeltagare. Även där förefaller det som om det skulle vara en rent teknisk uppgift att försöka öka stabiliteten och på det sättet undgå de risker som föreligga.

Jag har velat göra dessa små kommentarer väsentligen för att motivera den fråga jag redan har ställt, och jag motser med intresse vad herr statsrådet Vougt kan ha att säga i denna sak.

För övrigt ber jag att i huvudsak få ansluta mig till de synpunkter, som här ha utvecklats av herr Lundgren.

Herr statsrådet VOUGT: Herr talman! Om jag får besvara kammaren genom att tillägga några ord i denna sak, som kanske inte är värd en alltför stor debatt, vill jag först säga till herr Andrén att

Ang. vissa frågor rörande de värnpliktigas utbildning.

han kanske i viss mån har missförstått mig, när jag talat om ammunition som kan vara farlig för den värnpliktige. Tankegången är naturligtvis den, att all ammunition, hur god den än är, kan på grund av åverkan eller andra faktorer som vederbörande inte kan bestämma över, råka brisera i loppet. Det är av det skälet — och inte därför att man i och för sig anser att ammunitionen är dålig — som de militära myndigheterna ha, när det gäller vapen med mycket stor sprängverkan, velat att de värnpliktiga inte i fredstid skola utsättas för de risker som äro förbundna med att skjuta med ammunitionen.

Jag vill på herr Andréns fråga beträffande vapnens kvalitet svara att jag utgår från att vi här i Sverige ha utomordentligt goda vapenkonstruktörer. Jag vet vidare att vi ha militära myndigheter och militära tekniker som äro utomordentligt omsorgsfulla när det gäller handläggandet av frågor beträffande konstruktion och tillverkning av vapen och ammunition. Det är väl så inom de militära myndigheterna liksom på andra områden, att var och en huvudsakligen fäster sig vid den uppgift han har att tillvarataga, och i anslutning till den tvist som har pågått i pressen om våra svårigheter att få fram vissa vapen och viss ammunition, kan jag kanske säga att hos teknikerna förefinns det alltid en önskan att vara så omsorgsfulla som det över huvud taget är möjligt, vilket leder till att teknikern gärna vill arbeta i lugn och ro och penetrera sin konstruktion och, när den en gång är fastställd, så långt det över huvud taget är möjligt för honom förbättra konstruktionen. Det är klart att det också finns militära myndigheter som måste se till, att vapnen komma fram så snabbt som möjligt, och där blir det en avvägning, men jag tror att herr Andréns kan ha fullt förtroende för de militära myndigheterna i detta avseende.

Sedan vill jag säga till herr Lundgren, att jag nog tyckte att han använde ett uttryck som var en smula orättvist, när han yttrade, att jag bagatelliserar olägenheterna av att vi inte våga i fredstid an-

vända stridsladdad ammunition beträffande de mera grovkalibriga vapnen. Jag bagatelliserade det nog inte, men jag har försökt att peka på omständigheter, som göra att man kan säga, att även om vi inte tillåta skjutning med stridsladdad ammunition, blir soldaten fullgott utbildad, och jag har pekat allenast på den olägenhet som herr Lundgren också underströk, nämligen den olägenhet av psykisk natur som ligger däri, att soldaten icke får känna på hur det är att skjuta med stridsladdad ammunition. Det är en olägenhet som jag tror man i alla länder får ta med i beräkningen, och jag vet inte, om herr Lundgren verkligen har någon grund för sitt uttalande, att det inte torde finnas något land i världen, som har så stränga säkerhetsbestämmelser som Sverige. Herr Lundgren torde förstå, att det är oerhört svårt för mig att forcera de militära myndigheterna till någonting som de själva inte önska. Det är truppbefälet — som har till uppgift att utbilda våra värnpliktiga till soldater — som får ta ansvaret i händelse att någon olycka inträffar, och jag är därför icke beredd att gå längre än vad de militära myndigheterna äro sinnade att föreslå.

Om det nu är så, att man inte kan åstadkomma den fulländning av soldatens utbildning, som består däri, att han i sista hand får tillfälle att skjuta med sprängladdad stridsammunition, hur skall då den psykiska olägenheten härav kunna övervinnas? Ja, jag kan inte se, att man kan göra på annat sätt än att försöka skapa en sådan soldat, att det ter sig alldeles självklart för honom, att han, när han skall uppträda i krig, måste övervinna det obehag, som ligger däri, att han då för första gången skall skjuta med sprängladdad stridsammunition, på samma sätt som han måste övervinna det obehag, som ligger däri, att han för första gången utsättes för eld från fienden. Hur realistisk herr Lundgren än vill göra vår soldatutbildning, kan han ju ändå aldrig komma därhän, att han skapar en utbildning, där soldaten får eld riktad mot sig. Vi kunna fingera sådan eld, men vi kunna inte anordna övning-

Ang. vissa frågor rörande de värnpliktigas utbildning.

ar på sådant sätt, att vi skjuta med skarp ammunition mot våra egna soldater.

Det är på den punkten vi ha det svåraste psykologiska moment, som soldaten skall övervinna, och det kan väl gott sägas, att det är mycket svårare för soldaten att komma därefter än att vänja sig vid att själv skjuta med skarpladdat gevär, ty då han får eld riktad mot sig, är det ganska naturligt att han använder det stridsladdade vapen, som han har, för att tillfoga fienden skada.

Men vad skall man göra, herr Lundgren, för att övervinna dessa psykologiska olägenheter? Ja, jag kan inte se att man kan göra annat än att försöka skapa en soldat med psykisk motståndskraft. Och, herr Lundgren, därmed kommer jag över till den andra av herr Lundgrens frågor, nämligen om medborgarkunskapsundervisningen har något värde eller inte. Jag har nämligen utgått ifrån att just medborgarkunskapsundervisningen — som naturligtvis också har sina förgreningar av, kan man säga, rent psykologisk natur — har till syfte att åstadkomma en soldat med god soldatanda och en god psykisk motståndskraft.

Jag vill säga herr Lundgren, att det tidigare inom svenska arméledningen och kanske över huvud taget inom militärledningen har funnits en viss tveksamhet beträffande värdet av medborgarkunskapsundervisningen. Den förutvarande arméchefen, general Douglas, var ganska tveksam beträffande värdet av denna utbildning. Vi diskuterade den ofta under general Douglas' arméchefstid och kommo till det resultatet, att det skulle räcka med 35 timmars medborgarkunskapsundervisning, och det var dessutom stadgat, att 15 av dessa timmar fingo förläggas utanför den egentliga tjänstgöringstiden. Numera förhåller det sig inte på det sättet, ty från arméledningens sida har yrkats på en utökning av medborgarkunskapsundervisningen. Den omfattar nu 40 timmar, och dessa 40 timmar tas helt och hållet ut inom den militära tjänstgöringstiden. Jag tror att det inom militärledningen har skett en viss omvärdering på denna punkt, och den omvärderingen har fram-

för allt föranletts av vissa uttalanden, som efter kriget med mycket stor bestämdhet gjordes från finskt militärt håll. Militära myndigheter i Finland och militärpersoner i Finland, som själva hade fört trupp under Finlands krig, sade sig betrakta en medborgarkunskapsundervisning, som syftar till att ge den värnpliktige en föreställning om vad han slås för, om hans försvarsplikt och allt detta, som nödvändigare än någonting annat. Och eftersom herr Lundgren framför allt tryckte på nödvändigheten av att den utbildade soldaten icke är psykiskt oförberedd i händelse ett krig utbryter, har jag velat understryka att dessa två saker faktiskt stå i ganska intimt samband med varandra.

Herr ANDRÉN: Herr talman! Jag är rädd för att försvarsministern inte till fullo förstod den anmärkning jag riktade mot den mening ur interpellationssvaret, som jag tillät mig föredra. Jag skall inte nu uppta kammarens tid med att gå in på analys av denna mening en gång till. Men så mycket kunna vi vara överens om, att det inte kan vara beklagligt eller, som herr statsrådet säger, icke fullt tillfredsställande, om soldaten icke får tillfälle att skjuta med sådan ammunition, som kan vara farlig för honom själv, ty det kan väl aldrig vara syftet med denna ammunition, att den skall vara farlig för den, som skjuter. Vad herr statsrådet velat säga är väl, att det är beklagligt att vederbörande inte får skjuta med stridsammunition, och om jag får fatta herr statsrådets uttalande på det sättet, är jag fullständigt överens med honom.

Vidare vill jag säga att jag naturligtvis delar herr statsrådets förtroende för vår tekniska forskning på försvarets område. Jag beklagar bara, att det förtroende, som herr statsrådet här anger sig ha, inte är så stort, att herr statsrådet vill tillmötesgå den tekniska forskningen på sådant sätt, att den till fullo kan göra sina insatser inom vårt lands försvarsväsen. När herr statsrådet anmärkte, att den brisad i loppet, som kan kom-

Ang. vissa frågor rörande de värnpliktigas utbildning.

ma i fråga vid skjutning med vinggranater, skulle bero på fel hos ammunitionen och icke hos själva vapnet, ändrar det inte något i det förhållandet, att felet väsentligen är av teknisk natur och att det gäller se till, att ammunitionen blir så god som möjligt. Det är uppenbart, att det inte bara är en mycket allvarlig sak i fredstid utan också i krigstid, om den ammunition, som den svenske soldaten använder, kan vara fullständigt livsfarlig för honom själv, ty han förlorar då förtroendet för sitt vapen och sin ammunition, och det är klart, att detta inte kan ha annat än olyckliga psykiska verkningar, som här redan har framhållits.

Sedan vill jag till svar på försvarsministerns anmärkning, att han ansåg att vi kunde ha fullt förtroende för de militära myndigheterna, säga att vi här i kammaren ha ett sådant förtroende. Men på en annan punkt är kanske förtroendet inte lika fullständigt och det gäller den politiska ledningen av vårt svenska militärväsende. Det har flera gånger uttalats tvivel på den punkten. Jag har personligen varit ganska återhållsam med uttalanden på denna punkt, då jag icke i onödan velat skärpa motställningarna inom det svenska försvarsväsendet och inom den svenska riksdagen. Inför den nu förestående behandlingen av försvarsfrågan vill jag begagna tillfället att ännu en gång vädja till försvarsministern, att han i den allvarliga situation, vari vi nu befinna oss — en situation, vars allvar understrykes inte minst av de händelser, som inträffat i de nordligaste delarna av Atlanten — ånyo ville överväga möjligheten att få till stånd en sådan lösning av den svenska försvarsfrågan, att alla demokratiska partier i denna riksdag kunna komma överens därom.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Försvarsministern förklarade, att han inte ville forcera fram nya säkerhetsbestämmelser gentemot de militära myndigheternas yrkanden eller att han inte ville gå längre när det gäller att lätta säkerhetsbestämmelserna än de militära myn-

digheterna föreslagit. Det förstår jag mycket väl. Men jag vill uttala den förhoppningen, att försvarsministern inte vill i annan riktning ändra på de förslag, som de militära myndigheterna framlägga.

Vidare förklarade försvarsministern, att vi fullt kunde lita på arméledningen i detta avseende, och det finns ju ingen anledning att motsäga försvarsministern på den punkten. Samtidigt uttalade försvarsministern *sitt* förtroende till arméledningen. På en annan viktig punkt — ännu viktigare än den här — har emellertid försvarsministern helt desavuerat arméledningen, och det gäller frågan om utbildningstidens längd. På den punkten har alltså försvarsministern ingalunda visat det förtroende för arméledningen, som försvarsministern nu deklarerar.

Försvarsministern ville göra gällande, att soldaterna äro fullgott utbildade, även om de inte ha skjutit med skarp ammunition. Det är emellertid uppenbart, att så icke kan vara fallet. Bortsett från det rent psykiska momentet medför förbudet att använda stridsammunition på normalt sätt bl. a. slarv och mindre varsamhet när det gäller att använda denna ammunition. Men risken ligger kanske främst på det psykiska planet. Försvarsministern förklarade härvidlag, att det bristande tekniska kunnandet när det gäller handhavandet av ammunitionen och alltså de psykiska vådorna av att soldaterna inte få skjuta med skarp ammunition motverkas av en god soldatuppföstran, och då kom försvarsministern in på medborgarkunskapsundervisningen och menade, att en god undervisning i detta ämne, varigenom soldaterna skulle bli upplysta om de värden som de hade att försvara, sålunda skulle kunna ersätta denna bristande psykiska träning. Detta torde knappast kunna ske på den vägen. Många timmar av medborgarkunskapsundervisningen kunde gott användas för annan utbildning, som för försvaret är av större betydelse.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition, nr 207, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutskottet gjorda anmälan, att delegerade för riksdagens verk gjort framställning om ändrad löneställning för vissa chefstjänstemän vid riksdagens verk, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet herr *Ohlons* motion, nr 497, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatförslaget för budgetåret 1951/52, m. m.

Föredrogs bevilningsutskottets memorial:

nr 48, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 40 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 143 med förslag till förordning om skatt å elektrisk kraft (elskatteförordning), m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevilningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 49, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 41 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 144 med förslag till förordning om tillfällig automobilskatt, jämte i ämnet väckta motioner.

Beträffande dessa memorial hade utskottet hemställt, att desamma måtte företagas till avgörande efter endast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls vad utskottet sålunda hemställt.

Sedermera godkändes på särskilda propositioner de i berörda memorial föreslagna voteringspropositionerna.

Herr talmannen yttrade, att under försättning att de nu godkända voteringspropositionerna bleve godkända även av andra kammaren, enligt överenskommelse med nämnda kammares talman gemensamma omröstningar över dessa voteringspropositioner komme att anställas vid kamrarnas sammanträden under morgondagen.

Anmäldes och bordlades

bevilningsutskottets betänkanden:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringsen i riket m. m.; och

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Canada för undvikande av dubbelbeskattning samt fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning i fråga om inkomstskatter; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 18, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsbidrag till Garnsviken—Vadasjön—Helgösjön—Hedervikens torrlägningsföretag i Stockholms län;

nr 19, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett område av kronoegendomen Mörby 1^a i Danderyds köping, Stockholms län; och

nr 22, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för bekämpande av sand- och jordflykt.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.50 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 9 maj förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 120 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den som i likhet med första kammaren vill att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 260 och II: 244, till Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 489 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat, att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 260 och II: 244, till Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 507 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästes, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 59.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 435, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 106 ja och 112 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 191 ja

och 171 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 121 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 332 och II: 444, I: 333 och II: 443 samt I: 343 och II: 452,

a) besluta, att särskild avgift icke skall uttagas vid fria resor för barn och husmödrar;

b) för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa

1) till Fria resor för barn ett förslagsanslag av 2 700 000 kronor;

2) till Fria resor för husmödrar ett förslagsanslag av 1 400 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 332 och II: 444, I: 333 och II: 443 samt I: 343 och II: 452,

a) beslutat, att en särskild avgift skall uttagas vid fria barnresor — utom till barnkolonier — samt vid fria resor för husmödrar till enskilda hem i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet föreslagit;

b) för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisat

1) till Fria resor för barn ett förslagsanslag av 2 200 000 kronor;

2) till Fria resor för husmödrar ett förslagsanslag av 1 250 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;
Nej — 68.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 436, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 105 ja och 114 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 176 ja och 182 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bevillningsutskottet i dess memorial nr 48 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen skall bifalla den vid bevillningsutskottets betänkande nr 40 fogade reservationen och alltså

A) med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 143, såvitt densamma hänvisats till bevillningsutskottet, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om skatt å elektrisk kraft (elskatteförordning); samt

B) lämna följande motioner, nämligen de likalydande motionerna I: 448 av herrar Andrén, Gränebo och Ohlon samt II: 587 av herrar Hedlund i Rådom, Ohlin och Hjalmarson, såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet, motionen I: 381 av herr Bergh, motionen I: 387 av herrar Ola Persson och Öhman, såvitt motionen hänvisats till bevillningsutskottet, motionen II: 500 av herr Lundberg, i de delar motionen behandlats i bevillningsutskottets betänkande nr 40, ävensom motionen II: 511 av herrar Pettersson i Ersbacken och Vigelsbo, i vad den-

samma avser propositionen nr 143, utan åtgärd,
röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit vad bevillningsutskottet hemställt i betänkande nr 40 och alltså beslutat att

A) med bifall till de likalydande motionerna I: 448 av herrar Andrén, Gränebo och Ohlon samt II: 587 av herrar Hedlund i Rådom, Ohlin och Hjalmarson, i vad motionerna hänvisats till bevillningsutskottet, avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 143, såvitt densamma hänvisats till bevillningsutskottet; samt

B) lämna följande motioner, nämligen motionen I: 381 av herr Bergh, motionen I: 387 av herrar Ola Persson och Öhman, såvitt motionen hänvisats till bevillningsutskottet, motionen II: 500 av herr Lundberg, i de delar motionen behandlats i bevillningsutskottets betänkande nr 40, ävensom motionen II: 511 av herrar Pettersson i Ersbacken och Vigelsbo, i vad densamma avser propositionen nr 143, i den mån de härigenom icke kunna anses besvarade, utan åtgärd.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 68.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 437, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 108 ja och 114 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 185 ja och 182 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bevillningsutskottet i dess memorial nr 49 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen skall bifalla den vid bevillningsutskottets betänkande nr 41 fogade reservationen och alltså

A) med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 144 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om tillfällig automobils katt med den ändring, att 6 § erhåller följande såsom utskottets förslag betecknade lydelse:

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

6 §.

Tillfällig automobils katt utgår för helt budgetår med samma belopp som automobils katt för helt kalenderår enligt vad i 5 § förordningen om automobils katt för varje motsvarande fall angives.

Trehjuligt motorfordon skall, oavsett vad om sådant fordon eljest må bliva stadgat, vid tillämpning av denna paragraf anses såsom personautomobil respektive lastautomobil.

Tillfällig automobils katt utgår för helt budgetår med samma belopp som automobils katt för helt kalenderår enligt vad i 5 § förordningen om automobils katt för varje motsvarande fall angives.

samt

B) lämna följande motioner, nämligen de likalydande motionerna I: 450 av herrar Ohlon, Andrén och Gränebo samt II: 582 av herrar Hjalmarson, Hedlund i Rådom och Ohlin, motionen I: 449 av herrar Ola Persson och Helmer Persson, motionen II: 501 av herr Lundberg, motionen II: 511 av herrar Pettersson i Ersbacken och Vigelsbo, i vad densamma avser propositionen nr 144, motionen II: 514 av herr Hall, samt motionen II: 581 av herr Hagberg i Luleå m. fl., utan åtgärd,

röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit vad bevillningsutskottet hemställt i betänkande nr 41 och alltså beslutat att

A) med bifall till de likalydande motionerna I: 450 av herrar Ohlon, Andrén och Gränebo samt II: 582 av herrar Hjalmarson, Hedlund i Rådom och Ohlin, avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 144; samt

B) lämna följande motioner, nämligen motionen I: 449 av herrar Ola Persson och Helmer Persson, motionen II: 501 av herr Lundberg, motionen II: 511 av herrar Pettersson i Ersbacken och Vigelsbo, i vad densamma avser propositionen nr 144, motionen II: 514 av herr Hall samt motionen II: 581 av herr Hagberg i Luleå m. fl., i den mån de härigenom icke kunna anses besvarade, utan åtgärd.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 68.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 438, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 107 ja och 114 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 184 ja och 182 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Om uppsägning av det s. k. Marshallavtalet.

Föredrogos och bordlades ånyo bevilningsutskottets betänkanden nr 50 och 51 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 18, 19 och 22.

Om uppsägning av det s. k. Marshallavtalet.

Föredros ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om uppsägning av det s. k. Marshallavtalet mellan Sverige och Amerikas förenta stater.

I en inom första kammaren av herr *Öhman* väckt motion, nr 237, ävensom i en likalydande inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm m. fl. väckt motion, nr 316, vilka hänvisats till utrikesutskottet, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Sverige måtte i enlighet med artikel 1 mom. 2 uppsäga överenskommelsen av den 30 juni 1948 angående ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Amerikas förenta stater samt utträda ur OEEC.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 237 och II: 316 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Vi kommunister ha upprepade gånger yrkat i riksdagen att Sverige skall uppsäga sitt medlemskap i Marshallorganisationen. Det vittnar ju om ett mycket envetet motstånd från vår sida, men det är en envetenhet som i detta fall fyller ett mycket progressivt syfte.

Det är nu snart tre år sedan Sverige anslöt sig till Marshallorganisationen. Mera exakt var det den 29 juni 1948 som den svenska riksdagen beslutade om Sveriges anslutning till denna organisation. Vi kommunister voro redan vid den tidpunkten bestämda motståndare till att vårt land skulle ansluta sig till Marshallorganisationen. Vi äro fortfa-

rande, och med mycket större fog, motståndare till att Sverige allttjämt skall vara medlem av denna organisation. Vi ha motiverat vår ståndpunkt med att Marshallorganisationen är ett viktigt led i USA:s ekonomiska, politiska och militära expansionssträvanden. Vidare ha vi sagt att vårt lands anslutning innebar ett steg i riktning mot att man ger avkall på den nationella suveräniteten.

Anhängarna till Marshallorganisationen ha motiverat den svenska anslutningen med att den skulle åstadkomma ekonomisk stabilitet i Europa och även i vårt land samt höjd levnadsstandard. Vad har det blivit av denna stabilitet? Den utlovade stabiliteten har skapat ökad anarki. Det är ju en evig sanning att kapitalismen innehåller oerhört mycket av anarki, men Marshallorganisationen har kommit att ge denna anarkiska utveckling mycket starkare fart. Hur har det egentligen gått med den höjda levnadsstandard som Marshallorganisationen skulle medföra? Fakta visa i dag att levnadsstandarden genomgående sjunker i de länder som äro anslutna till Marshallorganisationen.

När Sverige anslöt sig till Marshallorganisationen, menade anhängarna av denna organisation att det inte skulle medföra några politiska följder, om vårt land inginge som medlem i Marshallorganisationen. Fakta visa i dag att det talet var oriktigt. Fakta i den politiska händelseutvecklingen visa att de anslutna staterna mer eller mindre tvingats att följa Amerikas förenta staters diktamen, vilket spåras inte minst i Förenta Nationerna.

Vidare har anslutningen till Marshallorganisationen också haft sin inverkan på det militära området. Det är uppenbart, vilket vi sade redan år 1948, att Marshallorganiasationen var och är en betydelsefull del i den amerikanska strategien. Vi ha fått rätt däri, ty efteråt har det vuxit fram ett helt paktsystem, vars skapare är Amerikas förenta stater. Bland annat har ju Atlantpakten tillkommit. USA:s ställningstagande till Koreakriget har ju också färgat av sig

Om uppsägning av det s. k. Marshallavtalet.

på de till Marshallorganisationen anslutna staterna.

I fjol, närmare bestämt den 13 maj, behandlade vi i denna kammare frågan om Sveriges medlemskap i Marshallorganisationen. Då anförde jag bl. a., att under senaste tiden har man också från auktoritativt håll lanserat tanken att man skulle sammanföra under en hatt Marshallorganisationen och Atlantpaktens stater. Vidare yttrade jag: »Nästa gång den svenska riksdagen skall behandla frågan om Marshallorganisationen är det mest troligt att den får ta ställning till denna sak.» Denna förmodan visar sig ju nu vara i huvudsak riktig. Marshallorganisationen har realiter omställt sin verksamhet så, att den har blivit ett organ för Atlantpaktens syften, ett organ för att framtvunga en våldsam upprustning. Är mitt påstående riktigt eller hänger det i luften? Jag vill för att styrka mitt påstående citera bl. a. vad Marshallplanens administratör, William C. Foster, uttalade på treårsdagen av Marshallorganisationens bildande. Han yttrade enligt ett Reuters-telegram från Washington: »För de flesta Marshalländerna är hjälpen nästa år avsedd att bibehålla den ekonomiska grund som lagts under de tre senaste åren och dessutom att bidra till de rustningar, som äro nödvändiga för att åstadkomma ett starkt försvar. Under sitt fjärde år skall ECA ägna hela sin energi åt uppgiften att hjälpa den fria världen att bygga upp ett starkt försvarsprogram.»

För att understryka mitt påstående ber jag ytterligare att få citera ett uttalande som gjordes av president Truman den 3 april. TT-versionen lyder: »Jag ämnar anmoda kongressen att inte låta Marshallhjälpen upphöra i april 1952 utan alltjämt hålla den i gång såsom betydelsefull för den fria världens trygghet, heter det i en deklARATION från president Truman som på Marshallplanens treårsdag på måndagen lästes upp av presidentens specielle rådgivare Averell Harriman vid ett möte med ledningen för Marshallplanen. Det effektiva organ, som vi ha i Marshall-

planen, kan nu användas för att hjälpa Europa i dess försvarsförberedelser.»

Utvecklingen sedan i fjol har också åstadkommit vissa betänkligheter på socialdemokratiskt håll. Bland annat gav den socialdemokratiska Aftontidningen den 12 januari uttryck häråt. Ur Aftontidningens artikel skall jag ne att få citera följande, som är betecknande för de betänkligheter som man börjar hysa även på annat håll än det kommunistiska när det gäller våra engagemang i Marshallorganisationen. Aftontidningen skriver: »Problemet om parisorganisationens ställning till och eventuella samordnande med de militära och ekonomiska atlantpaksorganisationerna riskerar i sin tur att på allvar ifrågasätta Sveriges och det neutrala Schweiz' vidare deltagande.»

»... Ett successivt inlemmande av parisorganisationen i atlantpakten måste med nödvändighet resultera i en allvarlig samveteskonflikt för Sveriges och Schweiz' vidkommande. Frågan om Sveriges fortsatta deltagande i en organisation som öppet eller indirekt sorterar under eller samarbetar med västblockets militära organisationer kommer i det ögonblicket att aktualiseras.»

Fakta äro obestridliga. Marshallorganisationen har öppet ställt som huvuduppgift att tjäna atlantblockets upprustning. Hur stämmer då Sveriges medlemskap i Marshallorganisationen överens med den officiellt deklarerade alliansfriheten? Nog är det väl uppenbart, att om man på allvar skall kunna hävda den alliansfria utrikespolitiska linjen, fordras det att Sverige utträder ur Marshallorganisationen.

Utrikesutskottet har en mycket snäv motivering för sitt avslagsyrkande på vår motion. Jag måste tillägga att utrikesutskottet tydligen är utrustat med en säregen humor. Det säger bl. a. i sin motivering, att de nytillkomna skälen icke äro av natur att ändra den uppfattning som utskottet gav till känna vid 1950 års riksdag. Jag har här anfört att Marshallorganisationen har övergått till att öppet bli ett verktyg för Atlantpakten och upprustningen. Jag har anfört

Om uppsägning av det s. k. Marshallavtalet.

citrat som styrka detta påstående. Enbart dessa argument, sedda mot bakgrunden av deklarationerna om den alliansfria utrikespolitiken, borde vara tillräckliga för att motivera Sveriges utträde ur Marshallorganisationen. Men därtill kommer att sedan utrikesutskottets utlåtande skrevs ha ännu mer uppseendeväckande saker timat, nämligen att Island den 7 maj ockuperats av Amerikas förenta staters väpnade truppförband. Detta borde vara anledning till ytterligare omprövning av denna fråga. Ty hur har tågordningen varit för Island? Den har varit Marshallorganisationen—Atlantpakten—ockupation. Vilken kan tågordningen blir för vårt land? Man kan ställa upp det problemet i dag, så allvarlig är situationen. Ja, det kan bli direkt: Marshallorganisation—ockupation av vårt land.

På tal om ockupationen av Island — islänningarna räknas ju dock till de nordiska broderfolken — måste man fråga: Varför är det så tyst i de borgerliga leden, varför är det så tyst hos spetsarna inom socialdemokratien och hos den svenska regeringen, varför reser man sig icke och protesterar emot en stormakts ockupation av Island? Är man överens om detta? Tydligt är man det. Framför allt får man den uppfattningen, när man hör de ljumma kommentarerna i den svenska radion, vilka voro ägnade att faktiskt idealisera den amerikanska ockupationen av Island.

Islands väg till nationell underkastelse, jag upprepar det, har gått via Marshallorganisationen och Atlantpakten. Islands öde borde vara en tankeställare för alla dem, som hålla den nationella suveräniteten och självständigheten högt.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den föreliggande motionen.

Herr SANDLER: Herr talman! Denna motion är ju en gammal bekant. Den har avvisats av riksdagen förut, och så kommer ju att ske även denna gång.

I motionen åberopas nu vissa nya omständigheter. De nya omständigheterna äro vissa upphittade, lösryckta citat, som nu också herr Persson har delvis återgivit i sitt anförande. Dessa citat tro sig motionärerna kunna använda för att visa, att den europeiska ekonomiska samorganisationen OEEC:s huvuduppgift är att tjäna atlantblockets upprustning. Den förvrängning, som ligger häri, är inte svår att klargöra. Den pågående upprustningen lägger beslag på mycket råvaror. Det är då en mycket naturlig sak att företrädarna för OEEC äro intresserade av att se till, att det blir också varor över för det fredliga ekonomiska samarbete, som de äro satta att företräda. Så enkel är den sidan av saken. Det är givet att i den mån OEEC därigenom bidrager till att skapa ekonomisk styrka och sundhet, betyder detta samtidigt ett förstärkande av de fria staternas trygghet. Det är ur kommunistisk synpunkt mycket förärgligt att det skall medföra ett sådant resultat, men jag tror att vi andra hälsa det med tillfredsställelse.

Vill man gå den här frågan in på livet, skall man fråga: Varför har det blivit en sådan upprustning i världen? Men då, ärade kammarledamöter, borde denna motion ha remitterats till politbyrån och icke till det svenska utrikeskottet. Men det får ju i så fall ske utanför detta hus' väggar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PERSSON, HELMER: Herr talman! Herr Sandler säger att jag kom med lösryckta citat. För att den beskyllningen icke skall stå oemotsagd, ber jag att ännu en gång få citera slutklämman i det uttalande, som president Truman gjorde i april månad, nämligen: »Det effektiva organ, som vi ha i Marshallplanen, kan nu användas för att hjälpa Europa i dess försvarsförberedelser.» Herr Sandler vet också, hur det ligger till med denna sak, d. v. s. att vårt medlemskap i Marshallorganisationen i realiteten innebär, att vi tvingas att samordna vår politik med Atlantpaktstaternas.

Konventionsförslag ang. skydd för de mänskliga rättigheterna m. m.

Jag sade i mitt förra anförande att vi envetet bjudit motstånd mot vårt lands anslutning till Marshallorganisationen. Jag vill därtill foga, att lika envetet har utrikesutskottets ordförande, herr Sandler, kämpat för Sveriges anslutning. Jag hyser inga illusioner om att han kommer att ändra uppfattning, utan han är tydligen beredd att driva denna fråga till det bittra slutet. Jag vill emellertid icke underlåta att erinra om vad herr Sandler sade, när riksdagen den 29 juni beslutade om Sveriges anslutning till Marshallorganisationen. I en polemik mot herr Gunnar Öhman yttrade herr Sandler följande: »Ur en eländets filosofi framväxer som det naturliga uttrycket en eländets politik. Det är oreda, kaos, svält och desperation, som är den naturliga jordmån, ur vilken man tror att det skall kunna växa upp en kommunistisk partidiktatur i olika länder i Europa. Emot denna eländets politik är det som här ställes en annan, som syftar till att skapa stabilitet, åstadkomma ökad produktionskraft och en höjd levnadsstandard. Det är emot detta andra program, som herr Öhman här har ställt sitt avslagsyrkande.»

Jag frågar här i dag: Vem representerade eländets politik den 29 juni 1948, när Sverige beslutade om anslutning till Marshallorganisationen? Det var herr Sandler! Stabiliteten har uteblivit, ingen vill väl komma och påstå någonting annat. Var finns stabiliteten? Finns den i Sverige? Nej, det finns den inte, att döma av de diskussioner som förekomma om den ekonomiska politiken i den svenska riksdagen. Finns stabiliteten i England, Danmark, Norge, Amerikas förenta stater? Nej! Var finns den höjda levnadsstandard? England marscherar vägen mot ett bottenläge. På samma sätt är det nästan över allt. Även den svenska levnadsstandarder sjunker.

Jag måste därför säga att när herr Sandler 1948 talade om »eländets filosofi» är det uppenbarligen han som representerar dels filosofiens elände, dels eländets filosofi och dels eländets politik. Utvecklingen efter vår anslutning till Marshallorganisationen har ju

mycket drastiskt bekräftat just detta. Utvecklingen har bekräftat att det icke var vi kommunister som representerade »eländets politik», utan att det tvärtom var talesmännen för anhängarna till Marshallorganisationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Konventionsförslag ang. skydd för de mänskliga rättigheterna m. m.

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 11, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 165 om godkännande av Sveriges anslutning till Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, dels ock i ämnet väckt motion I: 459.

Genom en den 2 mars 1951 dagtecknad, till utrikesutskottet hänvisad proposition, nr 165, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet för samma dag, åskat riksdagens godkännande av Sveriges anslutning till Europarådets konvention av den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *Herlitz* väckt motion, nr 459, vari hemställt, att riksdagen vid sitt godkännande av det genom propositionen nr 165 framlagda konventionsförslaget måtte uttala sig i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition,

Konventionsförslag ang. skydd för de mänskliga rättigheterna m. m.

meddela av Kungl. Maj:t begärt godkännande av Sveriges anslutning till Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna;

B) att motionen I: 459 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **HERLITZ**: Herr talman! Utrikesutskottet har i fråga om denna konvention uttalat sig med den värdiga knapphet, som utskottet brukar utveckla, och den, som icke har propositionen till hands, får kanske icke i första ögonblicket klart för sig, hur viktig den fråga är, som vi här stå inför. Om man dessutom ser på antalet närvarande i utrikesutskottet vid detta ärendes behandling och finner att av utskottets 32 ledamöter och suppleanter allenast 7 funnit anledning och tillfälle att delta, måste man — även om man i detta hänseende är van vid åtskilligt från utrikesutskottets sida — få den uppfattningen, att här måtte det vara fråga om ett osedvanligt bagatellartat ärende. Så förhåller det sig emellertid icke med denna sak, och jag skall tillåta mig att med hänsyn till dess vikt säga några ord om den.

I sammanhang med den konvention som nu föreligger erinrar man sig kanske den deklaration, som antogs av Förenta Nationernas generalförsamling 1948. Det var ett varmhjärtat och vackert aktstycke, som spände över snart sagt alla områden av samhällslivet och vari uppställdes rätt höga krav. Men det var ett dokument, som i hög grad bar överklighetens prägel. Det skulle ju gälla för länder med högst olikartade samhällstraditioner och olikartad samhällssyn. Det skulle passa för demokratier likaväl som för despotier. Därför blev stadgan delvis så till den grad uttunnad, att den ingalunda motsvarar en modern demokratis krav. I sådana fall, då den å andra sidan uppställde högre krav, voro dessa sådana, att man på förhand kunde säga, att det inte var någonting att ta på allvar. Denna deklaration hade inte heller någon juridiskt bindande verkan.

Jag är angelägen att understryka, att vad vi här stå inför är någonting helt annat. För det första är det här fråga om en konsolidering just av det västeuropeiska kulturarvet såsom sådant. Det är meningen att ge klara uttryck för just västerlandets krav på frihet och rättssäkerhet utan kompromissande med dem, för vilka sådana ord bara äro floskler eller någonting ofattbart. För det andra har syftet varit mera begränsat. Konventionen spänner inte över den mängd av ämnen som deklarationen av år 1948 innehöll. För det tredje är det, som nu läggs fram, avsett att tagas på blodigt allvar. Staterna skola verkligen juridiskt förbinda sig att ge ett visst i konventionen bestämt mått av frihet och rättsskydd åt sina medborgare och att upprätthålla vissa rättssäkerhetsgarantier i fråga om rättsskipning, förvaltning o. s. v.

Om man läser konventionen med skarp uppmärksamhet, finner man att i samband med att sådana krav uppstälts, varjehandla förbehåll och inskränkningar också gjorts. Ingenting är naturligare. Man har haft att göra med stater av ganska olika struktur, och det är naturligt att det har blivit nödvändigt att göra förbehåll och inskränkningar av olika slag. Det är bra att sådana förbehåll och inskränkningar ha gjorts, att man alltså inte i denna konvention har velat stipulera det ouppnåeliga, utan har kodificerat sådant som man verkligen tror sig om att på allvar kunna genomföra. Jag är benägen att stryka under det märkliga i att man ändå kommit så pass långt i fråga om en klar precisering av en gemensam västeuropeisk standard på detta centrala område. Jag vill ge min honnör åt den med tillbörlig försiktighet parade fasthet varmed detta arbete har utförts, och jag tycker det skall sägas i denna kammare, att det ur svensk synpunkt bör vara förenat med en särskilt stor tillfredsställelse och stolthet, att utarbetandet av konventionstexten har letts av en svensk.

Vad konventionen innebär för vårt vidkommande förtjänar måhända att

Konventionsförslag ang. skydd för de mänskliga rättigheterna m. m.

något närmare belysas. Det är ju inte någon främmande företeelse för oss, att vi genom traktater äro bundna i vår handlingsfrihet såsom lagstiftare. Vi ha en konvention om växelrätt, vi ha varjehanda socialrättsliga konventioner och internationellt privaträttsliga m. m. Men dessa konventioner, vilka binda vår lagstiftning, ha hittills på det hela taget rört sig på rätt periferiska områden. Den konvention det nu är fråga om griper in i centrala områden av vår lagstiftning. Den griper in i straff- och processrätten och centrala delar av förvaltningsrätten. Vi få ha den för ögonen i framtiden, då vi skriva straffrättsliga bestämmelser, då vi syssla med frågor på processrättsens område, med religionsfrihetsfrågor, med behandlingen av sinnessjuka och lösdrivare eller med frågor om utlänningars frihetsberövande, o. s. v. Det är på en mängd olika områden som konventionen kommer att få verkningar, och vi förbinda oss på fullt allvar att i smått och stort tillämpa den mångfald av regler i rättssäkerhetens intresse som konventionen uppställer.

Man talar ofta i vårt lagstiftningsarbete om att det finns vissa grundläggande rättsprinciper, som en lagstiftare är skyldig att iakttaga, men dylikt tal har alltid mött den naturliga invändningen: Vad innebära egentligen dessa principer? Nu få vi på väsentliga områden en fast och otvetydig måttstock att rätta oss efter för nuvarande och kommande lagstiftning. Konventionen binder oss på detta område som ett slags europeisk grundlag. Man har talat om att i vår regeringsform införa grundläggande regler angående medborgerlig frihet och dylikt. Nu komma vi med denna konvention att bindas hårdare än vi kunna bindas genom grundlagsbud. Det är för övrigt inte bara så, att det är överlämnat åt de svenska statsmakterna att efter bästa samvete iakttaga konventionens regler i sitt lagstiftningsarbete. Om vi inte göra det, få vi svara inför ett internationellt forum, visserligen inte en domstol till att börja med, men en kommission, som på talan av en-

skilda personer, vilka äro missnöjda, underkastar våra göranden och låtanden den kritik ur europeisk synpunkt, som kan erfordras.

Det är sålunda, herr talman, ett stort steg som det här är fråga om att ta, men jag hyser för min personliga del icke skymten av en tvekan inför steget. Det bör tagas. Det innebär en konsolidering av den fruktansvärt sönderlagna europeiska kulturvärlden på grundvalar, som måste bevaras, om denna kulturvärld skall kunna hållas vid makt, och Sverige bör inte undandraga sin del i arbetet.

Man kan, såsom jag nyss framhöll, säga att verket är ofullkomligt. Man kan jämföra konventionen med de berömda förklaringar angående medborgerliga rättigheter och friheter, som med begynnelse i den franska revolutionen ha funnits i många länders författningar och som ha givit uttryck åt principer, vilka mer eller mindre ha betraktats såsom gemensamma för den europeiska kulturvärlden. Det är mycket av dessa rättighetsförklarings innehåll, som här återfinns. Mycket är nytt, såsom förbudet mot tortyr och dylikt, som man förr i världen inte tänkte så mycket på men som vår tids erfarenheter aktualiserat. Det är å andra sidan åtskilligt annat som saknas. Jag skall inte uppehålla mig vid det. Jag vill bara framhålla det enligt min tanke på lång sikt ganska skickensedigra som ligger däri, att medan vi på den personliga frihetens område och vad därmed sammanhänger kunna upprätthålla en gemensam standard, något sådant ligger utom räckhåll då det gäller upprätthållandet av den enskildes ekonomiska frihet gentemot samhället. Men därvid skall jag nu inte uppehålla mig, utan hålla mig till vad konventionen dock ger.

Vi få, såsom jag redan sagt, vänja oss vid att i fortsättningen se vår lagstiftning ur internationell synpunkt och därvid ständigt hålla konventionens text för ögonen, ja, inte bara den, utan också hela den rättsutveckling, som kommer att äga rum genom den kommission,

Konventionsförslag ang. skydd för de mänskliga rättigheterna m. m.

som jag nyss talade om, och kanske sedermera i framtiden genom den blivande domstolen. Jag har sett rätt mycket av hur man i Frankrike tagit upp ett dylikt arbete på allvar. Rättsvetenskapsmän sysselsätta sig där ganska ingående med att undersöka sin lagstiftnings förenlighet med Förenta Nationernas deklaration och denna konvention. Vi måste göra sammaledes och därvid inte utan vidare föreställa oss att allting här i landet är välbeställt. Det kan hända att vår lagstiftning på en eller annan punkt inte håller måttet, och det bör bli oss en tankeställare.

I en motion, som jag har väckt, har jag tillåtit mig att peka på detta spörsmål, och i en artikel i Svenska Dagbladet häromdagen har docenten Petrén gjort en del påpekanden i enahanda rikning. Det är särskilt två punkter, som jag måste be att helt kort få dröja vid.

Jag har för min del ur konventionen utläst ett krav på att varjehanda ingripanden i medborgarnas frihet skola äga rum med stöd av lagar, stiftade under folkrepresentationens medverkan, och jag har konstaterat att vår lagstiftning ingalunda på alla punkter motsvarar detta krav. Jag nämner bara såsom ett välbekant exempel, att församlingsfriheten är reglerad i den av Konungen ensam utfärdade ordningsstadgan för rikets städer. Utskottet säger nu, att konventionen inte skall läsas på det sättet. När den talar om »lag», är den i själva verket likgiltig för hur denna »lag» kommer till stånd. Det är fullt tillräckligt att en lag skapas av regeringsmakten. Jag kan inte dela den uppfattningen. Det må vara att det inte finns några uttalanden i förarbetena, som styrka mitt sätt att läsa konventionstexten. Jag är dock fullkomligt övertygad om att många av de jurister i olika länder, som deltagit i denna konventions utarbetande, måste ha funnit denna tolkning av ordet lag fullkomligt självklar. För en fransman exempelvis är det självklart, att »la loi» är någonting som tillkommit under parlamentets medverkan. Han är van att just då det är fråga om de

mänskliga rättigheterna se den regeln uppställd för det ena fallet efter det andra, att i den och den friheten får inte inskränkning göras utan stöd av lag. Och däri ser han en säkerhet för att inte regeringsmakten egenmäktigt skall kunna ingripa i den enskildes frihet. Av dem som nu sitta i andra parlament och läsa denna konvention är jag övertygad om att det är många — jag skulle vilja säga de flesta — som läsa den på samma sätt som jag. Jag vill inte påkalla någon dispyt om denna sak här i kammaren i dag, men jag vill bara säga, att vi måste räkna med att den tolkning, som jag här har hävdad, förmodligen kommer att göras gällande mot oss. Därmed kastas utifrån världen ett strålkastarljus över den egenhet i vår statsrätt, som kallas den kungliga lagstiftningen. Jag skall inte utveckla, hurusom det till följd härav finns åtskilligt i vår lagstiftning som inte stämmer med konventionen. Jag nöjer mig med att stryka under, att den hos oss ofta diskuterade frågan om gränsen för den kungliga lagstiftningen är ett spörsmål som konventionen kommer att ge oss anledning att i fortsättningen uppmärksamma.

Den andra punkten avser konventionens krav på att en enskild, som drabbas av inskränkning i sina friheter och rättigheter, särskilt den som berövas sin frihet, skall ha rätt att klaga; vad angår frihetsberövanden är det direkt utsagt, att han skall ha rätt att klaga inför domstol. Jag skall inte heller på denna punkt försöka provocera en debatt, som jag inte tror intresserar kammaren så mycket. Jag får nöja mig med att deklarerat, att jag tror att detta krav i konventionen får fattas allvarigare än utskottet vill förmena; jag vidhåller — och därutinnan har jag ju för övrigt fått ett litet erkännande också av utskottet — att det finns punkter i vår lagstiftning där konventionens krav icke är tillgodosett. I den nyss nämnda artikeln i Svenska Dagbladet ha vi fått ytterligare några exempel därpå. Den saken får nog inte, såsom utskottet gör, avvisas som oväsentlig. Utskottet menar, att då det är fråga om ett kort frihetsberövande, är

Konventionsförslag ang. skydd för de mänskliga rättigheterna m. m.

det inte så noga med konventionens krav, men om man läser den, märker man ju att dess intresse har varit att i sina bestämmelser medtaga även de kortaste och enklaste frihetsberövandena; det talas där om anhållande, häktning och dylikt. Jag skall emellertid som sagt inte uppehålla mig vid den saken. De olika meningarna få här stå emot varandra. Jag vill bara framhålla, att vi i konventionen ha fått en anledning att besinna den egendomliga lucka, som finns i vårt svenska rättsskydd — till skillnad från vad förhållandet är i de flesta rättsstater som jag känner — och som består däri, att den enskilde i vissa lägen inte kan göra sin rätt gällande vare sig vid allmän domstol eller vid administrativ domstol utan får nöja sig med regeringsmaktens avgöranden.

Det är inte min mening att fullfölja motionens yrkande om att det skulle göras vissa uttryckliga förbehåll vid vårt undertecknande av konventionen med hänsyn till brister i vår lagstiftning. Dessa brister äro för all del inte stora, och jag har inte på något sätt velat överdriva dem. De utläggningar, som utskottet har gjort, äro också i mitt tycke något så när tillräckliga för att utåt klargöra, under vilka förutsättningar vi ge vår anslutning till konventionen.

Mitt huvudintresse, herr talman, har varit att se framåt, och vad framtiden beträffar tar jag med lätt hjärta att utskottet inte velat inlåta sig på några principdeklarationer på de punkter, som jag nu har diskuterat. Konventionen kommer ändå — det är vad jag har velat betona — att genom omständigheternas makt, förutsatt att vi ta den på allvar, bli ett kraftigt och värdefullt stöd för den svenska rättens utveckling på sådana områden, där den i detta nu inte fullt motsvarar de allmän-europeiska begreppen om en rättsstat.

Jag röstar givetvis, herr talman, med glädje för propositionen.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! I likhet med herr Herlitz hyser jag inte några betänkligheter mot att rösta för ut-

skottets förslag, och jag gör det med glädje. Man kan utan vidare säga, att denna konvention kommer att få en vida större betydelse än den deklaration, som antogs av Förenta Nationerna den 10 december 1948. Denna deklaration var nämligen endast en principdeklaration, under det att den konvention, som det här gäller, i en av sina artiklar har bestämmelser om inrättande av en inter-europeisk kommission för de mänskliga rättigheterna och om inrättande av en domstol för upprätthållande av konventionens bestämmelser. Det är det som är det viktiga i detta fall.

Jag begärde emellertid ordet, herr talman, närmast för att göra ett påpekande. Denna konvention innehåller, såvitt jag kan se, icke någonting om asylrätten. Den är utelämnad. I Förenta Nationernas deklaration av år 1948 hade under förarbetena vissa bestämmelser om asylrätten tagits med, men på ett sent stadium mjukades bestämmelserna upp, så att det inte blev mycket av det hela.

Må det tillåtas mig, herr talman, att uttrycka den förhoppningen att det arbete, som har lett till den konvention, om vilken riksdagen nu har att fatta beslut, måtte få fortsätta och att därvid kanske asylrätten måtte bli föremål för särskild uppmärksamhet.

Herr SANDLER: Herr talman! Efter vad som har förekommit i debatten kan jag fatta mig mycket kort. Jag vill först säga, att jag helt delar herr Herlitz' uppfattning, att det ser mycket illa ut med att ett så ringa antal ledamöter av utrikesutskottet stå antecknade vid detta utlåtande. I egenskap av utskottets ordförande är jag herr Herlitz tacksam för att han riktat uppmärksamheten på detta, jag skulle vilja säga, bedrövliga förhållande. Men jag vill tillägga att under den förberedande behandlingen av detta ärende var verkligen ett betydligt större antal ledamöter av utskottet närvarande, ehuru de inte varit närvarande, då beslutet fattades.

Vi ha inom utskottet, såsom framgår av utlåtandet, ägnat herr Herlitz' motion

Om en instruktion för Sveriges representation hos Förenta Nationerna.

ett betydande intresse. Det framgår nog också av utskottets skrivning, att vi icke ha ansett en dylik intervention vara opåkallad. Det kan ju enbart vara nyttigt att göra en fingranskning av vårt rättssystem i belysning av de på vissa punkter mycket kategoriska och absoluta normer, som förekomma i denna konvention. För utrikesutskottets vidkommande har emellertid huvudfrågan varit, om det, som därvidlag kan vara att anmärka, är av sådan valör, att det bör föranleda förbehåll vid en anslutning till konventionen, och i det avseendet har utskottet givit uttryck åt den meningen, att så icke behöver vara förhållandet. Jag tror nog, att om en sådan fingranskning skulle göras i andra länder, som ge sin anslutning till denna konvention, kommer man också där att upptäcka att det kan finnas en eller annan punkt — kanske av större räckvidd för övrigt än de punkter som här dragits fram — där man har anledning att, såsom herr Herlitz uttryckte sig, besinna sig och ta under övervägande, om någonting ytterligare behöver göras för att få rättsskyddet så i överensstämmelse med denna konventions bestämmelser som man kan finna önskvärt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDRÉN: Herr talman! Jag vill först och främst instämma i herr Sänders beklagande att så få av utskottets ledamöter varit i tillfälle att närvara vid den slutliga handläggningen av detta ärende. Jag kan tillägga att jag var en av dem som deltog i den förberedande behandlingen. På grund av ett annat sammanträde var jag emellertid förhindrad att delta, när utskottet fattade sitt beslut. Jag har emellertid inte begärt ordet för att säga detta.

Jag vill erinra kammarens ledamöter om att jag vid två olika tillfällen i Sveriges riksdag har väckt motion om att i den svenska regeringsformen skulle införas en rättighetskatalog till fullständig av den katalog, som finns i regeringsformens § 16. Utskottet har särskilt

vid det sista tillfället — det var konstitutionsutskottet, av vilket herr Herlitz är en framstående, aktad och inflytelserik ledamot — visat sig ganska kallsinnigt mot det förslag, som jag framlade, en kallsinnighet som jag beklagar. Jag hoppas emellertid att jag, om jag gör en ny framstöt, delvis i anslutning till de rättighetsförklaringar, som framlagts dels här och dels i Förenta Nationerna, skall röna större förståelse från konstitutionsutskottets sida.

Jag vill till sist nöja mig med att yrka bifall till den framställning, som gjorts av utrikesutskottet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om en instruktion för Sveriges representation hos Förenta Nationerna.

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om en instruktion för den svenska representationen hos Förenta Nationerna i enlighet med andra världsfredskongressens budskap.

I en inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Persson, Helmer*, väckt motion, nr 236, ävensom i en likalydande inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm m. fl. väckt motion, nr 315, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till regeringen hemställa, att en instruktion för den svenska representationen i Förenta Nationerna måtte utarbetas i enlighet med andra världsfredskongressens budskap.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 236 och II: 315 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NORLING: Herr talman! Då motionären herr *Öhman* har måst inställa sig till ett jurysammanträde och alltså är förhindrad att delta i motionens behandling här i kammaren, vill jag, endast med hänvisning till de motivering-

Anslag till Chalmers tekniska högskola.

ar som anförs i motionen, hemställa om bifall till det i densamma ställda yrkandet.

Herr BRANTING: Herr talman! Utskottets utlåtande i detta ärende innehåller några uttalanden beträffande kontroll över atomvapnet, vilka jag för min del inte kan ansluta mig till; jag har i annat sammanhang närmare utvecklat skälen till min ståndpunkt.

Utskottet anför att den tanken *icke* kan godtagas, att först besluta om ett förbudssystem och därefter upprätta ett kontrollsystem i fråga om atomvapnet. Jag har den uppfattningen, herr talman, att det tyvärr icke låter sig göra att gå den av utskottet förordade vägen, att börja med upprättandet av den effektiva kontrollen och att, först då denna är ett faktum, besluta om förbud — detta på grund av de oerhörda svårigheter som äro förbundna med kontrollsystemets upprättande. I den punkten stödes jag i viss mån av utskottets eget utlåtande, där det i ett senare avsnitt heter om atomkontrollen, att »meningsmotsättningarna mellan de ledande militärmakterna alltså äro så djupgående, att dödläget framför allt av denna anledning består».

Om nu situationen är den, att någon överenskommelse om kontrollen icke kan uppnås och man intar den ståndpunkten, att kontrollfrågan skall vara löst innan förbudet genomföres, måste det ofrånkomliga resultatet i realiteten bli, att något förbud inte alls kommer till stånd!

Med hänsyn till atomvapnets speciellt avskryvbara karaktär skulle jag för min del tycka att det vore möjligt att gå den andra vägen, att man först beslutar om förbud och därefter söker komma fram till kontrollsystemet. Den vägen är precis densamma som tidigare har brukats i internationella sammanhang, där stater-na varit ense om att utan någon som helst överenskommelse om kontroll förbjuda begagnandet av vissa speciellt avskryvbara stridsmedel.

Medan jag har ordet, skulle jag också,

herr talman, vilja begagna tillfället att göra ett påpekande till korrigering av vad herr Persson för en stund sedan yttrade. Om jag förstod honom rätt, gjorde han gällande att från det svenska socialdemokratiska partiets sida icke förekommit någon som helst klar reaktion i sammanhang med den amerikanska ockupationen av Island. Jag kan då inte underlåta, herr talman, att till kammarens protokoll föga ett kort citat av det uttalande, som gjordes i Morgon-Tidningen under gårdagen. Det hette där: »Den amerikanska landsättningen av trupper på Island är en åtgärd ägnad att väcka både förvåning och oro. Frågan är om USA:s framstöt inte i själva verket måste betecknas som i hög grad riskabel för världsfreden.» Innebörden av detta uttalande är så klar, att ingenting ytterligare finnes att tillägga.

Jag har intet yrkande, herr talman.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu föredragna utlåtandet annat yrkande ej förekommit, än att kammaren skulle bifalla de i ämnet väckta motionerna.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1951/52 till de tekniska högskolorna m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till Chalmers tekniska högskola.

Punkten 5.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 89

punkten 4 framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 369 och II: 483,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1951/52, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Chalmers tekniska högskola, som föranleddes av vad föredragande statsrådet anfört;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för Chalmers tekniska högskola, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

c) till Chalmers tekniska högskola: Avlöningar för budgetåret 1951/52 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 705 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 369, av herr *Andrén* m. fl., och II: 483, av herr *Edström* m. fl., hade hemställts, utom annat, att riksdagen måtte besluta, att en permanent professur i byggnads ekonomi och byggnadsorganisation skulle inrättas vid Chalmers tekniska högskola under förutsättning att ett bidrag av 45 000 kronor per år under tio år ställdes till förfogande för densamma av Göteborgs stad och enskilda intressenter.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Gränebo*, *Ohlön* och *Leander*, fröken *Andersson* samt herrar *Sundelin*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Malmberg* i *Skövde*, *Ståhl*, *Bergstrand*, *Kyting* och *Nihlfors* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 369 och II: 483,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1951/52, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Chalmers tekniska högskola, som föranleddes av vad i reservationen anförts;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för Chalmers tekniska högskola, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

c) till Chalmers tekniska högskola: Avlöningar för budgetåret 1951/52 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 705 000 kronor.

Anslag till Chalmers tekniska högskola.

Reservanternas förslag innebar, att en professur i byggnadsekonomi och byggnadsorganisation skulle inrättas vid Chalmers tekniska högskola från och med budgetåret 1951/52.

Herr *OHLON*: Herr talman! Här föreligger en reservation, undertecknad av representanter för skilda partier.

I upprustningsplanen för de tekniska högskolorna ingår, att vid tekniska högskolan i Stockholm skulle inrättas en professur i byggnadsekonomi och byggnadsorganisation. De tekniska högskolornas överstyrelse har begärt, att denna professur skulle komma till stånd redan i år, men Kungl. Maj:t har inte tagit upp äskandet.

Under tiden ha vissa undersökningar rörande byggnadskostnaderna utförts, som visa att de i hög grad variera från ort till ort i riket. Det är tydligt att vi här möta ett område, där forskningsverksamhet kan utträta åtskilligt och där undervisning för våra blivande byggnadsingenjörer även behöves.

Med anledning av dessa undersökningar har Göteborgs stad tagit initiativet till en professur i detta ämne vid Chalmers tekniska högskola från och med den 1 juli i år. Staden har förbundit sig att under vart och ett av de närmaste tio åren betala 25 000 kronor, och därutöver har högskolan lyckats att från enskilda få förbindelser om betalning av 20 000 kronor per år, eller tillsammans 45 000 kronor. Erbjudandet för hela tioårsperioden uppgår alltså till 450 000 kronor. Vid stadens erbjudande är det villkoret fäst, att professuren kommer till stånd redan i år. Skulle det bli annat, förfaller stadens åtagande. Hur det skall gå med de av enskilda utlovade bidragen, vet jag inte, men sannolikt komma även de att utebli.

Egendomligt nog har statsutskottets majoritet vägrat mottaga denna present på 450 000 kronor. Motiven för denna vägran äro inte alltigenom redovisade i det föreliggande utlåtandet, men jag tror inte att det är alltför ojust, om jag lyfter litet på förlåten.

Man har sagt att det inte skulle vara

Anslag till Chalmers tekniska högskola.

staten värdigt, att en kommun eller enskilda genom gåvor föranstaltade om en professurs inrättande; initiativet härtill bör ankomma på Kungl. Maj:t eller riksdagen. Häremot kan invändas, att riksdagen nu har tillfälle att taga upp ett sådant initiativ. Och för övrigt har staten tidigare, även under år då den statsfinansiella situationen varit mycket mera gynnsam än nu, faktiskt inte dragit sig för att mottaga donationer i liknande fall. Det var inte många år sedan staten genom Uppsala universitet mottog en större gåva från herrskapet Jacobsson i Göteborg, som ledde till en professur i biokemi vid universitetet för professor Tiselius, vars verksamhet som bekant varit så framgångsrik att den lett till ett Nobelpris, vilket stannade i Sverige. Något senare mottog staten av direktör Werner i Göteborg likaledes genom Uppsala universitet 2,5 miljoner kronor till uppförande och utrustning av det cyklotronlaboratorium, som nu förestås av professor Svedberg. Denna senare donation mottogs av staten, trots att man redan från början visste att den skulle medföra ökade statsutgifter.

Det finns alltså prejudikat på att staten inte dragit sig för att mottaga gåvor för ändamål, som det legat i det allmännas intresse att främja.

Det enda i utskottsutlåtandet redovisade skälet för avslag är, att staten måste övertaga professuren, när de 450 000 kronorna om tio år äro förbrukade, och att man inte kan veta hurdan den finansiella situationen då kommer att vara. Man skall väl vara ovanligt pessimistisk för att föreställa sig, att svenska staten om tio år kommer att vara i en sådan knipa, att den inte skulle kunna övertaga kostnaden för en professur, som gratis ställts till förfogande under en tioårsperiod.

Vidare har man sagt — och det tror jag inte står i handlingen — att den nya professuren antagligen kommer att medföra en del andra kostnader, som kanske måste täckas av statsmedel. Jag har med anledning därav bett rektorsämbetet vid Chalmers tekniska högskola att lämna en närmare redogörelse för de ekonomiska

förhållandena. Svaret på min framställning innehåller, att dessa 45 000 kronor per år komma att förutom lön till professorn räcka till avlöning för en förste assistent samt till utgifter för skrivhjälp och material, mot villkor att staten svarar för samma avlöningsanslag som förut för detta ändamål och som ingår i propositionen. Totala kostnaden per år beräknas något understiga de 45 000 kronor som stå till förfogande, och en viss marginal kommer alltså att finnas.

Man har också pekat på att det troligen blir en del engångskostnader för professuren. Rektorsämbetet har svarat, att inrättandet av den nya professuren icke kommer att medföra behov av nya byggnader. Däremot torde smärre omändringsarbeten inom väg- och vattenbyggnadsavdelningens lokaler behöva utföras, väsentligen avseende inredning och utrustning av tjänsterum. För övningarna stå befintliga ritsalar samt laboratorier för byggnadsteknik och vattenbyggnad till förfogande. De kostnader, som kunna uppstå för inredningen av tjänsterum, torde icke belöpa sig till mer än högst 5 000 kronor, och detta belopp bör under första året, innan verksamheten kommit fullt i gång, kunna tagas från de för skrivhjälp och material m. m. beräknade 15 000 kronorna. Några engångskostnader komma alltså icke att falla på statsverket.

Så som läget för närvarande är inom byggnadsbranschen, torde det vara ofrånkomligt att svenska staten förr eller senare — och ju förr desto hellre — går i författning om inrättande av professurer i byggnadsekonomi och byggnadsorganisation både vid tekniska högskolan och vid Chalmers. Vi få komma ihåg, att det här gäller ett område som svarar för en produktion på 2,1 å 2,2 miljarder kronor per år och att på hela detta område inte finnes någon annan statlig verksamhet vad beträffar ekonomi och organisation än den sakkunnigutredning, som nyligen igångsatts. Detta är ett jungfruligt område, där man säkert har mycket stora pengar att hämta, och vad staten om tio år skulle få betala för denna professur, kommer det svenska

folkhushållet att ha vunnit tillbaka många gånger om.

Det är ett egendomligt förhållande, att vi ha en professur i allmän industriell ekonomi, gällande metallindustri och sådant, men ingen professur i byggnadsökonomi, trots att det är ett erkänt faktum att vi här i landet på detta senare område inte gå i täten utan kanske snarare äro ganska efterblivna.

Finansministern meddelade häromdagen i en debatt i denna kammare, att byggnadskostnaderna för närvarande äro så höga, att folk inte längre har råd att utnyttja de byggnadslicenser som lämnas. I en sådan situation borde staten, så vitt jag förstår, finna det i allra högsta grad angeläget att forcera varje verksamhet som via forskning och undervisning kan förbilliga byggnadsverksamheten i landet.

Det gäller inte här något speciellt göteborgsintresse, utan ett ändamål som har betydelse för hela landet och givetvis i särskilt hög grad för Västsverige. Surtekatastrofen i höstas vittnar om vilka besvärigheter man på grund av de geologiska förhållandena har att dragas med både i Göteborg och runt hela västra Sverige. Här finns mycket att göra, och jag skulle anse det i högsta grad överraskande, om riksdagen i dag skulle vägra att mottaga denna present på 450 000 kronor till ett ändamål, som statsmakterna själva förklarar sig vara intresserade av.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

I herr Ohlons yttrande instämde herrar *Andrén, Sjödahl, Svärd, Bergh, Osvald* och *Arrhén*.

Herr **NÄSSTRÖM**: Herr talman! På denna punkt har föredragande statsrådet, statsministern, anfört bland annat följande: »Vad beträffar överstyrelsens äskanden om nya professurer, föreliggande beträffande tre av dem utfästelser om enskilda eller kommunala bidrag i en eller annan form till bestridande av de med professurerna förenade kostnaderna. Det sålunda ådagalagda intresset

Anslag till Chalmers tekniska högskola.

och de utlovade bidragen äro givetvis omständigheter, som böra tillmätas betydelse vid övervägandet av frågan om professurerna böra inrättas. Då emellertid många framställningar om inrättande av angelägna vetenskapliga tjänster under nuvarande förhållanden måst avisas och då statsverket ändock förr eller senare skulle få vidkännas utgifter för nämnda tre professurer, synes avgörande vikt böra fästas vid deras betydelse ur allmänna synpunkter.»

Utskottet fortsätter: »De från kommunalt och enskilt håll utlovade bidragen å sammanlagt 43 000 kronor per år under de närmaste tio åren skulle enligt högskolemyndigheternas beräkningar täcka de med professuren förenade kostnaderna under nämnda tidsperiod. Bortsett från de icke obetydliga kostnader, som vid de tio årens utgång skulle ankomma på statsverket, finner utskottet sannolikt, att jämväl under tioårsperioden vissa anspråk komme att behöva ställas på statsverket såväl för löpande utgifter som för de inrednings- och omändringsarbeten, som skulle erfordras i samband med professurens tillkomst. Med hänsyn till svårigheterna att nu överblicka konsekvenserna för statens del av ett accepterande av de gjorda erbjudandena har utskottet icke ansett sig böra biträda motionärernas yrkanden.»

Vi kunna kanske vara överens om att dessa kommunala köp av nya tjänster ha något osmakligt över sig; man ställer ju staten mer eller mindre inför ett fullbordat faktum. Och att Göteborgs stad i detta fall har tillfogat det villkoret för sitt erbjudande, att professuren inrättas under år 1951, gör ju inte saken trevligare.

Utöver detta skulle jag emellertid, herr talman, vilja framföra några rent personliga synpunkter i frågan.

Det är alldeles riktigt som herr Ohlon säger, att byggnadskostnaderna äro höga och variera från ort till ort. Variationerna bero givetvis på en mångfald olika omständigheter. För oss i Norrland blir byggenkapen dyrare bland annat genom de höga fraktkostnaderna

Anslag till Chalmers tekniska högskola.

och till följd av att vi måste gå ned med grunderna betydligt djupare än man gör i andra delar av landet.

Naturligtvis kunna variationerna be-
tingas även av mindre väl ordnade för-
hållanden på byggnadsmarknaden, men
jag undrar, herr talman, om det är för-
mätet att tro att vi när det gäller byg-
genskapen kanske behöva mera av sunt
bondförstånd lika väl som flera tekniker
och specialister. Det är inte tu tal om
att ökade insatser av teknikerna behö-
vas på flera områden — den saken är
så klar att vi inte behöva diskutera den
här — men man blir verkligen förvån-
ad över vissa förhållanden härvidlag.
Kammarens ärade ledamöter minnas sä-
kert, hurusom man för en del år sedan
fick sig till livs att de färdigmonterade
tråhusen skulle väsentligt förbilliga byg-
genskapen. Har detta blivit fallet? Nej,
så är det nog inte. Orsakerna skall jag
inte nu försöka mig på att utreda.

Byggnadskostnaderna ha nu emeller-
tid nått en sådan höjd, att jag instäm-
mer med dem som anse att någonting
måste göras. Som ordförande i en läns-
bostadsnämnd har jag många tillfällen
att se svårigheterna i dessa hänseenden.
Man ansåg på sin tid, att en normal års-
hyra eller kostnad för ett eget hem
kunde vara låt säga 10 procent av års-
inkomsten. Numera ha ju bostadskost-
naderna i vissa fall kommit upp i 30—
35 procent av årsinkomsten, och det
händer inte så sällan att länsbostads-
nämnderna måste avslå framställningar
på grund av att man inte anser att bygg-
herren har tillräckliga ekonomiska re-
surser för att finansiera den planerade
byggenskapen.

Jag betvivlar emellertid starkt, herr
talman, att svårigheterna kunna avhjäl-
pas genom nya tekniker. Det är enligt
min mening vissa bestämda ingripande
som krävas för att man skall komma
till rätta med svårigheterna. De upp-
drivna byggnadskostnaderna bero i stor
utsträckning på den höga standarden,
som i vissa avseenden utan överdrift
torde kunna betecknas såsom för hög.

Utskottet har särskilt beaktat de kon-
sekvenser som kunna bli ett obehagligt

faktum, om enskilda personer eller kom-
muner på detta sätt mera allmänt skulle
gå in för att tillskapa nya tjänster. Lä-
get skulle kunna bli sådant, att vi helt
enkelt inte förmå behärska situationen,
därför att vi i förväg bundit oss för ut-
gifter som det senare kanske visar sig
mycket svårt att finansiera.

Herr Ohlon säger att det svenska folk-
hushållet skulle tjäna oerhört stora
pengar genom resultatet av här ifråga-
varande forskning och undervisning.
Jag har ingen anledning att betvivla
hans ord i det fallet, men nog skulle
jag vilja erinra om det från skolans
värld kända uttrycket: det var detta
som skulle bevisas! Jag tror för min
del att man kanske får gå fram på helt
andra vägar för att nå mera avsevärda
kostnadsminskningar, och jag tror att
det till och med i denna kammare
finns personer som skulle kunna ut-
rätta mera i det hänseendet.

Måhända kan det anses förmätet av
utskottet att ha framfört sina synpunk-
ter i denna fråga, men med hänsyn till
att utskottsmajoriteten inte velat vara
med om att binda statsmakterna i för-
väg ha vi icke kunnat intaga annan
ståndpunkt än vi gjort.

Jag ber, herr talman, att få yrka bi-
fall till statsutskottets förslag.

Herr SVÄRD: Det är väl ändå rätt
egendomligt, herr talman, när initiativ,
som enskilda eller kommuner taga i
syfte att befrämja en praktiskt inriktad
vetenskaplig forskning, kallas »försök
att köpa professurer».

Särskilt i min gamla hemstad Göte-
borg ha enskilda mäns insatser för att
möjliggöra en vidareutveckling på det
andliga och vetenskapliga området gi-
vit mycket stora och påtagliga resultat.
Jag tillåter mig erinra om att såväl
Chalmers tekniska högskola — åt vars
existens väl alla svenskar i dag är glä-
da — som Göteborgs högskola och en
lång rad andra institutioner vuxit fram
såsom resultat av ett medborgarsinne
och en beredvillighet till ekonomiska
upppoffringar, som man knappast har

rätt att kompromettera genom tal om försök att köpa professurer.

När nu Göteborgs stad och ett antal enskilda personer och institutioner gjort det möjligt för Chalmers tekniska högskola att, om riksdagens bifall vinnes, ställa till den praktiskt inriktade forskningens förfogande en professur, synes mig detta förtjänt att hälsas med tillfredsställelse snarare än att misstänkliggöras med kanske icke så särskilt välvalda formuleringar.

De konsekvenser, som skulle kunna uppstå som en följd av bifall till reservationens förslag, torde icke vara särskilt besvärande för riksdagen. Några mera påtagliga risker synas icke heller föreligga att enskilda — med nuvarande skatteförhållanden — eller kommuner i alltför stor utsträckning komma att lämna bidrag till kulturell verksamhet eller vetenskaplig forskning. Talet om konsekvenserna synes mig därför, herr talman, i mycket hög grad vara en konstruktion, åstadkommen i syfte att göra en rätt mager argumentation något fyliligare.

Det behövs, säger utskottets ärade talesman, sunt bondförstånd för att komma åt de för närvarande onormalt höga svenska byggnadskostnaderna. På den punkten torde inga delade meningar råda. Å andra sidan har i varje fall inte jag någon erfarenhet av att utnämningen av en expert till professor på något vis skulle sterilisera honom i förnuftshänseende, så att därmed hans sunda bondförstånd skulle försvinna. Vidare tillåter jag mig betvivla, att man i teknikens århundrade skulle kunna uteslutande med hjälp av det i och för sig respektabla sunda bondförståndet komma åt de orsakssammanhang, som det här är fråga om. Det rör sig dock om en industrigren, där rationaliseringen ställer särskilda problem samtidigt som den ur alla synpunkter ter sig särdeles nödvändig och nyttig.

Utskottets ärade talesman förespeglade andra vägar för att sänka byggnadskostnaderna. Skulle vi måhända på den punkten kunna få en något utförligare och mera fyllig redovisning? Vilka äro

Anslag till Chalmers tekniska högskola.

dess andra vägar och åtgärder, som man nu tänker sig och vilkas eventuella befintlighet skulle göra praktiskt inriktad tillämpad vetenskaplig forskning överflödigt eller onödig?

Herr talman! Föredragande departementschefen har vid sina överväganden om nödvändigheten av de föreslagna nya professurerna anfört, att bedömningen bör göras från allmänna utgångspunkter. Jag måste för min del i all blygsamhet säga, att det nu ifrågasvarande förslaget till en professur förefaller mig att just från dessa allmänna utgångspunkter vara särskilt angeläget och väl motiverat. Då därtill kommer, att tankens realiserande inte på tio år skulle medföra några nya utgifter för statsverket, vågar jag tro att riksdagen utan rädsla för alltför svåra konsekvenser kan följa den linje hänsynen till de allmänna synpunkterna anvisar.

Herr OHLON: Herr talman! Även utskottsmajoriteten har ju ställt sig förstående till de synpunkter som lagts fram i reservationen, och det är ägnat att förvåna, att inte utskottet har kunnat bli enigt och gemensamt gått med på reservationens linje. Nu ha vi under debatten här i dag fått en liten giimt av vad som ligger bakom. Det skyntade fram, när herr Näsström antydde, att även om den kalkyl som ligger till grund för denna donation håller i dagens läge, så veta vi inte hur förhållandena komma att gestalta sig under tioårsperiodens förlopp. Vad betyder detta resonemang? Jo, det betyder, att herr Näsström räknar med en alltjämt fortgående inflation. Vi som tro på framtiden, vi som trots allt tro på människornas förnuft, ha svårt att acceptera den tankegången. Vi säga oss, att när nu folk i gemen och den svenska statens ledare i synnerhet ha sagt ifrån, att det måste bli stopp med inflationen i fortsättningen och att vad som skett i år var en engångsföreteelse, få vi väl ändå tro på vad som här sagts.

Herr Näsström sade, att det räcker med bondförstånd. Ja, jag anser att

Anslag till Chalmers tekniska högskola.

bondförståndet är den förnämligaste form av förstånd som finns, men även det s. k. bondförståndet behöver i vår högst specialiserade tid en bakgrund av vetenskap. Vad är det som har gjort den ekonomiska utvecklingen och höjningen av levnadsstandarden under de sista hundra åren? Ja, inte är det politiker- nas förbehavanden, inte är det deras mer eller mindre visa beslut, utan vad som har höjt standarden för gemene man och möjliggjort en folkmängd i denna gamla världsdal, som om den funnits på 1700-talet skulle till övervägande delen ha legat långt under svältgränsen, det är naturvetenskapen och den på naturvetenskapen fotade tekniska vetenskapen och organisationen. Om de generationer som gått före oss skulle ha resonerat som herr Näsström resonerat i dag, så skulle vi fortfarande leva i medeltiden. Då skulle vi inte i lördags ha haft ett objekt som elektriciteten att skattlägga. Elektrotekniken har vuxit fram ur en forskning, som de utomstående tyckte var verklighetsfrämmande och underlig, och vad som gäller om elektrotekniken gäller även om alla andra former av teknik.

Jag får säga, att det var beklämmande att höra den framställning som herr Näsström gav i dag, och det vore alldeles särskilt beklämmande, om den skulle vara karakteristisk för statsutskottets och den svenska riksdagens ställningstagande. Då ha vi inte mycket att hoppas av den framtida utvecklingen.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Då jag med min röst biträdde den mening som nu är utskottets, innebar det ingalunda att jag var likgiltig inför de synpunkter som ha anförts från reservanternas sida om betydelsen av forskning för byggnadsverksamheten. Jag är fullt på det klara med att det på det området är åtskilligt att göra. Det uppslag och det erbjudande, som kommit ifrån Göteborgs stad, äro förvisso värda allt erkännande, men jag har den uppfattningen, herr talman, att varje en-

skilt erbjudande, varje kommunalt erbjudande och varje erbjudande över huvud taget, som göres till staten, ändå måste inordnas i sitt sammanhang. Och då herr Ohlon framhållit de höga byggnadskostnaderna som ett av de förnämsta motiven för inrättande av denna professur, vill jag framföra en synpunkt, som inte tidigare har varit nämnd i dagens debatt, nämligen att man nu håller på och planlägger en utredning om varför vi ha så olika byggnadskostnader på olika platser och vad man kan göra för att åstadkomma en utjämning på det området. Vidare har man ju länge diskuterat om inrättande av ett forskningsinstitut för byggnadsverksamheten här i landet. Jag tror det är nödvändigt för oss, som representera statssynpunkterna här, att se efter och avvakta vad man kan göra, vad som är lämpligast att göra och var man kan få ut mest av pengarna på detta speciella område, innan man går att inrätta denna professur.

Jag har, som sagt, inte ett ögonblick velat med detta förringa betydelsen av forskning på detta område. Vetenskaplig forskning, parad med det bondförstånd som herr Näsström efterlyste, tror jag nog är en kungsväg till bättre förhållanden även på detta speciella område, men nog är det nödvändigt, att kammaren tar litet hänsyn till sammanhangen här och avvaktar en undersökning av vad som kan vara det effektivaste.

Det är endast dessa synpunkter, som jag velat framhålla. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NÄSSTRÖM: Herr talman! I anledning av herr Svärds anförande skall jag inte säga mer än att jag håller med honom på en punkt: att om den där professorn hade haft sunt bondförstånd och tagit med sig det, hade det naturligtvis varit en väldig fördel.

Till herr Ohlon vill jag säga, att jag tycker inte det är riktigt juste av vännen Ohlon att avsiktligt förvränga mitt anförande. Jag försökte poängtera, att jag har den uppfattningen, att dessa tekni-

ker ha en stor uppgift att fylla. Det är inte tu tal om den saken, sade jag; det står över diskussion. Men vad jag efterlyste var också mera bondförstånd i detta sammanhang, och det vill jag öppet och ärligt säga, att när jag talar om bondförståndet tänker jag på det praktiska livets män, som kunna komma med förslag, och när jag sade, att det kanske finns sådana män till och med i denna kammare, ansåg jag t. ex. en sådan man som herr Wehtje, som är väl insatt i byggnadsfrågorna. Det kan tänkas, att en sådan man skulle kunna komma längre på detta område för att förbilliga byggnationerna än många av de tekniker som det här har talats om. Jag tror sålunda inte, herr Ohlon, att man bör försöka ge kammaren den uppfattningen, att jag ville förneka den tekniska sakkunskapens förmåga att medverka. Det var inte på det sättet.

Herr ANDRÉN: Herr talman! Herr Karlsson i Munkedal ansåg, att vi måste se denna fråga i dess sammanhang, och naturligtvis måste man göra det. Det framgick emellertid av herr Karlssons anförande, att det enda sammanhang som han observerade var det trånga statsfinansiella sammanhanget. De övriga talarna här — herr Ohlon och herr Svärd — ha försökt sätta in denna professur i det stora samhällsekonomiska sammanhanget. Och jag tror att det är detta stora samhällsekonomiska sammanhang, som man framför allt måste beakta i den relativt lilla fråga, som nu ligger på kammarens bord.

Sedan vill jag säga ett par ord med anledning av herr Näsströms sista anförande. Herr Näsström skall inte tro, att innehavarna av professurer vid våra tekniska högskolor äro några opraktiska teoretiker. Det är som regel ingenjörer som varit ute i praktisk verksamhet och där förvärvat ett rikt mått av erfarenhet. Men till denna rika praktiska erfarenhet kunna de lägga ett teoretiskt kunnande, som gör att de understundom bli revolutionärer på sitt eget område. Och skola vi på ett tillfredsställande sätt lösa

Anslag till Chalmers tekniska högskola.

bostadsfrågan och andra byggnadsproblem i detta land, tvingas vi fram till en rationalisering av stora mått. Jag tror inte det är möjligt att lösa dessa stora problem utan det teoretiska kunnande, som på så många andra områden hjälpt det svenska samhället framåt, och inte bara det svenska samhället.

Jag har rest i många länder, och jag har slagits av en erfarenhet, den nämligen att man på olika håll bygger på så helt olika sätt. Att se hur man bygger i Amerika och att se hur man bygger i Sverige är två helt skilda erfarenheter. Jag tror att vi ha mycket att lära av andra länder, framför allt om man effektivt går in för en rationalisering och för det tekniska nydaningsarbete som behövs på detta område. Och när nu riksdagen kan fatta ett beslut, som gör det möjligt för Chalmers tekniska högskola att få en professur, som inte kommer att kosta statsverket någonting under de närmaste tio åren men som däremot kan ge det svenska samhället stora förmåner, kan jag inte förstå Sveriges riksdag, om den skulle tveka att ta emot ett sådant erbjudande.

Jag ber, herr talman, att får yrka bifall till reservationen.

Herr OHLON: Herr talman! De vinster man kan hämta av en effektivisering på dessa områden äro så stora, att inte bara det svenska folkhushållet skulle ta hem stora summor per år utan även den svenska staten. Jag skulle tro, att om nu riksdagen — vilket jag förutsätter — accepterar detta erbjudande och staten om tio år övertar professuren, så kommer staten varje år att få igen många gånger om, vad den ger ut för professuren i fråga. Så stora summor är det nämligen fråga om.

För mig framstår i dag vännen Näsström, som jag lärt mig högt uppskatta i statsutskottets andra avdelning, såsom en psykologisk gåta. Herr Näsström har synts mig vara en praktisk karl, begåvad med det där bondförståndet, om vilket han talade. Mitt sunda bondförstånd — i den mån det finns är jag mycket stolt

Ang. lönerevision för vissa chefstjänstemän m. m.

över det — säger mig att det vore en dumhet utan all like, om svenska riksdagen vägrade att ta emot en gåva på 450 000 kronor för ett produktivt ändamål, som staten ändå förr eller senare måste engagera sig i.

Herr NÄSSTRÖM: Jag tror inte att man behöver vara någon psykologisk gåta för att kunna säga, att om detta förslag bifalles, ha vi utsikt att få en rad liknande förslag, där staten i förväg binder sig för betydande utgifter.

Herr OHLON: Herr talman! Jag vill genmäla, att om det skulle komma flera sådana här erbjudanden, som kanske inte alltid äro lika välmotiverade, ha vi väl ändå alltid vår frihet att ta emot eller vraka.

Herr NÄSSTRÖM: Det där sista tror inte vännen Ohlon själv på.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ohlon begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 127 punkten 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunnans råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 70.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 6 och 7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. lönerevision för vissa chefstjänstemän m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönerevision för vissa chefstjänstemän m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I förevarande utlåtande hade utskottet avfattat sin hemställan i åtta särskilda, med I—VIII betecknade punkter.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkterna I—III.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten IV.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 114 framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 420 och II: 541, II: 506 samt II: 508,

A. antaga vid statsrådsprotokollet över civilärenden för den 16 mars 1951 följande förslag till

1) förordning om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ statens löneplansförordning den 30 juni 1947 (nr 376),

Ang. lönerevision för vissa chefstjänstemän m. m.

2) kungörelse om ändring i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente den 30 juni 1947 (nr 416),

3) kungörelse om ändrad lydelse av 9 § 2 mom. 1947 års allmänna familjepensionsreglemente den 30 juni 1947 (nr 417);

B. godkänna de allmänna riktlinjer för en lönerevision för chefstjänstemän och därmed sammanhängande detaljförslag, som framlagts i nämnda statsrådsprotokoll;

C. bemyndiga Kungl. Maj:t att

a) vidtaga de ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente och SPA-reglementet, som bleve en följd av nämnda förslag,

b) utfärda de övergångsbestämmelser, som kunde bli erforderliga i anledning av förenämnda författningsändringar,

c) vidtaga de ändringar i gällande personalförteckningar, som följde av förslagen,

d) vidtaga de ändringar beträffande förekommande arvoden, som Kungl. Maj:t kunde finna påkallade i anslutning till lönerevisionen,

e) för budgetåret 1951/52 medgiva de överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter, som kunde bli erforderliga vid ett genomförande av lönerevisionen;

D. till Provisoriskt lönetillägg för budgetåret 1951/52 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 420, av herrar *Jansson* och *Karl Persson*, samt II: 541, av herr *Rubbestad* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 114.

I motionen II: 506, av herr *Dahlgren* m. fl., hade likaledes hemställts, att riksdagen måtte avslå propositionen nr 114.

I motionen II: 508, av herr *Nilsson* i Kristinehamn m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte avslå i den kungl. propositionen framlagt förslag om höjning av gränsen för det rörliga tilläggets ut-

gående från 1 200 till 1 600 kronor för månad.

Vid utlåtandet hade reservationer anförts

1) av herrar *Ward*, *Petterson* i Degerfors och *Gustafsson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka yrkandet i motionen II: 508 om avslag å Kungl. Maj:ts förslag beträffande höjning av gränsen för det rörliga tilläggets utgående från 1 200 till 1 600 kronor för månad och att därför utskottets hemställan i nedan angivna delar bort hava följande lydelse:

»IV. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 508 samt med avslag å motionerna I: 420 och II: 541 samt II: 506,

B. med den jämkning, som föreslagits i motionen II: 508, godkänna de allmänna riktlinjer för en lönerevision för chefstjänstemän och därmed sammanhängande detaljförslag, som framlagts i nämnda statsrådsprotokoll;»

2) av herrar *Gränebo*, *Svensson* i Grönvik och *Rubbestad*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:
Herr talman! Jag har till detta utskottsutlåtande avgivit en blank reservation, och jag vill med anledning därav säga några ord.

I utskottsutlåtandet föreslås en förbättring av de högre tjänstemännens löner från 33 lönegraden och uppåt, alltså för de s. k. chefstjänstemännen, som enligt detta förslag skulle få en avsevärd förbättring av sina löneförmåner. De högre tjänstemännen ha vid de senaste årens löneregleringar icke fått de förbättringar som statens tjänstemän i övrigt erhållit, och jag förstår därför att något måste göras för en förbättring av deras löneförhållanden, om man vill räkna med att få behålla de mera kvalificerade krafterna i statens tjänst. En höjning av deras löner torde därför vara nödvändig, och utskottet har ju också framfört skäl för att så skulle vara förhållandet. Utskottet yttrar, att chefstjäns-

Ang. lönerrevision för vissa chefstjänstemän m. m.

temännens reallönenivå har starkt försämrats under de senaste årtiondena; de nuvarande lönerna för chefstjänstemännen svara icke mot betydelsen och omfattningen av dessa tjänstemäns arbetsuppgifter samt därmed förenat ansvar, de nuvarande löneförmånerna i byråchefs- och rådsgrad äro icke tillräckliga för att säkerställa en tillfredsställande rekrytering i konkurrens med kommuner och enskilda, och lönerna för byråchefer och likställda böra överstiga lönerna för närmaste tjänstemän mera än som nu är fallet.

Ja, det kan naturligtvis medgivas, att vad som här säges till stor del är riktigt, men om det göres gällande, att man inte får behålla de goda krafter, som staten har behov av i sin förvaltning och styrelse i konkurrens med det enskilda näringslivet och med kommunerna, så hjälper det nog inte, om man höjer lönerna med några tusental kronor. Under goda konjunkturen bruka ju inte näringslivets utövare dra sig för att betala betydligt högre löner än staten med sitt system kan betala till ungefär liknande befattningshavare. Man råder nog inte bot på detta förhållande med det framlagda förslaget.

Att jag varit betänksam, beror emellertid på att här klipper man av vid 33 lönegraden och ger de högre tjänstemännen en avsevärd förbättring, som enligt utskottsförslaget skulle gå på 6,5 miljoner kronor förutom kostnaderna för den förbättrade pensioneringen. Jag vet inte hur många tjänstemän det kan röra sig om; det har sagts, att det skulle vara något mera än ett tusental. I så fall skulle det ju bli en avsevärd löneförbättring. Men det är här, mina betänkligheter inträda. Om man nu flyttar upp dessa högre tjänstemän, kan man då bibehålla tjänstemännen graderna närmast under i deras nuvarande ställning? Det har avgivits motioner, avseende en hel del av dem som nu inte ha kunnat komma med, professorer och vissa chefstjänstemän, och det finns många sådana, som också äro högt kvalificerade och ha ansvarsfulla och maktpåliggande uppgifter och tjänster att sköta. Bliir inte konsekvensen,

sedan vi bifallit detta förslag, att vi återigen måste börja reglera för de grupper som ligga närmast under dem som nu få denna avsevärda förbättring? Det är i det avseendet mina största betänkligheter förefinnas, och jag vill gärna ge uttryck åt dem vid detta tillfälle. Jag skulle även vilja höra av den som närmast har ansvaret för detta förslag om man skall kunna förbigå dessa också i många fall mycket kvalificerade tjänstemän, som icke ha möjlighet att komma fram till dessa högre chefsposter, emedan det, även om de äro dugliga, icke finns plats för dem, eller på vilket sätt man senare skall lösa löneregleringen för dem.

Trots dessa betänkligheter har jag emellertid icke inom utskottet framställt något yrkande om avslag, och jag tänker inte göra det här heller. Jag anser nämligen, att här bör och måste göras någonting, fastän jag helst skulle ha sett, att det hade skett i ett större sammanhang, och jag ifrågasätter, om man hade behövt gå så långt som man har gjort. Jag har inte heller kunnat stanna för det förslag som är framlagt i reservationen av herr Ward m. fl., som avser att krympa förslaget beträffande det rörliga tillägget i enlighet med det nu gällande systemet, så att detta tillägg icke skulle få utnyttjas på högre belopp än 1 200 kronor i månaden. Det blir inte ett rättvist och mjukt system, om man går den vägen. Man klipper då av ökningen redan vid femte löneklassen, som innebär en lön på 14 400 kronor, alltså motsvarande det belopp, på vilket tillägg skulle utgå enligt herr Wards reservation. Jag anser, att om man nu skall anta ett förslag, som man avser skall bli bestående, så bör det vara mjukare utformat än det som nu gäller.

Sedan vill jag nämna ytterligare en sak. Det utvecklas i propositionen, hur de högre tjänstemännen icke ha kunnat komma i åtnjutande av den löneförbättring som de lägre tjänstemännen ha erhållit under flera tiotal år och hur man så småningom har flyttat upp de lägre tjänstemännen i högre lönenivå, så att de olika tjänstegrupperna närmat sig varandra. Men är inte detta en följd av

Ang. lönerevision för vissa chefstjänstemän m. m.

den demokratiska utveckling och den ekonomiska förbättring som ägt rum och som vi sätta så stort värde på? Denna utveckling har minskat klyftan i inkomshållandena inte bara bland statens tjänstemän utan även i näringslivet och det civila livet i allmänhet. Jag menar därför, att man inte får göra jämförelser med vad de lägre tjänstemännen hade för t. ex. 50 år sedan, utan man har sökt närma de olika lönerna till varandra, och vi ha under de senare årtiondena — låt så vara att det har varit fråga om kristidsåtgärder — minskat klyftan i lönehänseende mellan de högre och de lägre tjänstemännen. Nu kommer den att vidgas igen, men jag tror inte att det är möjligt att uppehålla en sådan klyfta, utan man kommer nog så småningom att kräva, att lönerna skola närma sig varandra. Men vad blir då följden? Jo, då måste man flytta upp de lägre tjänstemännen, ty det är inte parlamentariskt och politiskt möjligt att flytta ned dem som redan ha fått förbättrade löner, och då uppkommer frågan: Hur långt har staten råd att gå, och vad kostar det? Det måste bli nästa fråga, som uppställer sig.

I nuvarande läge, herr talman, anser jag mig icke här kunna ställa något yrkande om avslag på det föreliggande förslaget, då intet annat antagligt förslag föreligger och jag icke anser att riksdagen kan taga ansvaret för att ingenting åtgöres.

Herr JANSSON: Herr talman! Då jag i samband med denna fråga har väckt en motion, vari jag yrkat avslag å den kungl. propositionen nr 114 om lönerevision för vissa statens chefstjänstemän, vill jag här något motivera min uppfattning.

Jag vill då först erinra om att vi tidigare vid årets riksdag åt statstjänstemännen beslutat löneförbättringar av en sådan storleksordning att man torde kunna säga, att de till statens chefstjänstemän gett full täckning för den prisstegring, som har ägt rum. Sålunda har en

byråchef enligt det föregående beslutet fått en löneförbättring på 2 940 kronor. Han skulle nu få en ytterligare förbättring med 3 532 kronor, alltså tillsammans 6 472 kronor. Ställer man detta i motsats till det förhållandet att stora låglönegrupper i vårt land, som på ett mycket tidigt stadium gjorde upp om sina löneavtal, inte ha fått kompensation för de prisstegringar som sedan ha inträffat, är det alldeles självklart, att ett beslut i enlighet med vad som föreslås i propositionen måste leda till att ytterligare irritation skapas bland de stora folkgrupper i de lägre samhällsskikten, vilka dock behöva vinnas positivt för den ekonomiska politik, som vi alla eftersträva.

I såväl utskottets utlåtande som propositionen framföres såsom huvudmotivering till denna lönerevision att den är nödvändig att genomföra, därest staten skall kunna konkurrera med det privata näringslivet om den dugliga arbetskraft som finnes. Jag tror att betydelsen av detta skäl är överdriven.

Alla veta ju att en betydande övererrörlighet råder inom hela vårt arbetsliv. Det skulle vara ganska egendomligt, om inte denna övererrörlighet också skulle sätta spår efter sig inom statens verk. Det kan inte vara alarmerande, sådant läget nu har blivit, att ett fåtal chefstjänstemän i statstjänst söka sig över till den privata sektorn inom näringslivet. Jag vill i detta sammanhang också ha sagt, att man vid en jämförelse mellan lönenivåerna inom statstjänst och den privata företagsamheten bör beakta, att lönenivån särskilt inom den privata företagsmarknaden är i högsta grad en konjunkturföreteelse, och jag kan inte förstå att det kan vara riktigt att låta en högre lönenivå där slå igenom när det gäller de statliga chefstjänstemännen.

Jag menar, herr talman, att denna proposition är framlagd vid en mycket olycklig tidpunkt, i första hand därför att vi, såvitt jag kan bedöma läget, måste försöka nå en positiv samling kring vår ekonomiska politik. Jag har den uppfattningen att det då är riktigt med en

Ang. lönerevision för vissa chefstjänstemän m. m.

överbalansering av budgeten, men den kan också ske genom att man minskar statens utgifter. Därför bör man också se till att sparsamhet iakttages på alla de områden där möjlighet att spara finnes. Så ansträngt som läget nu är menar jag att man borde ha kunnat spara de 6½ miljoner kronor om året som denna lönerevision skulle kosta. Därtill kommer att man därmed säkerligen hade vunnit de nyssnämnda stora gruppernas positiva förtroende för en stabiliserande ekonomisk politik.

Jag ber, herr talman, att med detta korta anförande få yrka bifall till min motion.

Herr NILSSON, BROR: Herr talman! Jag har i denna fråga väckt en motion, som rör en så liten sak att det kanske inte skulle vara nödvändigt att bringa den i åtanke. Men det är ju så att även små orättvisor böra undvikas om man kan göra det, och i detta fall synes det mig som om detta hade varit möjligt. Det gäller nio stycken tingsdomare.

I samband med den löne reglering, som skedde vid 1948 års riksdag, uttalade vederbörande statsråd, att det var tre grupper av domartjänster, som voro jämställda både i löne- och karriärhänseende, nämligen hovrättsråden, revisionssekreterarna och tingsdomarna. Det är klart att de unga domarna ha inriktat sig efter en sådan deklARATION, och det kan ibland ha berott på en ren tillfällighet, på vilken av dessa tre verksamhetsgrenar de ha hamnat. Nu föreslår ju herr statsrådet, att hovrättsråden skulle få en förbättring, när nu byråchefs- och rådstjänsterna höjas, men inte revisionssekreterarna och tingsdomarna. Den saken har jag ingenting att invända emot. Statsrådet har emellertid när det gäller sådana revisionssekreterartjänster, som ha blivit ordinarie, medgivit att dessa skola få samma ställning som de nya hovrättsrådstjänsterna, och det är ju en gärd av rättvisa.

Denna förmån har däremot icke beretts tingsdomarna. Det förefaller mig innebära en orättvisa, som hade bort

undvikas, även om det endast gäller ett så litet antal tjänster som nio. Av 21 tingsdomarbefattningar äro nämligen endast nio besatta med ordinarie innehavare, och jag anser att dessa nio ordinarie, som vid tillträdet till tjänsten varit utlovade samma lön som sina kolleger i revisions- och hovrättsrådstjänst, borde ha behandlats på samma sätt som revisionssekreterarna.

Det är bara detta, herr talman, som jag här har velat föra på tal. Jag har inte något yrkande.

Herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Herr förste vice talmannen Gränebo frågade, om jag kunde lämna någon upplysning om hur jag hade tänkt mig kunna lösa löneproblemet för dem som ligga under 33 lönegraden och som alltså inte komma med i den nu föreslagna löne regleringen.

Jag vill då erinra om att tjänsteförteckningskommittén tillsattes år 1949 med uppgift att företa en översyn av olika slag av tjänster och deras inplacering i tjänsteförteckningen. Denna kommitté arbetar för närvarande med lönegradsplaceringarna under lönegrad 33. Det är klart att man inte får vänta det resultatet av tjänsteförteckningskommitténs arbete, att den skulle komma med förslag, som innebär att dessa tjänster skulle flyttas upp till det nya löneläge som är avsett för de personalkategorier, som äro berörda av den proposition, som nu behandlas.

Byråcheferna och med dem likställda ha varit lovade en löne reglering sedan lång tid tillbaka. Jag vill erinra om vad som även finnes återgivet i propositionen, att undersökningar om deras löneställning ha pågått sedan 1939. När löne regleringen år 1947 genomfördes, ansågs det föreligga svårigheter att för dessa grupper åstadkomma den justering av lönerna, som man dock var medveten om redan då erfordrades för chefstjänsterna. Man ville därför ytterligare undersöka detta problem. Den utredning, som med anledning därav tillsattes, blev färdig år 1949, och förslag

Ang. lönerevision för vissa chefstjänstemän m. m.

inkom då till regeringen. Vi stodo då inför stabiliseringen. Överenskommelse hade träffats med organisationerna, och man kunde således i det läget inte föra frågan vidare. Men under de förhandlingar, som fördes med olika tjänstemannaorganisationer, gavs från regeringens sida löfte om att chefstjänstemännens lönereglering skulle föras fram så snart vi hade kommit över stabiliseringsåret. Vad man här har att göra är således endast att infria de löften, som tidigare ha givits.

Olika meningar kunna naturligtvis råda om hur höga lönerna böra vara. När man kommer in på löneavvägningar är det alltid svårt att säga vad som är riktigt. Men det förslag, som här föreligger och som i huvudsak är baserat på ett av de alternativ, som utredningen arbetade med, har framkommit efter förhandlingar med berörda personalorganisationer och bygger således på en överenskommelse. I det sammanhanget visade det sig emellertid möta svårigheter att på en gång klara upp samtliga tjänsters inplacering. Denna lönereglering avser, som redan framhållits, endast tjänster, som äro placerade i lägst 33 lönegraden och uppåt å löneplan 1 och 10 löneklassen och uppåt å löneplan 2. Det har emellertid framkommit, när man tittade på en del tjänster i 33 lönegraden å löneplan 1 eller på en del i 10 löneklassen enligt löneplan 2, att det förelåg svårigheter att göra förändringar rörande dessa med mindre man fick klarhet om var vissa tjänster, som lågo under dessa, skulle placeras, och detta är således anledningen till att vissa tjänster inte denna gång ha tagits med i detta sammanhang. Jag har därför uppdragit åt en särskild utredning att ytterligare undersöka dessa tjänster och i detta arbete även samråda med tjänsteförteckningskommittén, som har att pröva, hur tjänsterna under 33:an skola framdeles placeras.

Det är många svåra problem, som komma upp, det är jag medveten om, och det voro också tjänstemännens representanter medvetna om, då vi förhandlade om dessa frågor.

Det finns tjänster, som ha utelämnats men som jag gärna, om det funnits möjlighet därtill, hade velat få med i denna reglering. Jag vet att man från organisationernas sida var angelägen om att kunna ta med flera tjänster, men vi funno å ömse sidor om förhandlingsbordet, att man stod inför sådana svårigheter att man måste ytterligare fundera på saken. Jag kan alltså inte lämna något direkt besked om var de tjänster, som ligga under lönegrad 33, skola placeras, utan det får bli föremål för prövning inom tjänsteförteckningskommittén och för förhandlingar med personalorganisationerna.

Nu kan det sägas, att den hoptryckning av lönesättningen, som har ägt rum under åren, inte är av ondo utan att det kan ha stora fördelar, att man så att säga krymper ihop avståndet mellan olika löntagare. Men vi skola icke heller glömma bort att detta skapar en hel del problem. Vi ha nämligen inte bara den statliga sektorn att röra oss inom. Riksdagen kan ju bestämma lönesättningen för statens tjänstemän, men jag tror inte att detta kan ske med åsidosättande av all hänsyn till huru lönerna utvecklats inom andra områden. Och det är ju på det sättet att det inte bara är den enskilda marknaden, som har dragit ifrån staten i fråga om lönesättningen, utan även på den kommunala arbetsmarknaden betalas bättre löner till chefstjänstemännen. Jag har inte trott det vara möjligt att man på den statliga sidan skulle kunna åstadkomma ett löneläge i nivå med eller fullt konkurrenskraftigt med den enskilda marknaden. Men å andra sidan tror jag inte det är klokt att säga, att ha vi inte möjligheter att konkurrera, skola vi inte göra någonting alls. Ty vi få ändå komma ihåg, att vi inom den statliga sektorn ha behov av dugligt folk i ledningen, och vi ha även dugligt folk inom många områden. Dessa tjänstemän böra, även om de inte kunna få en lönesättning, som överensstämmer med den enskilda marknaden, åtminstone kunna få en förbättring, som tyder på att man inte så att säga helt nonchalerar dem

Ang. lönerevision för vissa chefstjänstemän m. m.

utan låter dem följa med i någon mån. Jag tror inte att staten vid sin lönesättning behöver ligga i nivå med de högsta lönerna på den enskilda marknaden — staten får nog folk ändå — men man kan inte begära att få folk, om man låter dem år efter år stå kvar i ett löneläge, som inte förändras alls, när förändringarna ske ute på den enskilda marknaden och den enskilda marknaden drar kommunerna med sig. Om kommunerna skola få dugligt folk på chefsposterna, måste de betala vad som erfordras, och samma förhållande gäller i stor omfattning även för staten.

Jag skulle gentemot herr Jansson vilja säga, att det förslag, som här är framlagt, inte är så uppkonstruerat, att det skulle innebära något försök att konkurrera med den enskilda marknadens konkurbetonade löner. Jag tror att det fortfarande är ett mycket stort avstånd dit.

Vad jag här i övrigt sagt tror jag även kan vara ett svar på de invändningar, som herr Jansson har rest emot detta förslag till lönereglering, som finnes i propositionen och som även har tillstyrkts av utskottet.

Herr **ARRHÉN**: Herr talman! Herr statsrådet yttrade nyss i sitt anförande, att den proposition, som han här framlämnat, innebär ett infriande av ett förut givet löfte, och det är ju riktigt, när det gäller de tjänster, vilkas lönesättning det här är fråga om. Herr statsrådet antydde också i sitt anförande, att han med beklagande såg, att man hade tvingats att undantaga vissa typer av tjänster. För en kategori av dylika tjänster har jag fört talan i en motion, nämligen för rektorerna vid våra högre skolor.

Det har, som jag där framhållit, uppfattats som en omotiverad orättvisa att dessa rektorer inte ha tagits med i detta sammanhang. Jag har i motionen också föreslagit, att riksdagen nu skulle gå med på en årlig, enhetlig provisorisk avlöningsförstärkning för rektorer vid realskolor och högre kommunala

mellanskolor med 2 700 kronor och vid de högre allmänna läroverken med 3 000 kronor, sådan som situationen nu har blivit.

Saken låg till så, att när chefslöneutredningen på sin tid under generaldirektör Erik Stridsbergs ledning startade, undantogs från utredningen de tjänster, som hörde till skolväsendet, under den motiveringen att man förutsatte att tjänsteförteckningskommittén skulle ta hand om den saken. Man trodde antagligen, att tjänsteförteckningskommittén skulle bli färdig med sin utredning ungefär samtidigt med att chefslöneutredningen blev färdig med sin, så att man kunde få fram lösningarna parallellt. Så har tyvärr inte blivit fallet, utan en eftersläpning har skett. Man frågar sig då, varför en viss kategori människor skall bli offer för att inte denna parallellitet i arbetet har kunnat åstadkommas. Staten tjänar givetvis på den där eftersläpningen, men på bekostnad av respektive tjänsters innehavare. Det är i detta fall sådana tjänstinnehavare, som för det första inte ha så stor ekonomisk bärkraft och för det andra ha en mycket stor arbetsbörd.

Det mest osympatiska i dylika och särskilt detta sammanhang är, att staten gång på gång ökar arbetsuppgifterna. Under de senaste åren har detta skett på ett automatiskt sätt beträffande just dessa kategorier. Det är känt — rektorernas arbetsbörd har i andra sammanhang varit uppe till kamrarnas behandling här på Helgeandsholmen — att rektorernas möda i dag är en helt annan och större än den var i vår egen barndom. De omdömen, som i detta avseende ha avgivits i utskottets utlåtande å s. 11 beträffande löneinnehavare i byråchefs- och rådsgraden, gälla också rektorerna.

Vad rektorernas löneförhållanden i största allmänhet angår finns det ingen anledning för mig att gå in på dem, men det största felet är, att skillnaden är för liten mellan rektors avlöning och avlöningen till honom underställd lärarpersonal. Räknar man med grundlönen såsom utgångspunkt kommer man till

Ang. lönerevision för vissa chefstjänstemän m. m.

att skillnaden mellan t. ex. lönen för en lektor i 33 löneklassen och en rektor vid ett mellanstort svenskt högre allmänt läroverk endast är omkring 2 500 kronor. Detta betyder, att om en lektor i högsta löneklassen underkastade sig mödan att ta fem extra veckotimmar, skulle han därmed i lönehänseende komma upp i paritet med en rektor. Det är en anledning till att för närvarande trängseln inte är så förfärligt stark framför de lediga rektorsstolarna. En lektors arbetsbörda blir visserligen utökad, om han tar dessa fem övertimmar, men å andra sidan är han också befriad från det administrativa ansvaret för skolan, ansvaret för pengar och allt sådant, som i övrigt följer med en stor skolas ledning.

Det finns här på s. 34 i utskottets utlåtande en formulering, för vilken jag som motionär är mycket tacksam, nämligen när utskottet säger sig vilja »framhålla önskvärdheten av att frågan, nämligen om rektorslönerna, snarast möjligt regleras». Den formuleringen skulle jag, herr statsråd, vilja ge den tolkningen, att utskottet därmed givit en fingervisning om att tjänsteförteckningskommittén under sitt fortsatta arbete bör med förtur behandla frågan om rektorslönerna och därmed frågan om läroverkslärarnas löner över huvud taget under sitt fortsatta arbete, så att verkligen vid nästa riksdag löftet kan infrias, att den högre skolans personal får en generell lönereglering. Denna uppfattning bestyrkes ytterligare av det skrivsätt, som användes i statsutskottets utlåtande nr 8 under punkten 167, där man för första gången vid denna riksdag talar om nödvändigheten av skyndsamhet. Jag hoppas, att herr statsrådet, som är här närvarande, inte finner anledning att jäva denna läsart.

Herr ÅMAN: Herr talman! Jag vill understryka vad civilministern här har yttrat, att det nu framlagda förslaget är resultatet av ganska långvariga förhandlingar och inte bär den prägel, som en del av kammarens ledamöter tycks vilja

tro, av ett eftersättande helt av de sparsamhetssynpunkter, som statsmakterna, och i detta fall närmast civilministern, ha att företräda, utan är ett kompromissresultat, vilket ju framgår av vissa detaljer i förslaget. Vad herr Arrhén och andra varit inne på, att vissa grupper inte ha kommit med vid denna lönereglering, är ett av dessa kompromissresultat. Ett annat sådant är, att man fortfarande släpar med en övre gräns för det rörliga tillägget, en gräns som nu lyftes från 1 200 till 1 600 kronor men vars maximering för det rörliga tillägget redan vid den tidpunkt, när vi höjde gränsen från 900 till 1 200 kronor, d. v. s. med verkan från den 1 juli 1947, faktiskt hade släppts på den privata arbetsmarknaden. Denna maximering har alltså inte existerat på den privata arbetsmarknaden sedan år 1946. Det är därför ganska naturligt, om statstjänstemännen i högre ställning tycka, att det är ett egendomligt förhållande att just den kategori, som de företräda, fortfarande skall ha en alldeles speciell spärrhake för det rörliga tillägget.

Till historien hör ju också, om jag inte minns fel, att utredningsmannen påyrkade, att detta tak helt skulle slopas. Och när man alltså har stannat inför att lyfta det från 1 200 till 1 600 kronor, innebär detta ingenting annat än en kompromiss, där man försökt gå varandra till mötes utan att någondera parten naturligtvis kunnat bli helt tillfredsställd.

Jag förstår mycket väl det resonemang, som den ärade kammarledamoten herr Jansson förde, när han sade att man här kunde ha sparat 6 miljoner kronor, om man hade uraktlåtit att göra denna lönerevision. Men jag vill då knyta an till vad civilministern har sagt, att i längden — och det är väl detta som har bringat statsmakterna i ett mycket besvärligt läge — går det inte att föra en statlig lönepolitik, som är helt och hållet artskild från den lönepolitik som föres på den privata arbetsmarknaden, eftersom vi fortfarande ha det förhållandet här i landet att den större delen av arbetsmarknaden ligger

Ang. lönerrevision för vissa cheftjänstemän m. m.

utanför statens domäner. Den kommer — vare sig man vill det eller ej — att öva ett mycket starkt inflytande på lönetendenserna på det statliga och kommunala området. Jag tror att det är alldeles riktigt, när herr Jansson säger, att ingen tjänsteman skulle sluta för låt oss säga några tusen kronors löneskillnad. Jag tror inte, att det ligger så till, och jag delar civilministerns uppfattning, att staten inte i lönehänseende kan konkurrera med industrien, när denna betalar sina högsta löner. Men vad som är mycket naturligt är ju, om cheftjänstemännen i statlig tjänst börja reagera, när de märka, att de äro notoriskt eftersatta. Det är väl ändå så, att varje människa som fullgör en funktion vill bli klassad på ett sådant sätt, att hon känner, att hennes arbete och tjänster uppskattas, men faktum är att sedan lönerrevisionen 1947 ha cheftjänstemännen placerats i en undantagsställning. Detta gör, att oron där har tagit sig uttryck i en kanske något livligare avgång än önskvärt varit, då vederbörande ha menat, att det över huvud taget inte finns någon förståelse för att deras lönesättning bör befinna sig någorlunda i samklang med den lönesättning som inte bara den privata företagsamheten utan även kommunerna gå före med.

Det finns också en annan sak, som jag gärna vill flika in i detta sammanhang och som inte är betydelselös.

När man gör lönejämförelser, är det rätt naturligt att man tycker att den som har den och den lönen har förfärligt bra betalt, och man tycker att det finns andra människor som hellre borde komma i åtnjutande av dessa pengar. Men man måste då komma ihåg, att mellan de lägsta och de högsta grupperna ligger en hel hierarki, och man måste ha vissa trappsteg för att över huvud taget få folk inom denna hierarki att inte bara anstränga sig i de tjänster de ha, utan söka kvalificera sig för mera maktpåliggande uppgifter. Därför har man de olika löneställningarna, och det är väl rätt naturligt, eftersom man över huvud taget inte har något annat sätt att ge uttryck för den saken på den admi-

nistrativa sidan. Man kan ju inte införa ett ackordssystem, varigenom prestationerna som sådana belönas, utan man måste ha denna klassificering. Ju större denna mängd av tjänster är, desto större måste distansen bli mellan det lägsta löneläget och det högsta.

Man kan naturligtvis diskutera hur stor skillnaden skall vara, men man kan inte krympa den hur mycket som helst utan att då få klassa en massa människor lika högt, som de facto ha olika tjänster och av vilka det kräves olika kvalifikationer. I så fall fråga sig de, som på det sättet bli nedklassade: Lönar det sig över huvud taget att anstränga sig i syfte att skaffa sig meriter och kvalifikationer för att uppehålla en annan tjänst? Jag tror, att man inte får glömma bort det i detta sammanhang.

Om det förslag som nu har framlagts av civilministern och som utskottet tillstyrker kan man väl säga, att det har kommit om inte i sista ögonblicket så bra nära. Vi äro oförhindrade att föra en statlig lönepolitik med uteslutande sociala aspekter, men den komme att försätta staten, som samhället nu ser ut, i ett mycket besvärligt läge, när det gäller att med kvalificerat folk besätta de tjänster, som behövas i statsförvaltningen och annorstädes. Vi skola väl f. ö. inte bara snegla på utgifterna utan också se litet på inkomsterna. Vi vilja väl inte bara ha anställda, för vilka lönekostnaderna äro låga, utan vi vilja ha anställda vilkas prestationer i förhållande till vad vi betala dem ge oss det bästa resultatet. Dessa två saker skola vägas mot varandra. Man får inte bara stirra på den ena sidan och säga, att det skall kosta så litet som möjligt, och vad vederbörande sedan kunna uträtta och ekonomiskt göra för staten spelar en mindre roll. Det vore att se enögt. Man måste hålla sig med kvalificerat folk även om man, som civilministern också betonade, ändå inte har möjlighet att konkurrera med topplönerna på den privata arbetsmarknaden, som man kanske inom vissa verk skulle önska då och då.

Å andra sidan bör det i rättvisans namn sägas, att om inte lönerna i sta-

Ang. lönerevision för vissa cheftjänstemän m. m.

tens verk gå upp i topp så som på den privata arbetsmarknaden, så gå de inte heller ned i botten på samma sätt. Spännvidden på den fria företagsamhetens fält är mycket större, medan lönerna för statens tjänstemän ligga mer samlade. Där är spännvidden mindre, och den kommer att vara det även sedan det förslag som civilministern här har framlagt har godkänts av riksdagen, vilket jag hoppas det blir.

Herr talman! Jag har framför allt velat bekräfta vad civilministern här har sagt, att det förslag som föreligger inte innebär att han med utomordentlig välvilja räcker fram vad tjänstemännen ha begärt, utan det är ett klart kompromissförslag och detta även i förhållande till det sakkunnigutlåtande som har föregått förhandlingarna före denna proposition.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SUNDELIN: Herr talman! Efter de anföranden, som ha hållits här av civilministern och herr Åman, kan jag fatta mig mycket kort.

Statsutskottets majoritet har ju anslutit sig till det förslag, som är framställt i propositionen, och har därvid främst tagit hänsyn till vad som anförts av chefslöneutredningen, nämligen att dessa höjningar äro nödvändiga för att man skall ha tillgång till dugliga cheftjänstemän inom statsförvaltningen. Kanske skulle man därutöver kunna anlägga vissa rättvisesynpunkter på denna fråga. Om man tar del av chefslöneutredningens betänkande finner man, att inte för någon grupp av statstjänstemän har reallöneminskningen varit så stor som just för denna grupp, men det är inte detta som utskottet främst har beaktat i detta sammanhang, utan det är löneställningen för statstjänstemännen i förhållande till löneställningen för cheftjänstemännen inom det enskilda näringslivet. Chefslöneutredningen har karakteriserat läget på ett som jag tycker mycket klargörande sätt — det är också redovisat i propositionen — när utredningen säger, att bibehållandet av statstjänstemännen på en avsevärt lägre lönenivå är ägnat

att ingiva allvarligare farhågor nu än tidigare. Utredningen säger också att, »även om den kontanta lönen i byråchefs- och rådsgraden icke heller tidigare var hög i jämförelse med de privata lönerna, så erbjöd statsanställningen vissa andra fördelar, som endast undantagsvis kommo den privatanställda till del». Det var exempelvis »den större trygghet, som ordinarie statsanställning erbjöd, pensionsrätten och andra med tjänsten förbundna förmåner såsom semester och bidrag till sjukvårdskostnader». Men, säger utredningen, »i samtliga dessa hänseenden lär numer en utjämning ha kommit till stånd mellan de av staten och de större privata företagen erbjudna förmånerna».

Efter att ha erinrat om att under de senaste decennierna statsverksamheten utvidgats till allt flera nya områden och sålunda kommit att omfatta allt större del av samhällsmaskineriet, säger utredningen: »Det måste vara ett angeläget samhällsintresse, att de personer, som i statens tjänst bli mer eller mindre ansvariga för utvecklingen inom olika samhällsområden, besitta härför erforderliga kvalifikationer. Så länge de statliga cheftjänstemannalönerna stå i uppenbart missförhållande till dem, som betalas av de privata företagarna, lär emellertid staten på det stora hela taget komma i efterhand i konkurrensen om de bästa arbetskrafterna. Resultatet kan därför bli, att utvidgningen av statsverksamheten, som avsetts leda till förbättrade förhållanden inom samhället, i stället kan verka fördröjande eller hämmande på samhällsutvecklingen. I detta läge måste det vara ett allmänt intresse, att de statliga cheftjänstemannalönerna så avvägas, att statens möjligheter att förvärva och bibehålla goda cheftjänstemän förbättras.»

Det är huvudsakligen dessa synpunkter som ha föranlett utskottet att biträda den kungl. propositionen. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr FORSLUND: Herr talman! Jag kommer inte att yrka på någon ändring

Ang. lönerrevision för vissa chefstjänstemän m. m.

av vad utskottet har föreslagit, men jag vill passa på tillfället att säga ett par ord i alla fall rörande den lönesättning, som det här är fråga om. Det märkvärdiga har inträffat, att statsrådet och jag, som härstamma från samma yrkesverksamhet, här se litet olika på saken. Jag vill också anmäla en avikvande mening gentemot min vän Aman, som inte hör till samma yrkesgren men som jag fordom samarbetat med på det fackliga området.

Jag tror helt enkelt, att man slår in på en olycklig väg, när man delar upp personalen på det sättet, att denna gång reglerar man lönerna för den ena gruppen och en annan gång för den andra. Jag tänker på affärsverken, som jag bäst känner till. Vad finns det för chefstjänster där, och var komma innehavarna från? De komma inte utifrån, utan de ha under årtionden tjänat sig fram till chefstjänsterna. Inte heller försvinna de till den privata marknaden, utan de som det göra äro sådana, som inte ha möjlighet att komma upp i chefsställning, därför att dessa befattningar äro så få. Av den anledningen söka de sig in på den privata marknaden. Därför tror jag att vad som står skrivet i propositionen, att ett bifall till denna lönerreglering skulle förhindra eller åtminstone minska avgången till privat verksamhet, inte överensstämmer med det verkliga förhållandet. De som beröras av denna reglering äro inte de, som den enskilda marknaden konkurrerar om.

Jag talar om det område jag bäst känner till, nämligen affärsverken. Allting har sin historiska bakgrund. Vad har skett vid affärsverken? För tio, femton år sedan framförde de högsta cheferna vid dessa verk, att vissa chefstjänster, nämligen byråchefernas, borde flyttas upp i någon högre lönegrad. Men detta gällde inte alla de tjänster som det nu är fråga om, utan några få uppräknade av dessa högsta chefer. Regeringen gick inte med på det då, och först för några få år sedan flyttade man upp några i varje verk i överdirektörs- och överingenjörsgraderna, men det stora flertalet av dem som man i dag ger denna benämning

chefstjänstemän fingo stanna kvar vid det gamla. Sedan den uppflyttningen gjorts för dem som avsågos i den ursprungliga framställningen, vill man nu höja lönen för ett stort antal tjänster, som man kallar för chefstjänster, och jag ifrågasätter om det är klokt att på det sättet utan att tänka på löneskalans uppbyggnad i dess helhet gå in för sådana här separata uppgörelser, även om man kommit fram till dem efter förhandlingar.

När man bygger upp en löneskala, tror jag att man skall gå igenom hela skalan och inte bara ta en del. Här inträffar ju det märkvärdiga att under det att inga andra ha fått sina grundlöner ändrade, så få chefstjänstemännen det. Den vägen tycker jag inger oro för framtiden.

Jag vill inte alls säga, att inte dessa människor äro värda en högre lön. Långt därifrån. Men jag får ge den nu fungerande talmannen, herr Gränebo, rätt i att man inte får så där lätt bara tala om den ena gruppen som chefstjänstemän och bibehålla skillnaden från botten och uppåt i alla tider. Någoting har väl inträffat som talar för att även den frågan bör omprövas.

Jag skulle också vilja säga till herr Aman, att jag inte vill godta hans tolkning av löneskalan såsom uppbyggd efter prestationer. Vår egendomliga löneskala bygger ju på kvalifikationsgrunder, som äro mycket diskutabla. Vi veta inte huruvida de äro behövlige eller inte. Det finns fall då en skillnad behövs, men det finns också fall, där det skulle vara skäl att göra en översyn, om det är nödvändigt med de spärrar, som kvalifikationsgrunderna innebära.

Sedan, herr statsråd, vill jag föra fram en sak som en hälsning. Det förekommer vid de affärsdrivande verken, att ordinarieanställda flyttas över på extra ordinarie tjänster, för att de skola få högre lön, utan att riksdagen i varje fall lämnar sitt medgivande till det. Här viskades, när jag ställde frågan till någon, att det lär finnas ett verk som inte har någon på ordinarie listan, utan tjänstemännen ha blivit extra ordinarie, än-

Ang. lönerevision för vissa chefstjänstemän m. m.

skönt de äro ordinarie anställda. Det har kunnat ske därför att vi någon gång här olyckligt nog ha medgivit, att verkens chefer och styrelser äga rätt att göra sådana omflyttningar och alltså göra lönerörelser vid sidan om de vanliga, varvid egentligen ingen kan se vad som sker annat än den som är mycket väl informerad om förhållandena. Det är detta som gör, att en del av dem som nu komma att få en löneförhöjning redan kunnat få den på en bakväg. Man förklarar en tjänst för extra ordinarie, och så söker den ordinarie innehavaren den tjänsten och får den utan att behöva flytta från sin stol. Jag tycker det är skäl att undersöka, om det kan vara riktigt att ha det systemet kvar. Det verkar litet irriterande bland personalen att sådana förändringar ske.

Jag vill säga herr statsrådet, att hade jag själv varit i den åldern att jag varit kvar i det fackförbund som jag tjänat i många år, skulle jag ha ansett det vara min skyldighet att bevaka dess intressen genom att i tid framföra dessa synpunkter, som jag nu tvingas att komma med så sent. Jag har den uppfattningen, att en lönereglering skall göras för ett verk i dess helhet, inte för enskilda grupper. Annars ställer man bara till med svårigheter, som komma fram senare.

Jag har intet yrkande, herr talman.

Herr ANDERSSON, KARL: Herr talman! Jag har inte haft tillfälle att delta i utskottets behandling av denna fråga. Hade jag varit närvarande, hade jag kommit att stå under den reservation, som är avgiven av herr Ward m. fl. Jag skall därför be att nu få ange några synpunkter på denna fråga, och jag kommer att yrka bifall till herr Wards reservation.

Det förslag som här föreligger inger ovillkorligen i sin helhet mycket stora betänkligheter. Jag har blivit förekommen av herr Forslund och kan i stora delar instämma i vad han nyss yttrade. Det är uppenbart, att när man på detta sätt lyfter upp en del tjänstemän, här

de högre, är det bara en tidsfråga när de som ligga under också vilja få motsvarande förhöjning.

Jag förstår mycket väl herr Åmans resonemang utifrån hans synpunkter. Han önskar givetvis en sådan utveckling. Han önskar denna saxning av lönerna uppåt, ty det ingår ju i hans uppgift att tillvarata just dessa tjänstemäns intressen. Utifrån dessa synpunkter kan man förstå honom, men det finns onekligen också andra synpunkter att lägga på denna fråga. Man kan inte frigöra sig från att här är det fara för en löneglidning uppåt efter hela skalan. Det avstånd, som nu uppstår mellan t. ex. byråchefer och närmast underliggande tjänstemän, kan givetvis inte bestå någon längre tid.

Jag skall emellertid här närmast uppehålla mig vid höjningen från 1 200 till 1 600 kronor av gränsen för det rörliga tillägget. Detta avser ju att kompensera för de stigande levnadskostnaderna, och då vi kunna gå ut ifrån att dessa stiga ungefär lika mycket för varje tjänsteman, drabbar höjningen givetvis tämligen lika, oavsett om han har en månadslön av 1 200 och lägre eller 1 600. Redan nu sker ju här en ojämn kompensation för stegrade levnadskostnader, ty vi ha ju många tjänstemän, som ha löner under 1 200 kronor. Dessa få följaktligen inte tillägg på högre belopp än deras månadslön uppgår till. Nu skall man höja taket till 1 600 kronor, och då bli skillnaderna än större än tidigare. Man kan inte kalla det för ett försök till inkomstutjämning. Tvärtom måste det leda till ytterligare ökad förskjutning mellan de olika tjänstemannagrupperna. Löneskillnaden blir då ännu större.

Bestämmelsen om det rörliga tillägget gäller inte bara statens tjänstemän, som det nu är fråga om, utan kommer också att beröra de kommunala tjänstemännen. Dessa ha träffat ett avtal enligt vilket tills vidare det rörliga tillägget skall utgå på högst 1 200 kronor, men därest riksdagen i dag höjer detta belopp till 1 600, skall det jämväl tillämpas för de kommunalt anställda tjänstemännen. Vi

Ang. lönerevision för vissa chefstjänstemän m. m.

få här således en betydande löneökning även för dem.

Då jag finner detta inte vara rimligt och då kompensation för stegrade levnadskostnader väl kan anses vara givna om tillägget utgår på högst 1 200 kronor, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Wärå m. fl. vid utlåtagandet fogade reservationen.

Herr ÅMAN: Herr talman! Om den siste ärade talaren misstänker mig för att ha fört fram denna fråga för att få till stånd en saxning, vill jag tala om, att frågan från början väckts på helt annat håll. Om jag inte misstänker mig har riksdagen själv en gång uttalat sig för att någonting borde göras på denna punkt, och detta skedde helt utan mitt förvållande. Det finns inte någonting av taktik bakom.

Sedan måste jag säga, att det är egendomligt att man här skjuter fram de konsekvenser ett bifall till förslaget får på det kommunala området. Det är kommunalmännens egen sak att se till vilka uppgörelser de träffa med de kommunala befattningshavarna. Haka de fast vid vad staten skall göra, får staten inte hindras i sin rörelsefrihet för den skull, utan då få kommunalmännen ta konsekvenserna av sina egna lönepolitiska åtgöranden.

Herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Jag delar herr Forslunds uppfattning om att det kan vara olyckligt, att man måste lönereglera etappvis på detta sätt och inte kan ta alla grupper samtidigt. Men det har sin förklaring i detta fall. Såsom jag tidigare nämnde ha utredningar om chefstjänstemännens löner pågått vid olika tillfällen sedan år 1939. Den ena utredningen har avlöst den andra. Under förhandlingarna år 1947 — då man var på det klara med att man inte hade tillräckligt material för att göra de justeringar som i övrigt ansågos erforderliga — uppdrog man åt en särskild utredningsman, f. d. generaldirektören Stridsberg, att utreda frågan. Denna ut-

redning var färdig år 1949. År 1949 tillsattes tjänsteförteckningskommittén, som skulle se över hela fältet. Men vid stabiliseringsförhandlingarna år 1948 förklarade man, att den omständigheten, att man då inte kunde lägga fram det Stridsbergiska förslaget, inte finge leda till att man skulle dröja därmed längre än till stabiliseringsöverenskommelsens upphörande, och på grund av denna förklaring går det inte att skjuta på frågan ytterligare, tills tjänsteförteckningskommittén blir klar.

Det har naturligtvis ur många synpunkter varit önskvärt, att man hade kunnat sammanfoga det hela, men på grund av förhållandena har detta inte varit möjligt. Och jag har ansett det vara angeläget att givna löften infrias, om man kan hålla det hela inom rimliga gränser.

Förhållandena ha kanske ändrats litet, herr Forslund, inom affärsverken under de senaste åren. Det gäller särskilt den tekniska personalen. Många göra sin karriär inom verken, men verken äro också nödsakade att hämta folk utifrån. I den mån de statliga befattningshavarna inte ha möjlighet att vinna vad de själva anse vara en tillfredsställande lönegradsplacering inom verket, gå de till privat verksamhet. Jag håller med om att det kan ligga annorlunda till med de administrativa tjänstemännen, men frågan är, om de därför böra ställas i ett sämre läge. Det är mycket svårt att dra gränsen härvidlag och säga vad som är absolut riktigt.

Beträffande exiraordinariesättandet av en del tjänster ha, såsom herr Forslund erinrar sig, affärsverken en gammal befogenhet att inrätta extra ordinarie tjänster upp till lönegrad 30 utan att höra vare sig Kungl. Maj:t eller riksdagen. Det har inte kunnat komma i fråga att i detta läge beröva dem dessa möjligheter, utan det har i stället varit mycket starka krafter i rörelse för att utöka verkens befogenhet att själva inrätta tjänster även i högre löneställningar.

Vad sedan gäller den reservation, som är avgiven i fråga om det rörliga tillägget, vill jag bara erinra om följande. År

Ang. lönerevision för vissa chefstjänstemän m. m.

1947 ansåg den kommitté som arbetade med löneproblemen — 1945 års lönekommitté — att det förelåg skäl för att höja taket från det tidigare gällande lägre beloppet upp till en månadslön av 1 200 kronor. Det motiverades bl. a. med förändrat penningvärde och förändrade grundlöner. Samma skäl kunna anföras denna gång. Nu har höjningen av taket ingått som en del i löneregleringen. Det är klart, att man skulle kunna genomföra en lönereglering utan att höja taket och i stället gå upp så många fler steg på tjänsteförteckningen, men det hade efterlämnat ännu större problem åt framtiden. Trycket för att höja taket hade väl småningom blivit så starkt, att varken staten eller ännu mindre kommunerna hade lyckats stå emot detta, och då hade man i alla fall fått en höjning av taket.

Nu tycker jag inte, att man bör skjuta kommunerna framför sig här och säga, att vi skapa svårigheter för dem. Redan i april i år — innan riksdagen tagit ställning till detta förslag — har följande överenskommelse träffats på det kommunala området: »Sedan riksdagen fattat beslut med anledning av den s. k. byråchefsutredningen, äro Stadsförbundet och kommunerna beredda att taga konsekvenserna härav. De justeringar, som vid förhandling härom överenskommas, skola äga giltighet från samma tidpunkt som den, från vilken den statliga regleringen genomföres.» Om man på det kommunala området träffar sådana överenskommelser och därvid godtagger det statliga lönesystemet, innan staten tagit ställning till hur det skall vara, må man väl också ta konsekvenserna därav. Det kan ju inte vara riktigt, att staten skall snöras in så, att staten inte har några möjligheter att vidta löneregleringar, hur befogade de än kunna vara, bara därför att man är rädd för återverkningar på andra områden.

Jag tror att det skulle vara mycket olyckligt, om man här skulle gå på reservanternas linje och inte höja taket för det rörliga tillägget. Man komme nämligen då att riva sönder den löne-reglering som åsyftas genom höjningen,

och man komme inte ifrån problemen för framtiden, utan man finge dem i ett mycket besvärligare läge än vi ha i dag.

Herr FORSLUND: Herr talman! Herr statsrådet och jag ha en sak att klara upp, nämligen hur det förhåller sig med den tekniska personalen, som kommer utifrån och sedan vandrar tillbaka igen, om den inte anser sig ha fått bra betalt. Det är ju så, herr statsrådet, att dessa befattningshavare inte få någon förbättring med anledning av det här förslaget. Deras tjänster ligga ju under chefstjänsterna. Jag skulle vilja höra vilka chefstjänstemän det är som ha flyttat från verken, även på det område som jag talar om — de som försvinna äro ingenjörerna, som ha lägre ställning än chefstjänstemännen.

Jag vill deklarerera, att jag anser att chefstjänsterna skola vara värlövade. Men motiveringen skall vara en annan än i propositionen — att man skall få dem att stanna kvar — ty jag har den känslan att det inte är chefstjänstemännen som försvinna, utan befattningshavarna närmast under dem.

Herr statsrådet sade, att förslaget kan förklaras. Ja, allting kan väl förklaras, även om det inte kan försvaras.

Herr PERSSON, KARL: Herr talman! Här ha ju redan uttalats starka betänkligheter mot denna mycket stora och dyrbara lönereglering för chefstjänstemännen. Sådana betänkligheter kommo också indirekt till uttryck hos de båda talare som ville att även rektorerna och tingsdomarna skulle få inräknas i löne-regleringen. Detta visar ju, att det inte räcker med denna lönereglering. Om vi göra den, är det bara en början. Alla övriga tjänstemän, särskilt de som ligga närmast under chefstjänstemännen, komma att vilja följa efter. Det blir säkerligen underhandlingar med dessa grupper, och detta kommer att göra, att löne-regleringen inte kostar vad man nu räknat med — sex och en halv miljoner plus ökade pensionskostnader — utan

Ang. lönerrevision för vissa chefstjänstemän m. m.

det blir kanske mer än det dubbla beloppet, innan det hela är slutreglerat.

Jag vill påminna om att chefstjänstemännen redan ha fått den högsta löneökning som detta år tillkommit alla övriga statstjänstemän. Den beviljade löneökningen har ju inte räknats i kronor och ören utan i procent på den lön de redan hade. Jag tycker att det är lätt-sinnigt med hänsyn till de statsfinansiella svårigheterna att för några få tjänstemän ge en löneökning, som säkerligen kommer att dra med sig andra löneökningar på det statliga och det kommunala området och inom det enskilda näringslivet. Om staten går före med detta exempel, komma andra att följa efter. Det blir säkert en växelverkan.

Nu har det ju sagts, att denna löne-reglering behöver göras för att så många prima krafter som möjligt skola stanna hos staten och inte gå till de kommunala verken eller till det enskilda näringslivet. Men resultatet av löne-regleringen blir väl inte att vi få flera tjänstemän som duga för chefsposter, utan bara att staten går före med exemplet och drar alla övriga med sig.

Jag kan inte låta bli att varna för denna löneökning, och jag ber att få yrka bifall till den av herr Jansson och mig väckta avslagsmotionen.

Herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Jag ville bara förtydliga vad jag yttrade till herr Forslund om tekniker-na. Inom affärsverken finnas tekniska chefstjänster. I vad mån dessa rekryteras inom verken är beroende av huru-vida tjänsterna äro så lockande, att de duktiga stanna kvar. Vi komma inte ifrån att vi haft problem i det avseendet på sista tiden.

Herr STEN: Herr talman! Det var närmast motionären Janssons anförande som uppkallade mig till ett kort inlägg. Han blandade i denna fråga in de löne-differenser som finnas på den privata arbetsmarknaden, och han talade om låglöne-grupper som hade träffat tidiga

uppgörelser och därigenom blivit miss-gynnade. Jag vill med anledning därav påpeka, att jag i närvaroförteckningen i detta utskottsutlåtande finner bortåt ett tiotal ledamöter, som antingen själva tillhöra eller också ha nära kontakt med dessa låglöne-grupper och som reservationslöst ha biträtt propositionen.

För mitt vidkommande tycker jag att ställningstagandet är ganska enkelt, vare sig jag ser på frågan som fackföre-ningsman eller som socialdemokrat.

Om jag ser på frågan ur facklig syn-punkt finner jag av reciten, att det har förekommit överläggningar med de berörda personalgrupperna och att därvid träffats en preliminär överenskommelse mellan å ena sidan departementschefen och å andra sidan de organisationer som företråda dessa grupper. Vi känna ju ifrån våra egna verksamhetsområden till att det skall vara synnerligen starka skäl för handen, innan man går emot ett förslag som kan betraktas såsom resultatet av en preliminär överenskom-melse.

Ser jag frågan ur politisk synpunkt måste jag väl såsom socialdemokrat och alltså anhängare av en ökad statsverk-samhet och en ökad statsdrift vara syn-nerligen angelägen om att just det skikt av tjänstemän som det här gäller har en så god standard som möjligt. Däri ligger ju icke, att man kan auktionera med det privata näringslivet om de allra främsta krafterna, men man måste som sagt tryg-ga själva standarden och rekryteringen på dessa områden. Om vi ha för många byråchefer och andra tjänstemän i de högre graderna, faller väl ansvaret här-för på oss själva. Det lär inte finnas några sådana tjänster som ha tillkom-mit utan riksdagens medgivande.

Jag anser mig av dessa skäl — ur de synpunkter som man principiellt kan anlägga som fackföreningsman och som socialdemokrat — med gott samvete kunna följa departementschefen när det gäller detta förslag och därmed också handla i god överensstämmelse med mina kommittenters, även om de skulle tillhöra låglöne-grupperna, verkliga in-tressen i denna sak.

Ang. lönereglering för lärare vid statsunderstödda privatläroverk m. m.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att där- under yrkats 1:o) att vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt skulle bifallas; 2:o) att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som förordats i den av herr Ward m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle avslås.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Karl*, begärde voting i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till utskottets hemställan med den ändring som förordats i herr Wards m. fl. reservation uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 128 punkten IV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som förordats i den av herr Ward m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Karl*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 37.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna V—VIII.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. lönereglering för lärare vid statsunderstödda privatläroverk m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne- och pensionsreglering för lärare vid vissa statsunderstödda privata läroanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 112, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 9 mars 1951, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen förordade förslag till

1) omreglering av anställnings- och löneförhållandena för rektorerna vid de högre kommunala skolorna m. m.,

2) löne- och pensionsreglering för rektorer och lärare vid vissa statsunderstödda privata läroanstalter,

3) löneförbättring för lärarpersonalen vid vissa statsunderstödda privata handarbets- och skolköksseminarier;

dels i anslutning härtill bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet anförts utfärda bestämmelser om ändring i avlöningsreglementet för övningslärare och reglementet för pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de övergångsbestämmelser, som kunde visa sig erforderliga för genomförandet av nämnda förslag.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft ett flertal i ämnet väckta motioner.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet avfattat sin hemställan i sex särskilda, med I—VI betecknade punkter.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Ang. löne reglering för lärare vid statsunderstödda privatläroverk m. m.*Punkterna I och II.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten III.

I fråga om fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala hade i propositionen föreslagits löne reglering enligt statliga grunder, varvid rektor skulle placeras i Ca 31, en ämneslärare i Ca 26, fem facklärare i Ca 25 och övriga facklärare i Ca 23 samt e. o. facklärare i Ce 23 eller Ce 21. För facklärare i Ca 25 och Ce 23 skulle gälla en undervisningsskyldighet av 27 veckotimmar och för övriga facklärare en undervisningsskyldighet av 30 veckotimmar.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Osvald* m. fl. (I: 442) och den andra inom andra kammaren av herr *Mosesson* m. fl. (II: 534), hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala dels 10 ordinarie tjänster i Ca 25 måtte inrättas, dels undervisningsskyldigheten för lärarpersonalen i intet fall måtte sättas högre än 27 veckotimmar.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten hemställt, att motionerna I: 442 och II: 534, såvitt nu vore i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Söderquist*, *Bergstrand* och *Kollberg*, fröken *Elmén* samt herr *Nihlfors* ansett, att utskottet bort i punkten III hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 442 och II: 534, såvitt nu vore i fråga, besluta, att högsta undervisningsskyldigheten för lärarpersonalen vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala skulle utgöra 27 veckotimmar.

Herr **SUNDELIN**: Herr talman! På denna punkt finnes till utskottets utlåtande fogad en reservation, som i visst avseende ansluter sig till motioner väckta i båda kamrarna. I motionerna hemställs, dels att vid fackskolan i Upp-

sala skola inrättas tio ordinarie tjänster i Ca 25 i stället för i propositionen föreslagna fem, dels att undervisningsskyldigheten för lärarpersonalen i intet fall sättes högre än 27 veckotimmar.

Reservanterna ha anslutit sig till motionens yrkande om att undervisningsskyldigheten för lärarpersonalen skall begränsas till 27 veckotimmar. Här är ju fråga om ett seminarium för utbildande av lärarinnor, och vid andra anstalter, där man tillämpar det statliga lönesystemet, är det regel, att undervisningsskyldigheten i sådant fall inte sättes till högre än 27 veckotimmar. Vi ha i detta fall inte ansett befogat med ett undantag från denna regel. Visserligen är det ju här fråga om en privat läroanstalt, men i propositionen föreslås nu, att det statliga lönesystemet skall bli gällande. Vi förstå inte riktigt, varför undantag skall göras för just lärarpersonalen vid denna skola, så att den skall ha en undervisningsskyldighet av 30 veckotimmar. Vi ha ansett detta vara inkonsekvent, och det är därför vi i vår reservation ha yrkat, att man på denna punkt skulle bifalla motionärernas förslag.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr **LEANDER**: Herr talman! Herr *Sundelin* säger, att reservanterna inte kunna förstå, varför man här skall göra ett »undantag från regeln». Men här är det väl knappast fråga om undantag från någon regel. Man kan nämligen inte påstå, att 27 undervisningstimmar i veckan äro regel, ty 30 timmar förekomma för ifrågavarande kategori av lärare vid motsvarande statliga läroanstalter.

Propositionen är innehållsrik, men vi ha ändock lyckats kompromissa oss fram till enighet på samtliga punkter utom denna.

Jag vill påpeka, att vid fackskolan i Uppsala gäller för närvarande en undervisningstid av 32 timmar. Det nu föreliggande förslaget om 30 veckotimmar innebär i varje fall en förbättring.

Ang. lönereglering för lärare vid statsunderstödda privatläroverk m. m.

Jag vill också än en gång påpeka, att vid åtskilliga av de andra statsunderstödda läroanstalter det här är fråga om förekomma både 30 timmar och mera. Vid Nordenfelts högre handarbetsseminarium i Göteborg exempelvis varierar arbetstiden mellan 30 och 39 timmar i veckan.

Det förhåller sig på det sättet, att veckotimmarnas antal konsekvent anknyttits till lönegradsplaceringen — åtminstone blir det så vid fackskolan i Uppsala. De som stå som ordinarie lärare i Ca 25 och de som stå som extra ordinarie i Ce 23 få automatiskt 27 timmar. Om några av lärarna med 30 veckotimmar kunna anses ha särskilt kvalificerad undervisning, har ju enligt propositionen skolöverstyrelsen bemyndigande att placera upp dem i lönegrad och därmed också ge dem en kortare arbetstid.

Inom avdelningen hade vi en uppvaktning från fackskolan i Uppsala, och åtminstone jag för min del blev inte övertygad om att förhållandena motiverade ett avsteg från propositionen på denna punkt. Det upplystes, att det fanns 27 lärarinnor för 48 elever, och under sådana förhållanden skulle man väl kunna förmoda, att eleverna ha möjlighet att få den goda handledning av lärarinnorna, som man talar om i motionerna. Man kan knappast tänka sig, att det inte skulle kunna bli någon tid över. Dessa 27 eller 30 timmar äro för övrigt inte undervisningstimmar, utan tjänstgöringstimmar, av vilka endast ett tjugotal skall vara undervisningstimmar. Vad tjänstgöringen de andra timmarna innebär vet jag inte.

Jag får också påpeka, att när man talar om undervisningstimmar är det här — liksom vanligen annars — fråga om lektioner på 45 minuter.

Liksom utskottsmajoriteten anser jag, att det inte finns någon anledning att frånträda departementschefens förslag, och propositionen bygger ju uttryckligen på lärarlönesakkniggas utlåtande och deras ställningstagande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Jag vill tillåta mig att säga, att jag under tecknat reservationen beträffande 27 veckotimmar i stället för 30, men att jag dock från början anslutit mig till det andra yrkandet i motionen nr 534 i andra kammaren, nämligen att det skulle tillsättas tio ordinarie tjänster, i Ca 25 i stället för de i propositionen föreslagna fem tjänsterna. Jag ansåg detta vara sakligt motiverat, men jag tyckte å andra sidan inte, att det var en så stor sak, att den kunde få trasa sönder utskottsutlåtandet. Jag hoppas att den saken kan redas upp i annat sammanhang.

Det förslag som reservanterna ha enats om — förslaget om 27 veckotimmar — är såvitt jag förstår väl motiverat, och jag kan inte finna, att herr Leander med sitt inlägg — i varje fall inte det lilla jag hörde av det — har motbevisat deras enligt min mening sakliga inställning. Det är ju så, att vid statens skolköksseminarium har undervisningsskyldigheten för lärarna, såsom herr Sundelin redan nämnt, begränsats till 27 veckotimmar. Om man sedan kommer in på resonemanget att på 47 eller 48 elever — vilket det nu var fråga om — skulle komma 27 lärarinnor, får man ändå ta reda på vad undervisningen innebär. Jag tycker att detta argument är lika lättvindigt som när man säger, att det vid våra fängelser och uppfostringsanstalter finns 50 anställda på 60 interner.

Det förhåller sig dock på det sättet, att enligt stadgan för övningslärare få ordinarie eller extra ordinarie lärare vid statens skolköksseminarium — såsom för övrigt här nämnts — tillgodoräkna sig högst 3 timmar per vecka, varvid således återstår en undervisningsskyldighet av 27 veckotimmar. Nu är det så, att flertalet lärare vid fackskolan har en undervisningsskyldighet på 30 veckotimmar, och om vi ta hänsyn till den mycket viktiga uppgift, som dessa lärare ha såsom handledare av lärarinneelevernas övningsundervisning, förstå vi att denna handledning måste betydligt öka deras tjänstgöringsbelastning per vecka.

Ang. lönerreglering för lärarpersonal vid statsunderstödda folkhögskolor m. m.

Jag skall inte uppta tiden längre, herr talman, utan ber att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna IV—VI.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. lönerreglering för lärarpersonal vid statsunderstödda folkhögskolor m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonal vid statsunderstödda folkhögskolor och lantbruksundervisningsanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 113 framlagda förslag samt avslag å motionerna I: 349 och II: 539, bemyndiga Kungl. Maj:t

a) att utfärda avlöningsreglemente för statsunderstödda folkhögskolor och lantbruksundervisningsanstalter i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 9 mars 1951 förordats;

b) att under de förutsättningar och i den omfattning, som av departementschefen i statsrådsprotokollet angivits, vidtagna ändringar i ifrågavarande reglemente;

c) att utfärda erforderliga övergångsbestämmelser till reglementet;

d) att meddela avlöningsbestämmelser för övningslärare vid folkhögskolor i enlighet med vad departementschefen i statsrådsprotokollet föreslagit;

e) att med iakttagande av de huvudgrunder, som av departementschefen i statsrådsprotokollet förordats, meddela pensionsbestämmelser för den av lönerregleringen omfattade personalen.

Reservation hade anmälts av fröken *Andersson*, som dock ej antytt sin mening.

Fröken *ANDERSSON*: Herr talman! Jag skall be att i korthet få motivera den blanka reservation, som jag har fogat till detta utlåtande. Det är självfallet, att jag mot denna bakgrund inte kommer att gå in på själva sakfrågan annat än möjligen i förbifarten.

Det står i propositionen, att departementschefen har sett sig nödsakad att åtminstone på några punkter ifrågasätta vissa jämkningar i förhållande till principbeslutet. Nu förhåller det sig dock på det sättet, att avvikelser ha skett delvis på ganska väsentliga punkter, exempelvis när det gäller beföringsgången, som vi diskuterade här senast i december månad. Lärarlönesak-kunniga hade ju föreslagit — och riksdagen har fattat beslut i överensstämmelse härmed — att för behörighet såsom ordinarie och extra ordinarie ämneslärare i princip skulle krävas en anställningstid icke understigande 2 år. I propositionen har denna tid utökats till 4 år, vilket ju är en väsentlig försämring.

Jag skall emellertid icke gå in på de andra avvikelser, som här ha föreslagits i propositionen. Eftersom jag ser att herr statsrådet *Lingman* är närvarande, skulle jag vilja framställa den frågan, vem eller vad det är som har nödgat herr statsrådet att ändra det beslut, som riksdagen fattade så sent som i december förra året. Detta handlingssätt har väckt — och det kan inte bestridas — en viss förvåning och jag kan tillägga även oro inom åtminstone vissa tjänstemannagrupper, som jag har kommit i kontakt med. Här har ju efter ganska ingående debatter fattats beslut på dessa punkter, som anses såsom rätt viktiga, och sedan går man ifrån det fattade

Ang. lönereglering för lärarpersonal vid statsunderstödda folkhögskolor m. m. beslutet. Jag har hört — det står dock inte i propositionen någonting härom; varför vet jag inte — att nya förhandlingar ha ägt rum, sedan riksdagen hade fattat sitt beslut. Jag skulle vilja få reda på bakgrunden till dessa förhandlingar, och jag tror det vore nyttigt, om ett svar på dessa frågor också komme in i kammarens protokoll.

I propositionen säges vidare att det beslut, som fattades vid 1950 års riksdag, icke innefattar någon tidpunkt för löneregleringens ikraftträdande. Om jag nu är rätt informerad — jag ställer mig frågande hela tiden, ty man kan ju aldrig med bestämdhet påstå någonting om sådant som man får veta först i andra hand — har det förhållandet, att tiden för ikraftträdandet icke var klart utsatt i beslutet, använts såsom en press — det är kanske ett för hårt uttryck, men i brist på annat får jag begagna det ordet. Det har alltså sagts, att den ena parten blivit utsatt för en viss press på det sättet, att den andra parten sagt: »Där-est ni inte gå med på några ändringar i beslutet, kommer det även i fortsättningen att vila i gudarnas knän, när detta beslut kommer att sättas i kraft!»

Det vore en smula egendomligt om detta rykte skulle vara sant, ty vid 1949 års lönestabiliseringsförhandlingar förutsattes ju, att folkhögskollärarna skulle ställas i särklass vid sidan av en del andra grupper. Då utlovades — vilket också skett — att frågan skulle föreläggas 1950 års riksdag och att beslutet skulle kunna sättas i kraft tidigast den 1 juli 1951. Det är dock att märka, att lönenämnden hade tillstyrkt de sakkunnigas förslag, som riksdagsbeslutet i allt väsentligt bygger på.

Trots detta har regeringen i betydelsefulla delar — det är ju en omdömesfråga i vad mån en sak kan anses väsentlig eller inte, men enligt min värdering gäller det här väsentliga delar — hänvisat detta riksdagsbeslut till tjänsteförteckningskommittén. Jag tycker att det är ett egendomligt tillvägagångssätt, ty här fattar riksdagen först ett beslut, sedan återupptas nya förhandlingar och därpå hänvisas vissa delar av

frågan till en kommitté. Det brukar ju eljest förhålla sig på det sättet, att kommittéerna förbereda de beslut, som sedan skola komma under riksdagens bedömning.

Tidigare har det ofta klagats över att riksdagen satts i efterhand på det sättet, att riksdagen de facto, om också inte de jure, har varit bunden av de föregående förhandlingarna och de resultat, som då ha uppnåtts. Här återupptas, som sagt, nya förhandlingar efter riksdagsbeslutet, och riksdagens beslut hänskjutes till prövning av en kommitté. Jag tycker att detta tillvägagångssätt visar behovet av en annan förhandlingsordning för tjänstemännens vidkommande och över huvud taget en omprövning av tjänstemännens förhandlingsrättsliga ställning, om vilken här diskuterades i samband med löneregleringen för tjänstemännen den 7 mars detta år. Jag tycker att det sätt, på vilket den här frågan har behandlats, ytterligare har accentuerat behovet, för att inte säga nödvändigheten, av en förändring i detta hänseende.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets utlåtande. Men jag vore givetvis tacksam, om herr statsrådet hade tillfälle upplysa mitt och en del andras något förmodade förstånd.

Herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Jag skall försöka lämna den förklaring, som fröken Andersson har efterlyst, till de förändringar i förhållande till principbeslutet, som återfinnas i propositionen angående löne- och pensionsreglering för folkhögskollärarna m. fl.

Det förhöll sig på det sättet, att då princippropositionen behandlades av riksdagen, tog inte riksdagen den då föreliggande propositionen, utan beslutade att en lönereglering för lärarpersonalen vid folkhögskolorna skulle genomföras i huvudsaklig överensstämmelse — alltså inte helt i överensstämmelse — med lärarlönesakkunnigas förslag. I beslutet förbisågs emellertid tidpunkten för ikraftträdandet.

Ang. löne reglering för lärarpersonal vid statsunderstödda folkhögskolor m. m.

Under riksdagsbehandlingen gjorde jag ingen hemlighet av att jag ansåg, att vissa frågor inte voro lyckligt lösta av de sakkunniga. När sedan den proposition skulle utarbetas, som nu behandlas, togo vi kontakt med personalorganisationerna och talade om för dem, dels att det förelåg bristfälligheter i de sakkunnigas förslag på vissa punkter, dels att en tidpunkt för ikraftträdandet måste fixeras. Att säga att det har utövats någon otillbörlig press — fröken Andersson påstår ju att hon under hand har hört att så har skett — tror jag ändå är att använda överord. Men jag ansåg att det i alla fall var riktigt att vi, när vi voro tveksamma huruvida en proposition angående slutlig reglering kunde utformas i enlighet med riksdagens beslut, som faktiskt innebar vissa luckor, i detta läge togo kontakt med de personalgrupper, som äro berörda av löne regleringen.

Det är alltså detta som gjorts. Men vi ha inte förhandlat på det sättet, att vi skulle binda dessa grupper vid en överenskommelse, utan vi ha talat om för dem, att vi komma att göra på det och det sättet på grund av de och de omständigheterna, och de ha varit medvetna därom och inte rest några protester. Någon överenskommelse i ordets egentliga mening träffades som sagt inte, ty organisationerna tyckte — och jag förstår dem — att det var obehagligt att förfara på det sättet gentemot sina egna medlemmar, när riksdagen redan hade tagit ställning till frågan. Då vi emellertid tillsammans trängde djupare in i problemen, erkände de själva, att det förelåg en del svårigheter, som man måste övervinna på något sätt, och där om voro vi i sak överens. Att en del frågor, exempelvis när det gäller befordringsgången, hänskjutits till tjänsteförtekningskommittén, resonerade vi samtidigt om. Riksdagen har ju nämligen fattat olika beslut beträffande lärarna vid folkhögskolorna och vid lantbruksundervisningsanstalterna, och det har framstått såsom önskvärt att få befordringsgången så likartad som möjligt för de olika lärarkategorierna.

Det yttrande, som herr Forslund här fällde under en tidigare debatt i dag, har ju sitt berättigande även på denna punkt, eftersom det belyser svårigheterna att reglera bitvis. Om man gör på det sättet, kan man inte överblicka hela fältet på en gång. Och när vi skola arbeta med dessa problem inom departementet komma vi inte ifrån nödvändigheten att skapa en överblick över hur ett beslut på ett speciellt område kommer att inverka på andra områden. Detta ville vi klargöra för de personalgrupper, som voro berörda av den löne reglering det här gäller, och jag upprepar ännu en gång, att de förstodo våra problem.

Huruvida det varit under alla förhållanden felaktigt att handla på det sättet, att vi tagit kontakt med dessa grupper, tycker jag det kan råda delade meningar om. Jag anser dock att man så långt som möjligt bör försöka lösa problemen i samförstånd med dem, som därav äro berörda. Härvidlag ha vi kommit så långt, att vi i sak äro överens.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Jag skall bara i korthet erinra om att jag har inte påstått, att det är något fel att ta kontakt med personalgrupperna, utan jag har sett det hela såsom en lämplighetsfråga.

Herr statsrådet anförde, att man inte rest några protester från personalhåll emot de förändringar det här gäller. Nej, tacka för det, om organisationerna stodo inför valet att se beslutets ikraftträdande fjärma sig mer och mer! De befunno sig då, såvitt jag förstår, i ett tvångsläge, och att de inte hade något annat att göra än att »förstå problemen», det begriper jag också, ty vad skulle de annars kunna göra? De befunno sig ju mellan Scylla och Charybdis, och fingo välja sin väg så gott det gick.

Jag understryker emellertid ännu en gång, att vad som här hänt visar vikten av att en annan förhandlingsordning för tjänstemännen kommer till stånd. Ty av naturliga skäl kan en förhandling mellan parterna på jämlik fot icke äga rum i ett sådant sammanhang som detta.

Anslag till kostnader för dyrortsundersökning.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av traktamentsersättning, utgående enligt allmänna resereglementet den 27 juni 1929 (nr 210) m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Anslag till kostnader för dyrortsundersökning.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till en dyrortsundersökning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 111, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 9 mars 1951, föreslagit riksdagen att till Kostnader för dyrortsundersökning å riksstaten för budgetåret 1951/52 under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 275 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wahlund* m. fl. (I: 425) och den andra inom andra kammaren av herr *Pettersson* i Dahl m. fl. (II: 531), i vilka hemställdes, att riksdagen dels måtte besluta att dyrortsundersökningen skulle företagas med beaktande av vad i motionerna härom anförts, dels uttala, att riksdagen senast vid 1952 års höstsession skulle beredas tillfälle att yttra sig över frågan om dyrortsområdenas antal och principerna för orternas inplacering i respektive områden, dels ock, med ut-

talande av att ortsgroup I borde uppflyttas i ortsgroup II fr. o. m. den 1 januari 1952, anhålla, att förslag härom måtte föreläggas 1951 års höstsession;

två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hjalmar Nilsson* m. fl. (I: 426) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl. (II: 533), i vilka hemställdes, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 111 måtte dels beakta de synpunkter, som i motionerna anförts, dels ock uttala, att målet för den planerade dyrortsundersökningen skulle vara, att möjligheter skapades för en successiv avveckling av dyrortsgrupperingen, och i avvaktan härå besluta om omedelbart slopande av dyrortsgroup I;

två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrarna *Bror Nilsson* och *Sunne* (I: 427) och den andra inom andra kammaren av fru *Sjöstrand* m. fl. (II 532), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att de fr. o. m. den 1 januari 1952 nybildade kommunerna i dyrortshänseende skulle vara enhetligt organiserade i enlighet med vad i motionerna anförts, samt att för den händelse riksdagen beslöte om ny dyrortsundersökning till prövning även måtte upptagas frågan om dyrortssystemets avskaffande, varvid dock borde prövas det fortsatta behovet av tillägg för vissa orter, såsom enslighets-, kallorts- eller liknande tillägg; samt

en inom andra kammaren av herr *Sjölin* väckt motion (II: 530), vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att vid genomförande av ifrågavarande dyrortsundersökning de i motionen anförda synpunkterna skulle beaktas och att sålunda ingen konsumtionsundersökning på landsbygden skulle verkställas, att ingen hyresräkning skulle företagas och att för undersökningen skulle beviljas ett förslagsanslag om 125 000 kronor;

dels ock följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

en inom andra kammaren av herr *Fröderberg* väckt motion (II: 113), vari hemställdes, att dyrtidstilläggen för alla

Anslag till kostnader för dyrortsundersökning.

statliga befattningshavare från och med den 1 juli 1951 måtte beräknas på grundlönen i dyrortsgrupp V;

två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Weiland* m. fl. (I: 76) och den andra inom andra kammaren av herrar *Nestrup* och *Gustafsson* i Borås (II: 114), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att enligt i motionerna föreslagen ordning upphäva nu gällande bestämmelser rörande rikets indelning i olika dyrortsgrupper; samt

två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* (I: 147) och den andra inom andra kammaren av herrar *Nilsson* i Båstekille och *Nilsson* i Svalöv (II: 169), i vilka hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att undersökningen av de pris- och hyresförhållanden, vilka skulle läggas till grund för ett förslag angående ny dyrortsgruppering, måtte påskyndas så att riksdagen redan under år 1952 finge tillfälle att taga ställning till förslaget.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 530, i vad den avsåge medelsanvisningen, till Kostnader för dyrortsundersökning för budgetåret 1951/52 under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 275 000 kronor;

II. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 425 och II: 531, I: 426 och II: 533 samt I: 427 och II: 532, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande avveckling av storkommunernas uppdelning i olika ortsggrupper;

III. att motionerna I: 76 och II: 114, I: 147 och II: 169 samt II: 113 och II: 530, sistnämnda motion i vad den icke behandlats under I., icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anförts av, utom andra, herrar *Gränebo*, *Mannerskantz* och *Heiding*, fröken *Andersson* samt her-

rar *Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Grönvik, *Bergstrand*, *Pettersson* i Dahl och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II. hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 425 och II: 531, I: 426 och II: 533 samt I: 427 och II: 532, besluta, att ortsggrupp 1 skulle den 1 januari 1952 uppflyttas till ortsggrupp 2.

Herr WAHLUND: Herr talman! Det finns en historia som ofta brukar berättas under kammardebatterna — jag hörde den för ett par veckor sedan av en ärad ledamot på en av norrlandsbänkarna — och det är berättelsen om den romerske senatoren, som alltid slutade sina anföranden med orden: »För övrigt anser jag att Kartago bör förstöras!» Jag erkänner gärna att för bondeförbundet har frågan om dyrortsgrupperingen blivit ett sådant där Kartago. Vi komma tillbaka riksdag efter riksdag med våra motioner i ämnet, och vi få för all del hjälp från högern och folkpartiet och till och med av en del socialdemokrater, men våra motioner bli ju regelbundet avslagna.

År efter år ha vi således kommit tillbaka med våra argument, och jag skall inte upprepa dem här i dag; jag har kanske inte heller så stor anledning därtill, ty utskottet har i år ställt sig mycket positivt till våra önskemål, kanske mer positivt än någonsin tidigare. Vi ha kommit tillbaka med våra argument, som ha motsagts i kamrarna, men hur det än har varit, ha i alla fall utvecklingen och närmare undersökningar bekräftande detta problem givit oss rätt.

Vi kunna i år med tillfredsställelse konstatera, att utskottet t. o. m. säger att de undersökningar, som verkstälts, tyda på — jag använder här utskottets ordalag — att »en viss sammanpressning» ägt rum när det gäller spännvidden i dyrhet mellan olika ortsggrupper. Jag menar dock att utskottet här har uttryckt sig väl försiktigt, och det är jag övertygad om att kommande undersökningar skola visa.

Anslag till kostnader för dyrortsundersökning.

I dag ha vi, herr talman, i första hand att diskutera frågan om metodiken vid dessa dyrortsundersökningar, och jag skall då till en början påpeka en sak. Jag konstaterar — ånyo med tillfredsställelse — att utskottet i fråga om de omdiskuterade resekostnadsberäkningarna nu betonar det såsom ett angeläget önskemål — utskottet använder just ordet »angeläget» — att vid beräkningen av resetilläggen hänsyn tages till den tid, som måste anslås för resorna. Hur ofta ha vi inte från vårt håll sagt, att det inte räcker att kompensera avståndsdyrheten på landsbygden på det sätt som man nu gör inom dyrortsberäkningarna. Det räcker inte att räkna med att så och så många resor behövas för att handla inne i staden, att så och så många resor behövas för läkarbesök o. s. v. och att så och så mycket får man betala för dessa resor. Vi mena, och det menar också utskottet, att mannen eller hustrun eller vem det nu kan vara i familjen, som reser in till staden för att t. ex. handla, också förlorar arbetstid. Och arbetstid kostar pengar.

Detta är, herr talman, ingen oväsentlig fråga. Om socialstyrelsen för landsbygdens del kalkylerar med resor till ett rimligt antal och därvid följer den i andra sammanhang obestridda likastandardprincipen, och om socialstyrelsen också följer utskottets direktiv och kalkylerar med värdet av förlorad arbetstid, är jag övertygad om att vi komma att få rätt i vår uppfattning, att städer och landsbygd inom samma område böra tillhöra samma ortsgrupp.

Jag vill säga, att jag rent principiellt inte har någonting emot att man för stadsbygdens del räknar med arbetsresor, men endast så länge dessa arbetsresor inte upptagas till fantasibelopp. Vi ha anledning att befara något sådant, åtminstone då vi läsa dyrortssakkunnigas betänkande. Men ett bestämt villkor i detta fall måste ju vara, att landsbygdens resor tillräckligt kompenseras. Vi förstå ju att här är det inte fråga om hur stort belopp, som skall tas med i beräkningarna för olika ändamål, utan här gäller det en avvägning mellan olika orter.

Jag har bestämt mig för att så här till en början ta fram de delar av utskottsutlåtandet, som jag är relativt tillfredsställd med — de äro i själva verket inte så få. Jag vill också ta fasta på vad utskottet säger om önskvärdheten av att socialstyrelsen tar kontakt med dyrortsnämnden och det i större utsträckning än propositionen direkt förutsätter. Jag vill härtill knyta den förhoppningen, att dyrortsnämnden vid dessa undersökningar av socialstyrelsen inkopplas på ett så tidigt stadium, att möjligheter finnas för nämnden att påverka undersökningarnas utformning.

Det var i fjol meningen att samråd skulle ske mellan dyrortssakkunniga och dyrortsnämnden. Men något verkligt samråd kom i verkligheten inte till stånd — det blev inte tid därtill. Jag skulle önska att den saken denna gång inte skulle behöva upprepas.

Jag sade att vi motionärer ha fått rätt i mycket, och det är alltid roligt att få rätt. Vi ha fått rätt när utskottet säger sig vara »väl medvetet om att en uppdelning av de nya storkommunerna i olika dyrortsgrupper måste medföra olägenheter och irritation». Ja, förvisso måste det uppstå olägenheter och irritation om den gamla dyrortsgrupperingen bibehålles inom en storkommun och statsskatten på detta sätt kommer att bli annorlunda i den ena delen av storkommunen än i den andra, om t. ex. lärarna inom kommunen komma att få olika löner och folkpensionärerna komma att bli olika behandlade i pensionshänseende, beroende på i vilken del av kommunen de äro bosatta.

Kammarens ärade ledamöter påminna sig säkerligen, att så snart kommunindelningsreformen började bli aktuell infördes här i riksdagen såsom ett huvudargument emot våra motioner, att det inte var möjligt att göra någonting åt dyrortsfrågan förrän den nya kommunindelningsreformen var genomförd. Vi ha herr statsrådet Lingman att tacka för en ändring i det resonemanget. Vi hävdade på den tiden — och envar erkänner numera att det faktiskt förhåller sig på det sättet — att kommunindelnings-

Anslag till kostnader för dyrortsundersökning.

reformen just var ett motiv för att forcera fram lösningen av dyrortsfrågan. Vi ha i dag fått rätt — när det blivit för sent!

Utskottet säger på denna punkt: »En uppdelning av storkommunerna bör sålunda icke ges längre giltighetstid än som är oundgängligen nödvändigt» — och däri kan jag naturligtvis instämma. »Men», säger utskottet och citerar ett uttalande som dyrortsnämnden gjort, fastän inte precis i detta sammanhang — jag är för resten på denna punkt icke överens med dyrortsnämnden — »en provisorisk justering av den gällande ortsgrupperingen får icke ske på ett sådant sätt, att den nya grupperingen föregripes genom företagande av provisoriska uppflyttningar, som senare måste återgå».

Detta yttrande låter kanske mycket bra, när man får höra det så här isolerat. Men jag skulle ändå vilja hävda, att vi skulle kunna klara av det mesta av dessa besvärligheter i samband med kommunindelningsreformen genom att, som vi motionärer nu föreslå och som utskottsminoriteten tillstyrker, flytta upp kommunerna i ortsgrupp 1 till ortsgrupp 2.

Varför vill man då inte göra det? Jo, man säger att man inte vill föregripa det resultat, som socialstyrelsen kommer till vid sina undersökningar. Men jag undrar, om utskottsmajoriteten vid närmare eftertanke vill vidhålla den motiveringen. Det finns ju många delar av landet — det veta vi och det veta också utskottet, herr statsrådet Lingman och andra — där kommuner i ortsgrupp 1 och i ortsgrupp 2 ligga om varandra såsom ett trasigt och illa hopkommet lapptäck. Och om man flyttade upp ortsgrupp 1 till ortsgrupp 2, något som vi motionärer önska, blir ju det hela enhetligt, precis som också dyrortssakkunniga, statsrådet Lingman, dyrortsnämnden och statsutskottet vilja. Jag kan inte, herr talman, inse att detta skulle vara att föregripa en kommande dyrortsgruppering; snarare skulle det väl förhålla sig på det sättet, att detta skulle vara att jämna vägen för den framtida reformen.

Utskottet berör en del mycket viktiga detaljer i dyrortsgrupperingen med anledning av vad vi ha framhållit i våra motioner. Utskottet säger, och däri vill jag helt instämma, att vid en jämförelse av bostadskostnaderna bör man se till att den avser bostäder av samma standard. Utskottet fortsätter: »Den av de dyrortssakkunniga föreslagna kompletteringen av kvalitetsindelningen» — en i och för sig obetydlig sak — »syftar till att eliminera kvalitetsolikheternas inflytande på dyrortsjämförelsen».

Nej, det tror jag inte att de dyrortssakkunniga vilja stå för. Och jag tror inte att någon anser det, som har sysslat med det material som här föreligger. Jag kan inte förklara detta utskottets uttalande på annat sätt än att det råkat träffa ett felaktigt ordval.

Vad beträffar skatteposten ha vi i våra motioner pekat på ett förhållande, som inte har bestritts av någon, nämligen att den kommunala standarden i de olika kommunerna är mycket skiftande; när man helt allmänt tillämpar likastandardsprincipen, skall man göra det också vad beträffar skatten. Utskottet instämmer så till vida i vad vi anfört, att det säger att detta syfte i och för sig är beaktansvärt. Men utskottet har kommit till den uppfattningen, säger det — varför utskottet kommit till den uppfattningen, vet jag inte — att »ett praktiskt genomförande av en avräkning i detta hänseende skulle erbjuda alltför stora vanskligheter». Jag tillåter mig här att ta utskottet på orden. Jag tolkar utskottet så, att det gärna vill taga hänsyn till olika standard i fråga om skatten, men att det är rent tekniska svårigheter som göra att man nu måste avstå. Jag kommer, när det blir ett samråd mellan socialstyrelsen och dyrortsnämnden, att framlägga direkta förslag i avsikt att nå fram till lika standard också beträffande skatteposten.

Utskottet säger i den allmänna principfrågan, att det inte kan tillstyrka att riksdagen nu skall göra ett uttalande om att möjligheter skola skapas för en successiv avveckling av dyrortsgrupperingen. Utskottet betonar, och man kan

Anslag till kostnader för dyrortsundersökning.

förstå att utskottet för ett sådant resonemang, att de undersökningar, som skola företagas, böra vara förutsättningslösa och att man därför måste vänta med denna fråga till dess hela utredningsarbetet blir slutfört, vilket kan dröja till 1953 eller ännu längre. Det är med ledsnad vi motionärer å vår sida måste konstatera, att dessa undersökningar skulle ha kunnat vara färdiga i dag, om riksdagen hade visat sig något litet tillmötesgående för de krav som vi ha framställt i våra motioner under de gångna åren.

Jag sympatiserar med herr Mannerskantz, då han i sin motion yrkar att socialstyrelsens undersökningar skola påskyndas så att riksdagen redan 1952 kan taga ställning till ett förslag om ny dyrortsgruppering. Jag måste dock här sakligt ställa mig på samma linje som statsrådet Lingman. När man har sysslat något med statistiken på detta område, måste man nog — även om jag gör det med ledsnad, herr Mannerskantz — konstatera, att en sådan forcering som han önskar går det nog inte att praktiskt realisera. Men jag tycker i alla fall, att det skulle ha varit möjligt att ett stycke gå herr Mannerskantz till mötes. Man skulle, som jag och mina medmotionärer yrkat, bereda riksdagen tillfälle att vid 1952 års höstsession yttra sig i fråga om dyrortsområdenas antal och principerna för orternas placering inom respektive områden. Jag kan naturligtvis inte vid den här punkten framställa något särskilt yrkande, utan jag hemställer att statsrådet Lingman — jag ser att han nu lämnat kammaren men hoppas att han får det under ögonen ändå — vill taga den här saken under övervägande.

Jag vill avsluta detta anförande med några allmänna reflexioner. Varför är man och varför har man nu under så lång tid varit så obenägen att avskaffa dyrortsgrupperingen? Jag vill inte påstå, att det är intressepolitiska skäl som här ha varit avgörande. Man resonerar väl som så — och det gör folk i allmänhet — att den, som bor på ett ställe, där man menar att det är dyrare att

leva, skall ha lägre skatter och högre löner. Jag frågar: Varför tillämpar man då inte den principen också på andra områden? Det är dyrare att leva för en flerbarnsfamilj än för en barnlös familj. Men flerbarnsfamiljen får därför inte högre lön och inte heller lägre skatt.

Jag frågar då återigen: Är alltså denna förmenta dyrortsskillnad den *enda* faktor, som man bör taga hänsyn till då man ortsmässigt skall utmäta löner och skatter? Nej, herr talman! Vi veta ju att det är svårt att hålla kvar folk på landsbygden. Vi veta att det är svårt för landsbygden att få lärare, läkare och tjänstemän över huvud taget. En enskild arbetsgivare, som har det besvärligt att skaffa folk till vissa befattningar, börjar väl snarast att fundera på att förbättra lönerna för dessa svårbesatta befattningar. Staten gör i stället raka motsatsen! På de ställen, där det är relativt svårt att få folk, där ger man genom dyrortsgrupperingen lägre löner; på de ställen, där det är relativt lätt att få folk, ger man högre löner.

Nå, kanske man invänder, i motsats till en enskild arbetsgivare har staten velat anlägga sociala synpunkter på sitt handlande. Staten vill, säger man, att tjänstemän av en viss kategori skola ha samma standard, oavsett var de bo. Skall man resonera på det sättet, komma vi tillbaka till frågan om dyrortsberäkningarnas bristfällighet. Det finns så många omätbara faktorer, som bestämma en familjs levnadsstandard. Det finns så många faktorer, som inte låta sig siffermässigt fixeras. Detta erkännes av dyrortssakkunniga, dyrortsnämnden, statsrådet Lingman och statsutskottet.

Låt oss nu efter detta konstaterande tänka oss in i en tjänstemans situation, när han har att välja mellan en befattning på landsbygden och en befattning i staden. Han väger för och emot när det gäller dessa svårgripbara faktorer — och bestämmer sig oftast för staden! Den där tjänstemannen utför i själva verket just den avvägning, som dyrortsindex i sin skröplighet ej förmår åstadkomma.

Jag vill, herr talman, allra sist med några ord karakterisera dyrortssituatio-

Anslag till kostnader för dyrortsundersökning.

nen såsom jag ser den. Om vi betrakta de reella — inte de siffermässiga — dyrortsskillnaderna vid samma standard, sammanfalla dessa i huvudsak — jag säger i huvudsak, herr talman — med vad jag skulle vilja kalla avståndsdyrhet. Denna avståndsdyrhet förekommer givetvis i de delar av vårt land som ha de stora avstånden och gott om mil; den finns i Norrland och över huvud taget i ödebygder och glesbygder. Vi ha uppmärksammat detta förhållande i vår motion, och jag skulle här vilja understryka det.

Jag hänvisar till vad jag sagt och ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Gränebo m. fl. avgivna reservationen.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Jag skall inte gå in på de allmänna principerna för den här beramade utredningen. Vi ha inom statsutskottets femte avdelning prövat de olika sidor, efter vilka utredningen skall bedrivas. Det är inte lätt att i detalj precisera vilka hänsyn man skall taga vid en sådan utredning. Departementschefen har gång efter annan tvingats understryka, att detta problem bör socialstyrelsen, innan utredningen igångsättes, taga under omprövning, och femte avdelningen har tvingats att ansluta sig till samma linje. Jag kan bara rent allmänt uttrycka den förhoppningen, att de 275 000 kronor, som skola läggas ned på denna utredning och som vi alla tyckas vara med om, bli väl använda pengar.

Jag skall alltså här begränsa mig till att säga några ord — de kunna bli färre efter herr Wahlunds anförande än vad de eljest hade behövt bli. Innebörderna av reservationen är helt enkelt den, att ortsgrupp 1 den 1 januari 1952 skall uppflyttas till ortsgrupp 2. I propositionen föreslås ju, att den gällande dyrortsgrupperingen skall bibehållas också efter kommunindelningsreformens genomförande den 1 januari 1952. Det är endast när det gäller storkommuner, bestående av mer än två ortsgrupper, som Kungl. Maj:t förordar speciella åtgärder, som jag inte här skall gå in på.

Vid diskussionen vid förra årets riksdag, för att inte gå längre tillbaka i tiden, förutsatte man att det här problemet skulle kunna lösas snabbare än vad som nu tycks bli förhållandet. Man menade då, att dyrortsgrupperingen skulle man kunna taga ställning till redan i år. Statsutskottet skrev i sitt utlåtande nummer 98 år 1950, att utredningen skulle kunna bedrivas »med sådan skyndsamhet att dess resultat kunna beaktas vid den stundande kommunreformen». Det var ju vad alla hade önskat, och det underströk också herr Wahlund nyss.

Men var stå vi nu? Jo, vi stå inför en ny utredning, och dyrortssakkunnigas tidsplan innebär, att en ny lönegruppering inte kan träda i kraft förrän tidigast 1 juli 1953, sålunda ett och ett halvt år efter kommunreformens genomförande.

Det kan ju synas egendomligt att en som tillhör ortsgrupp 5 står här och talar om ortsgrupp 1. Jag vill då tala om att tredje avdelningen, där jag då var med som suppleant, för några år sedan fick en uppvaktning — väsentligen från Skåne, tror jag — rörande den lägsta ortsgruppens vara eller icke vara, och vi fingo därvid alla ett mycket starkt intryck av hur svårt — för att inte säga omöjligt — det var att påvisa några skillnader mellan de olika dyrortsgrupperna och huvudsakligast mellan ortsgrupperna 1 och 2. Jag är fullt på det klara med att samma svårigheter också finnas beträffande de högre dyrortsgrupperna, men så vitt jag då fattade problemet rätt gällde det närmast ortsgrupperna 1 och 2.

Det är ingen tillfällighet att detta förhållande har lett till en hel del klagomål, och efter beredning och prövning av dyrortsnämnden och socialstyrelsen har också Kungl. Maj:t i en del fall medgivit uppflyttning till högre dyrortsgrupp.

Vi fingo i femte avdelningen, när frågan nu behandlades för några veckor sedan, en skrivelse från Sveriges folkskollärareförbund. Av skrivelsen framgår det klart, vilka svårigheter som skulle uppstå, om olika ortsgrupper skulle finnas inom samma storkommun. Jag tror herr Wahlund också omnämnde den saken. Inom

Anslag till kostnader för dyrortsundersökning.

ett skoldistrikt med olika grupper kan en lärare bli ålagd att flytta från högre till lägre dyrort. Detta medför en nominell lönminskning, och det är klart att det medför irritation, särskilt om ingen eller ringa skillnad i kostnader mellan dessa orter kan förmärkas. Att det då kan uppstå svårigheter vid rekryteringen av tjänstemän till de lägre dyrorterna behöver jag knappast lamentera vidare över, det ligger i sakens natur.

Hur skulle det nu se ut om man toge bort ortsgrupp 1 på det sätt som reservationen föreslår? Av en PM, som utarbetats inom femte avdelningen, framgår det, att om ortsgrupp 1 avskaffas, komma 966 kommuner, d. v. s. 93,2 procent, att bestå enbart av orter som äro placerade i en ortsgrupp. 69 kommuner, d. v. s. 6,7 procent, komma att bestå av orter, som äro placerade i två ortsgrupper, och endast en kommun, 0,1 procent, kommer att bestå av orter placerade i tre olika grupper. Det skulle alltså resultera i, vad också propositionen betonar, att man bör eftersträva en enhetlig områdesindelning, så att det alltså inte skall finnas mer än en, och i varje fall inte mer än två ortsgrupper inom samma kommun.

Det har under hand framförts den invändningen, att en upplyftning av ortsgrupp 1 till ortsgrupp 2 skulle medföra en kostnad på 4,5 miljoner kronor. Kostnaden skulle till $\frac{1}{3}$ falla på kommunerna och till $\frac{2}{3}$ på staten. Det är klart att detta kan anses vara stora summor. Men å andra sidan får man därigenom — om nu kostnaden verkligen blir så hög — ett uttryck för hur mycket de gå miste om, som ha det tvivelaktiga nöjet att bo i den lägsta ortsgruppen.

Nu säger man, och jag skall villigt erkänna att det ligger en viss logik däri, att man skall vänta med att taga ställning till denna uppflyttning av ortsgrupp 1 tills utredningen blir klar. Jäväl, men eftersom det inte kan ske någon förändring ändå på en relativt lång tid, blir det här fråga om en praktisk anordning, och man får väga olika skäl emot varandra. Man kan då inte alldeles bortse från all den irritation som det

nuvarande läget har skapat fram. Men det är här inte bara fråga om en lämplighetsavvägning, utan det finns också en saklig motivering att ta hänsyn till. Om man undersöker förhållandena litet närmare, finner man att en väsentlig anledning — kanske den väsentligaste — till att ortsgrupp 1 har legat så lågt har varit de lägre skatterna inom denna grupp. Efter kommunreformen komma ju skatterna att bli enhetliga. Sålunda bortfaller det skälet; det kommer i det hänseendet inte längre att finnas någon skillnad mellan t. ex. ortsgrupp 1 och ortsgrupp 2.

Här kommer det alltså att kvarstå en uppenbar orättvisa, och det är ett sakskäl, herr talman, som gör att jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 1.

Herr MANNERSKANTZ: Jag har begärt ordet innan utskottets talesman ännu fått ordet för att han skall få en samlad bild av de argument, som det för honom gäller att gendriva — om han kan!

Utom det, som den förste ärade talaren har framfört i denna debatt, är det klart att det inte finns någon anledning att gå in på dyrortsfrågan i sin helhet. Jag skulle blott vilja säga, att när han i början av sitt anförande talade om att han och bondeförbundet alltid ha fört en ivrig talan på detta område, så har han inte varit ensam om det. Jag har nu så länge jag varit med i denna kammar varit av samma uppfattning, men jag tycker inte att man skall skryta med det. Man kan ju tala om det ändå.

Jag skall nu, herr talman, inte så mycket orda om den motion, som jag har väckt. Den väcktes mest som en protest emot det långhalande, som har förekommit i denna fråga under de senaste tre å fyra åren, och som en protest mot att första statsmakten egentligen inte alls har brytt sig om vad statsutskottet skrev för två år sedan, och jag tror också för tre år sedan. Då borde samma första statsmakt till åttlydnad av statsutskottets av riksdagen godkända uttalande ha vidtagit snabbare åtgär-

Anslag till kostnader för dyrortsundersökning.

der för att ordna det så, att denna fråga kunde ha varit klar till den tidpunkt, då storkommunindelningen skall träda i kraft. Detta hade varit möjligt, om man hade satt i gång med mera allvar än vad man då gjorde. Men som läget nu faktiskt är kan jag ju förstå, att det kan vara svårt att få avsedd effekt med den av mig väckta motionen.

Jag har inte velat, som herr Wahlund ville antyda, med min motion uttala, att man kunde tänka sig att till 1952 års höstsession komma fram med ett förslag. Jag är i princip emot höstsessioner över huvud taget! För resten vet ingen om det blir någon höstsession nästa år; därom skall riksdagen besluta före något visst datum. Den utvägen står det knappast till buds att föreslå.

Sedan är frågan om det inte i själva verket är alldeles ostridigt, att det inte kan vara möjligt att ta bort dyrortsgrupperingen på en gång. De olägenheter som äro förknippade med en alltför stark dyrortsgradering ha belysts av den förste talaren i denna debatt. Jag skulle kanske ändå med avvikelser i någon mån från hans uppfattning vilja göra gällande, att om man alltför snabbt skulle stryka ett streck över allt vad dyrortsgruppering heter, även om det med en t. o. m. av herr Wahlund godtagbar metodik kunde fastslås att det faktiskt finns en skillnad på olika orter, så kan det hända att man skulle råka ut för en hel del olägenheter för landsbygdens del.

Men jag anser att dyrortsgrupperingen skall bort i den takt, som svarar mot verkligheten. Det kan taga ännu någon tid, kanske år, innan man kan säga att det är samma levnadskostnader överallt i landet, och det kanske aldrig blir det. Men nog menar jag, att den s. k. spännvidden för närvarande har krympt så mycket att det inte kan innebära ett föregripande av den förestående utredningen att ta bort den lägsta dyrortsgruppen.

Jag skall nu, herr talman, be att få koncentrera mig på just det, som i motionen framförts om borttagandet av ortsgrupp 1. Även om jag därvid är del-

vis förekommen av fröken Ebon Andersson skulle jag vilja kommentera hennes uttalande med några saker.

Först och främst kan man ju konstatera, att skillnaden i kostnadstalen mellan de olika ortsgrupperna är minst mellan ortsgrupp 1 och 2. Mellan första och andra ortsgrupp är skillnaden i ortstalet enligt det sista fastställandet 160 kronor, mellan andra och tredje 209 kronor, mellan tredje och fjärde 207 kronor och mellan fjärde och den del av femte, som inte innefattar Stockholm, 326 kronor. Tar man med Stockholm blir skillnaden 342 kronor. Detta visar alltså, att det redan år 1947 i realiteten var en mindre skillnad mellan ortsgrupperna 1 och 2 än mellan några av de övriga ortsgrupperna.

Också ett annat mycket beaktansvärt faktum måste framhållas, och det är att gränslinjen för kostnadstalen mellan grupperna 1 och 2 blev dragen innan man gjorde själva fastställandet av kostnadstalen, vilket också framhålles i 1950 års dyrortssakkunnigas betänkande angående principerna för dyrortsgruppering. Detta gör, att om man på en skala prickar in alla kommuner, som höra till ortsgrupp 1 och ortsgrupp 2, ser det ut som en hisvärm, upphängd på det streck, som sålunda utgör gränslinjen. Det är rena slumpen, som avgjort till vilken ortsgrupp kommunerna räkat bli förda. Det skiljer på så oväsentliga belopp som en femma eller en tia för övervägande delen av de kommuner, som befinna sig i första eller andra ortsgruppen. Kommunerna i ortsgrupp 1 ligga alldeles under gränsen till ortsgrupp 2, och de flesta i ortsgrupp 2 ligga så lågt nere att de närma sig ortsgrupp 1.

Hela gränslinjen är dragen så dumt som en sådan gräns över huvud taget kan dras. Det är inte märkvärdigt att detta kommer en massa obehag åstad. Människor som bo i södra Sverige, där ortsgrupperna 1 och 2 huvudsakligast förekomma, kunna ju inte räkna ut vad orsaken är till att den ena kommunen är i ortsgrupp 1 och den andra i ortsgrupp 2. I mitt grannskap hemma i den

Anslag till kostnader för dyrortsundersökning.

blivande storkommunen är min nuvarande grannkommun i ortsgrupp 2 och min egen i ortsgrupp 1 — och jag tror mig veta vad det beror på. Det beror helt enkelt på att den, som samlade ihop uppgifterna i grannkommunen, var litet förtänksammare och slugare än kollegan i min kommun. Det är hela förklaringen. På detta underlag bygger man sedan upp ett system, som man tar på allvar. Jag tror att det blir svårt för herr Sundelin att försvara ett sådant system.

Ur vad 1950 års dyrortssakkunniga anföra skall jag be att få citera några punkter: »Såväl i Norrbottens län som på Öland tillhör samtliga orter en och samma dyrortsgrupp. Även i andra delar av landet är stora områden placerade i samma grupp.» Detta belyses med exempel från så gott som hela mellersta Sverige och Gotland. Vidare säga de: »Särskilt i södra Sverige är emellertid i stor utsträckning kommuner inom ett och samma större, likartat område placerade i olika grupper utan att några nämnvärda skillnader i levnadskostnader förefaller möjliga att påvisa.»

Det är alltså inte bara jag, som säger detta, utan de dyrortssakkunniga, som skola göra den nya undersökningen.

De säga vidare: »Dessa ojämnheter berör huvudsakligen grupperna 1 och 2. Med den gränsdragning mellan grupperna, som fastställdes vid 1947 års dyrortsgruppering, samlade sig ett stort antal orter just omkring gränsen mellan dessa båda grupper. Med en annan gränsdragning hade måhända ett enhetligare resultat erhållits.» Och de sakkunniga fortsätta med ytterligare argument i samma riktning som dem jag här nämnt.

Om det den 1 januari 1952 blir en sammanslagning av en mängd kommuner till storkommuner och befattningshavare av samma tjänster inom en och samma kommun skola ha olika löner och olika skatter — är det då inte alldeles uppenbart, att det kommer att uppstå förfärliga besvärligheter och vanskligheter och osämja och trassel emellan

människorna? Om man samtidigt kan påvisa, att grunden till oriktigheterna är att det nu rådande systemets hela metodik är felaktig, men att man med ett enda penndrag kan avhjälpa detta trassel, som huvudsakligen är koncentrerat till södra Sveriges landskommuner, så frågar jag herr talmannen och kammarens övriga ledamöter: Är det verkligen klokt att underlåta att genomföra denna reform, om det samtidigt, som mycket tydligt framgår av 1950 års dyrortssakkunnigas skrivning, inte kan vara fråga om att föregripa deras arbete?

Jag vill fråga, om man verkligen tycker att det är ett förnuftigt sätt att handla. Man måste även inom statsverksamheten handla efter omständigheterna någon gång och icke alltför exakt dra ut de logiska resonemangen, så att man omöjliggör själva saken. Jag tror att det mesta av vad som har skrivits och gjorts tidigare har varit de obotfärdigas förhinder. Jag vill inte påstå att herr Sundelin lider av den krämpan — han får försöka att bevisa själv hur det förhåller sig med den saken — men jag vågar påstå att det har funnits alltför mycket av de obotfärdigas förhinder. När vi nu stå inför en situation, där olägenheterna bli så mycket större än vad de varit förut och kanske komma att fortfara i ett par år eller tre, anser jag det vara obsolut riktigast att man avvecklar hela detta irritationsmoment.

Jag hade faktiskt trott att en så relativt omfattande sak som denna skulle komma att dra ännu större kostnader än vad fallet blir. Man behöver ju nu, efter vad statsutskottet uttrönt, knappast räkna med att det kommer att bli en ökning med mer än 3 miljoner kronor för hela denna förändring för statens del. Sedan blir det väl en del kostnader även för kommunernas del. De äro svårare att uppskatta. Men de kostnaderna ta kommunerna gärna på sig för att få detta irritationsmoment ur världen.

Inom avdelningen har det, efter vad jag hört sägas, uttalats bekymmer för att näringslivet skulle få ökade kostnader för denna sak. Jag är övertygad om att

Anslag till kostnader för dyrortsundersökning.

en stor del av vårt näringsliv vill ta på sig de kostnaderna för att kunna få behålla sitt folk och öka sina produktionsmöjligheter. Arbetskraftfrågan är just ett av skälen till att man på vårt håll anser, att det icke bör föreligga för stora skillnader i dyrortsgraderingshänseende.

Herr talman! Jag har nu blott koncentrerat mig till att argumentera för den reservation, som är knuten till utskottsutlåtandet, och jag skall icke uppehålla mig vid de saker i övrigt, som propositionen och detta utskottsutlåtande beröra. Det kan där finnas vissa saker, som man kanske skulle haft anledning att vilja ha någon ändring på. Jag tycker dock att det som omfattas av reservationen är det som är påtagligast och det som ger en möjlighet till ett snabbt undanröjande av en olägenhet, som kommer att femdubblas från den 1 januari 1952.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Gränebo och mig m. fl. avgivna reservationen.

Häri instämde herr *Nilsson, Hjalmar*.

Herr **WEILAND**: Herr talman! Jag tror att man i allmänhet i de kretsar, där man nu känner sig mest missgynnad av den dyrortsgruppering, som vi för närvarande ha, är tacksam för att den här frågan har tagits upp till förnyat övervägande.

När man läste i dyrortssakkunnigas betänkande och fann, att de sakkunniga i stort sett gått med på att det förhöll sig så som man från oppositionshåll alltid framhållit, att dyrortsgrupperingen i den form, vari den nu existerar, icke är riktig, trodde man också att de sakkunniga skulle föreslå, att hela dyrortsgrupperingssystemet avskaffades. Men på den punkten blev man besviken. Dyrortssakkunniga kommo icke dithän, att de föreslogo dyrortsgrupperingssystemets avskaffande, ty de hade icke fått sådana direktiv att de kunde föreslå någonting i den vägen.

Nog synes det underligt att för personer, som bo bara några kilometer från varandra, skillnaden i lön skall vara så

stor som den verkligen kan vara. Jag skall ta ett exempel från ett par kommuner, som jag känner väl till. Den ena kommunen är i dyrortsgrupp 1 och den andra i dyrortsgrupp 3. En person som bor i den kommun, som hör till dyrortsgrupp 3, har i lön 1 080 kronor mer per år än en person i den kommun som hör till ortsgrupp 1. Dessa båda personer kunna icke förstå, att det är någon skillnad i dyrhetsyhänseende mellan kommunerna, och jag tror icke heller att någon annan kan finna någon sådan skillnad.

Jag skall inte diskutera mer om denna sak. Jag vill bara redovisa litet hur man ser på detta problem ute i landsorten.

Dyrortssakkunniga fingo under sitt arbete en skrivelse från västkusten. I denna skrivelse anfördes bl. a., att man på västkusten var samstämmigt överens om att hela systemet med landets indelning i olika dyrortsgrupper redan överlevt sig självt och därför snarast borde avskaffas. En annan grupp tog vid ett sammanträde om sina angelägenheter upp ett resonemang om samma sak och förklarade, att de ville instämma med vad som anförts från västkusten. De hävdade också att det riktiga vore att omedelbart avskaffa dyrortsgrupperingen.

Jag ber slutligen att i korthet också få anföra vad två enskilda personer framhållit. En byggnadssnickare säger, att dyrortsgrupperingen i själva verket innebär en systematisk utsugning i ekonomiskt avseende. Man behöver bara se på kommunernas skatteunderlag för att se hur det förhåller sig, säger han. En annan person, en major, som bor i en annan del av landet, säger: »Dyrortsgrupperingssystemets omedelbara avskaffande är ett rättfärdighets- och renlighetskrav, som ej får släppas utan måste med all kraft bedrivas.»

Det är inte bara på enstaka platser ute i landet, som man resonerar på detta sätt, utan denna opposition finnes över hela landet. Jag tror att envar kommer till samma uppfattning som dessa uttalanden vittna om, om man någorlunda noggrant undersöker saken; ser man på frågan litet närmare, kommer man så-

Anslag till kostnader för dyrortsundersökning.

kerligen fram till det resultatet, att dyrortsgrupperingen har, såsom det nyss sades, överlevt sig själv.

Herr talman! Jag skall inte uppta tiden längre, utan ber blott att få yrka bifall till den motion, som är avgiven av mig m. fl.

Herr SUNDELIN: Herr talman! Herr Wahlund tycktes vara rätt belåten med propositionen och särskilt med statsutskottets utlåtande, vilket i detta sammanhang kan vara värt att notera. Herr Wahlund har ju tidigare riktat många anmärkningar mot de undersökningsresultat, som man har kommit fram till då det gällt att fastställa dyrortsgrupperingen. Av herr Wahlunds anförande nyss fick jag närmast den uppfattningen, att han nog med undantag för vissa punkter har en rätt stor tilltro till att den föreslagna undersökningen skall kunna komma till ett rättvisande resultat.

Men så frågar herr Wahlund, varför man under så lång tid varit obenägen att avskaffa dyrortsgrupperingen. Såvitt jag kan erinra mig har riksdagen vid flera tillfällen uttalat sig för att dyrortsgrupperingen bör avskaffas i den mån som det kan bevisas, att ojämnheter i dyrhetshänseende utjämnas. Såvitt jag förstår har man på den punkten egentligen icke varit av skiljaktiga meningar.

Herr Wahlund uttryckte sin tillfredsställelse över att allt eftersom tiden gått allt flera ha anslutit sig till bondeförbundets mening att dyrortsgrupperingen borde avskaffas. Jag förmodar att herr Wahlund väl nu närmast tänker på högerns anslutning just i detta fall till frågan om att avskaffa ortsgrupp 1. Herr Mannerskantz talade i det sammanhanget om att tidigare det väl närmast hade varit de obotfärdigas förhinder, som gjort att man satt sig emot detta. Men han sade också att det nog icke kunde förnekas, att olägenheter av en alltför snabb avveckling av dyrortsgraderingen kunde riskeras.

År 1949 behandlades frågan om dyrortsgrupperingen här i riksdagen. Det

var även då fråga om att avskaffa dyrortsgrupp 1. Socialstyrelsen hade påpekat, att det kunde medföra vissa ekonomiska konsekvenser. Styrelsen hade ytttrat, att det i statlig tjänst fanns cirka 3 000 tjänstemän och 2 700 arbetare i lägsta ortsgrupp och att löneökningen för dessa kunde uppskattas till cirka 1 miljon kronor per år. Vidare skulle uppflyttningen medföra en nedgång i skatteintäkterna, som uppskattades till 2,5 miljoner kronor. I fråga om den till 1 miljon kronor beräknade löneökningen för tjänstemän och arbetare anförde utskottet i sitt betänkande: »Härtill kommer ökningen för ca 2 500 lärare, stationerade å ortsgrupp 1, vilken ökning torde kunna uppskattas till ungefär samma belopp», alltså 1 miljon kronor.

Utskottet anförde vidare: »Åtgärden skulle dock medföra konsekvenser även beträffande tjänstemän och arbetare, som äro anställda hos kommuner och landsting och vilkas löner äro dyrortsgraderade. Det kan vidare i detta sammanhang nämnas, att i åtskilliga kollektivavtal full dyrortsgruppering ännu icke genomförts och att betydande justeringsbehov föreligga. Enligt från Landsorganisationen inhämtade uppgifter skulle justeringsbehovet för anslutning till nu gällande officiella dyrortsgruppering kunna uppskattas till 20 å 30 milj. kronor per år».

Förslaget till utskottets utlåtande 1949 kom från statsutskottets tredje avdelning, alltså den avdelning herr Mannerskantz tillhör och som han tillhörde även då. Jag har inget minne av att herr Mannerskantz då hade någon avvikande mening på denna punkt. Man konstaterade i detta utlåtande, att den föreslagna förändringen skulle medföra stora olägenheter. Jag vet icke om det är exempelvis sådant, som herr Mannerskantz betecknar som »de obotfärdigas förhinder».

Vad sedan gäller den vid det nu föreliggande utskottsutlåtandet fogade reservationen, så har också majoriteten i statsutskottet givit till känna, att den är fullkomligt på det klara med att det i de nya storkommunerna kommer att vålla

Anslag till kostnader för dyrortsundersökning.

irritation och olägenheter, om det inom dessa kommuner kommer att finnas mer än en dyrortsgrupp. Men man kan väl ändå inte bortse från att det måste vara på något sätt ologiskt att nu, då man är i färd med att besluta om en undersökning, som man rätt allmänt tror skall bli rättvisande, på förhand besluta om åtgärder, som kunna föregripa det resultat, till vilket denna undersökning kan komma.

Man löser icke heller problemet att få storkommunerna att bestå av en enda ortsgroup med att bara avskaffa ortsgroup 1. Man löser det visserligen för 132 kommuner, och det är ju vackert så, men frågan skulle fortfarande bli olöst för 72 kommuner. Man räknar väl kanske också in bland de kommuner, som skulle få denna fråga löst, två kommuner, innefattande 1-orter och 3-orter och där sålunda 1-ort skulle flyttas till 3-ort, såvida inte orterna skulle mötas på halva vägen och 3-ort sålunda flyttas ned till 2-ort. Men fortfarande skulle det bli 53 kommuner som komme att bestå av 2- och 3-orter, sju av 3- och 4-orter, sju av 4- och 5-orter, två av 1-, 2- och 3-orter samt en kommun, som komme att bestå av 2-, 3- och 4-orter.

I fråga om de kommuner, som bestå av mer än två dyrorter, har departementschefen föreslagit, att socialstyrelsen skall företa en undersökning samt inkomma med därav föranledda förslag till utjämning. Inom statsutskottet ha vi också ansett, att det skulle finnas möjlighet att under denna provisorietid i sådana fall, då man är säker på att den föreslagna undersökningen icke föregripes, kunna besluta om åtgärder för en utjämning av dyrortsgrupperna i de nya storkommunerna. Jag hoppas att man inom departementet framför allt skall vara intresserad av den saken och i de fall, då man anser att det verkligen är klart att man därigenom icke föregriper undersökningen, företaga en dylik förändring, om möjligt redan från den 1 januari 1952.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Det råder väl inga delade meningar om att den nuvarande indelningen i dyrortsgrupper har medfört en del bekymmer och skapat oro ute på olika platser. De föreliggande svårigheterna vill man gärna försöka att få möjligheter att övervinna. Det är också anledningen till att denna utredning har tillsatts. Man skall försöka komma fram till en ändring, om icke av själva grunderna så dock med syftet att få fram ett annat material för att vinna vad man tror vara en rättvisare indelning i dyrorter.

Det har talats om möjligheterna att avskaffa dyrortsgrupperingen — i varje fall siktar man till det. Jag tror mycket väl att man kan avskaffa dyrortsgrupperingen, men därmed kommer man inte ifrån det problem, som ändå kommer att kvarstå beträffande lönesättningen. Vi skola inte glömma bort att på den enskilda arbetsmarknaden, där man inte så noga har följt den statliga dyrortsgrupperingen, har man ändå på förhandlingsvägen kommit fram till väsentliga olikheter i lönesättningen. Jag tror därför inte att det finns möjligheter att inom den statliga sektorn få till stånd en enhetlig lönesättning över hela landet.

Vad gäller reservanternas yrkande om att man i det här sammanhanget i varje fall skall sammanslå ortsgupperna 1 och 2, vill jag peka på ett par förhållanden, som jag tror förtjäna uppmärksammas.

I propositionen har jag omnämnt, att medan spännvidden i den statliga lönesättningen f. n. är 16 procent, så var den under 1950 icke mindre än 26,5 procent inom industrien. Vid en undersökning som företagits nyligen på grundval av en del nyingångna avtal har det visat sig, att spännvidden i stället för att krympa ihop har ytterligare ökat. Det nya avtal, som slutits för den privata buss- och lastbilstrafiken, har en spännvidd på 26 procent mellan lägsta och högsta dyrort. Inom det stora avtalsområde, som reglerar lönesättningen inom konsumentkooperationen, är spännvidden ungefär 30 procent mellan lägsta och högsta dyrort. Jag skulle kunna fort-

Anslag till kostnader för dyrortsundersökning.

sätta att räkna upp olika områden, där spännvidden i stället för att närma sig den statliga, 16 procent, har gått åt det andra hållet.

Jag vill också nämna att av de framställningar om ändrad inplacering i dyrort, som kommit från olika håll ute i landet, har det största antalet kommit från orter, vilka ligga över den lägsta dyrorten, d. v. s. det har gällt uppflyttning från ortsgrupp 2 till ortsgrupp 3 och från ortsgrupp 3 till ortsgrupp 4. Det är alltså flera framställningar som beröra dessa ortsgrupper än som beröra ortsgrupp 1.

Skulle man nu slopa ortsgrupp 1 och sammanslå den med ortsgrupp 2, komma vi fram till en lönespännvidd på 12 procent. Då är frågan: Hur skall man klara lönesättningen inom den statliga sektorn med en spännvidd på 12 procent, då man inom andra verksamhetsområden har en spännvidd på över 20 procent, ja upp till 30 procent? Följden måste bli, antingen att man för att få arbetskraft till de dyrare orterna får ta löneläget där till utgångspunkt, med påföljd att det kommer att ligga mycket över löneläget på marknaden i de lägre dyrorterna, eller att man förankrar lönesättningen vid förhållandena på de lägre dyrorterna, varvid lönesättningen på de högre dyrorterna faktiskt kommer att bli så låg, att svårigheter där komma att uppstå att få arbetskraft. Man kan också utgå ifrån att nå överensstämmelse på medeldyrort, men det innebär att de statliga lönerna skulle ligga under på de högre och över på de lägre dyrorterna. Och svårigheterna bli även då större ju mera vi krympa spännvidden i den statliga lönesättningen.

Jag tror inte att man löser det här problemet genom att i dagens läge sammanslå dyrortsgrupperna 1 och 2. Jag kan mycket väl förstå önskemålet från människorna i dyrortsgrupp 1 att få en annan lönesättning. Jag kan också förstå när man säger att det inte kan vara riktigt med den indelning vi för närvarande ha; man har svårt att se skillnaden mellan olika orter i dyrortshänseende. Det är framför allt i södra

Sverige en ganska stor splittring. Kunde man få fram ett system med större områden, tror jag nog att svårigheterna och besvärligheterna skulle bli mindre.

Men låt oss vänta med att göra denna operation, till dess att vi få fram undersökningsresultatet och kunna se vad som kan göras utan att föregripa själva lönesättningen. Jag anser att om spännvidden i löneskalan bör man förhandla med personalorganisationerna på samma sätt som man förhandlar om lönesättningen i övrigt. Men har man i förväg bundit sig för hur stor spännvidden i fråga om lönerna skall vara, har man faktiskt ryckt undan möjligheterna att förhandla därom. Jag tror inte att löntagarna skulle finna sig i ett dylikt förhållande på arbetsmarknaden i övrigt.

Jag vill slutligen fästa uppmärksamheten på en annan sak. Andra lagutskottet har i sitt utlåtande nr 8 vid årets riksdag behandlat bostadskostnadsgrupperingen. I anledning av yrkanden om uppflyttning av lägsta bostadskostnadsgrupp till näst lägsta framhöll utskottet, att det enligt utskottets mening icke var lämpligt att bryta ut denna mindre del av frågan och behandla den särskilt. Utskottet ansåg att en dylik åtgärd i allt fall icke syntes böra vidtagas utan särskild utredning. Detta utskottets uttalande har godkänts av riksdagen. Riksdagen kan nu inte ändra detta beslut. Om riksdagen i fråga om dyrortsgrupperingen nu följer reservanternas skulle det sålunda innebära, att riksdagen går på två olika linjer — en när det gäller bostadskostnadsgrupperingen och en annan när det gäller dyrortsgrupperingen i sin helhet. Att besluta en sammanslagning av ortsgrupperna 1 och 2, innan vi veta någonting om det material, som vi kunna få från denna utredning, tror jag inte skulle vara välbetänkt.

Herr WAHLUND (kort genmäle): Herr talman! Herr statsrådet sade, att han mycket väl känner till de bekymmer, som finnas ute i bygderna i samband med dyrortsgrupperingen, och att han

Anslag till kostnader för dyrortsundersökning.

gärna vill medverka till att dessa bekymmer övervinnas. Jag är medveten härom, och jag har tidigare betygat och vill upprepa det nu, att herr statsrådet vid behandlingen av hithörande problem har visat en mycket god vilja att komma till rätta med missförhållandena. Jag säger detta fastän jag nu inte på alla punkter kan komma till samma slutsats som han.

Jag tog egentligen till orda för att göra en liten kommentar till den statistik över spännvidden i lönerna, som herr statsrådet redovisade. Några av dessa siffror återfinnas för övrigt på s. 15 i det föreliggande statsutskottsutlåtandet. Där omtalas att en sammanslagning av dyrortsgrupperna 1 och 2 skulle innebära, att »spännvidden i den statliga löneskalan bleve allenast 12 procent, under det att enligt socialstyrelsens timlönestatistik för augusti 1950 för vuxen manlig industriarbetare å den enskilda arbetsmarknaden skillnaden i lön mellan högsta och lägsta ortsgrupp skulle vara 26,5 procent».

När man hör dessa siffror isolerade, kan man lätt överdriva betydelsen av dem. Jag vill i detta sammanhang bara peka på en sak, nämligen att vid landsbygdsindustrierna inom de lägre ortsgrupperna till arbetarna ofta utgå förmåner, som inte komma in i socialstyrelsens lönestatistik. På dessa orter är det t. ex. som regel stora besvärligheter med bostäderna. Industrierna subventionera egna hem för arbetarna eller bygga själva bostäder, som upplåtas till arbetarna till en hyra som kanske endast motsvarar en bråkdel av reparationskostnaderna för fastigheterna. Här finnas alltså kostnader, vilka icke komma till uttryck i socialstyrelsens lönestatistik. Den spännvidd, som föreligger, är därför inte i realiteten så stor som framgår av de anförda siffrorna.

Sedan vill jag säga, vilket jag tror är en allmän uppfattning, att åtminstone i nuvarande konjunktursituation är problemet för landsbygdsindustrierna ett helt annat än det som här har dragits fram. Problemet för dem är helt enkelt att skaffa arbetskraft; det är den trånga sektorn för närvarande.

Herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Herr Wahlund sade, att det stora problemet för landsbygdsindustrierna var att skaffa arbetskraft. Det är emellertid tydligt, att detta problem föreligger för industrien på de allra flesta platser i landet. Om man ändock inom industrien har lyckats att tillfredsställa de lösa arbetskraftsproblemet, så beror det på den spännvidd i lönesättningen, som faktiskt finns. På sina håll kunna visserligen industrierna bjuda arbetarna billiga bostäder, men detta förekommer nog i lika stor utsträckning på mellandyrorterna som i de lägsta dyrortsgrupperna.

Emellertid är det klart, att skapar man en ännu större spänning mellan den statliga och kommunala lönesättningen å ena sidan och lönesättningen inom industrien å den andra, så ökar man ännu mer svårigheterna för industrien att skaffa arbetskraft.

Herr WEILAND: Herr talman! Jag ber att få ändra mitt yrkande så, att jag instämmer i yrkandet om bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som förordats i den av herr Gränebo m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Wahlund begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 132, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Lagförslag om skyldighet att fullgöra repetitionsövningar m. m.

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som förordats i den av herr Grånebo m. fl. vid utlåtan- det avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Wahlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befundo- vid omröstningens slut rösterna ha- va utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 50.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännag- git, att de avstode från att rösta.

**Lagförslag om skyldighet att fullgöra re-
petitionsövningar m. m.**

Föredrogs ånyo andra lagutskottets ut- låtande nr 25, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att fullgöra repetitions- och beredskapsöv- ningar m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 16 mars 1951 dagteck- nad proposition, nr 194, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om skyldighet för vissa värn- pliktiga att fullgöra repetitions- och be- redskapsövningar;

2) lag med provisoriska bestämmelser om skyldighet för vissa värnpliktiga till- delade armén att fullgöra befälsövning; samt

3) lag om ändring i värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967).

I propositionen hade föreslagits att värnpliktiga i viss utsträckning skulle åläggas ny tjänstgöringsskyldighet. Vi- dare hade föreslagits provisoriska be-

stämmelser om skyldighet för värnplik- tigt befäl vid armén att i anslutning till repetitionsövning fullgöra befälsövning om tio dagar. Slutligen hade föreslagits ändring av bestämmelserna i värnplikts- lagen om tillgodoräknande av avbrott i tjänstgöring samt om uttagning av värn- pliktiga till befälsutbildning.

I samband med förevarande proposi- tion hade utskottet till behandling före- haft följande i anledning av proposition- en väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 470 av herr *Öhman* och herr *Pers- son, Helmer*, samt

nr 490 av herr *Lundgren* ävensom

inom andra kammaren:

nr 603 av herr *Hagberg* i Luleå m. fl.

I motionerna I: 470 och II: 603, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riks- dagen skulle avslå Kungl. Maj:ts propo- sition nr 194.

I motionen I: 490 hade hemställts, att vederbörande bestämmelser i inskriv- ningsförordningen och värnpliktslagen måtte utformas så, att tillgodoräknande av frånvaro på grund av sjukdom och skada begränsades till sådana fall, där sjukdomen ådragits eller skadan inträffat under tjänstutövning, samt att från- varo på grund av arreststraff icke finge tillgodoräknas under några förhållan- den.

Före propositionens avlämnande hade vid innevarande års riksdag väckts de likalydande motionerna nr 174 i första kammaren av herrar *Ohlon, André*n och *Grånebo* och nr 231 i andra kammaren av herrar *Hjalmarson, Hedlund* i Rådom och *Ohlin*.

I motionerna, som hänvisats till stats- utskottet, hade föreslagits, bland annat, att riksdagen måtte besluta,

att första tjänstgöringen för värnplik- tiga, uttagna till gruppchefer eller mot- svarande, skulle förlängas med 30 dagar med verkan från och med den (de) ål- dersklasser, som inryckte till första tjänstgöring våren 1951,

Lagförslag om skyldighet att fullgöra repetitionsövningar m. m.

att värnpliktiga officerare, underofficerare och underbefäl skulle fullgöra tio dagars befälsövning före och i omedelbar anslutning till varje repetitionsövning samt

att värnpliktiga gruppchefer av åldersklasserna 1947, 1948 och 1949 skulle fullgöra 30 dagars kompletterande utbildning, företrädesvis i anslutning till den befäls- och repetitionsövning, som närmast ålåg dem.

Motionerna hade i här berörda delar överlämnats till andra lagutskottet och behandlats i samband med förevarande proposition.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen med avslag å motionerna I: 470 och II: 603 måtte antaga genom förevarande proposition framlagda förslag till

1) lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att fullgöra repetitions- och beredskapsövningar;

2) lag med provisoriska bestämmelser om skyldighet för vissa värnpliktiga tilldelade armén att fullgöra befälsövning; samt

3) lag om ändring i värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967);

B. att motionerna I: 174 och II: 231, så vitt nu vore i fråga, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionen I: 490 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anmälts

1) av herr *Svärd* och fru *Ewerlöf*, vilka dock ej antytt sin mening;

2) av herrar *Hallagård*, *Sunne*, *Wahlund*, *Svärd*, *Jacobsson* i *Igelsbo* och *Carlsson* i *Bakeröd*, fru *Ewerlöf* samt fru *Sjöstrand*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan,

A. I. att riksdagen med avslag å motionerna I: 470 och II: 603 måtte

1) med förklaring, att det genom propositionen framlagda förslaget till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att fullgöra repetitions- och beredskapsövningar icke kunnat i oförändrat skick antagas, i anledning av motionerna I: 174 och II: 231, såvitt nu vore i fråga, för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att fullgöra repetitions- och beredskapsövningar samt om förlängd utbildningstid för vissa värnpliktiga uttagna för underbefälsutbildning;

2) antaga genom förevarande proposition framlagda förslag till

a) lag med provisoriska bestämmelser om skyldighet för vissa värnpliktiga tilldelade armén att fullgöra befälsövning samt

b) lag om ändring i värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967);

II. att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om de värnpliktigas utbildningstid måtte snarast mera definitivt regleras genom lag om ändring i värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967);

B. att motionerna — — — (lika med utskottet) — — — riksdagens åtgärd;

C. att motionen — — — (lika med utskottet) — — — riksdagens åtgärd.

I det av reservanterna framlagda förslaget till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att fullgöra repetitions- och beredskapsövningar samt om förlängd utbildningstid för vissa värnpliktiga uttagna för underbefälsutbildning hade upptagits följande tre paragrafer, vilka saknade motsvarighet i Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att fullgöra repetitions- och beredskapsövningar:

2 §.

Armén tilldelade värnpliktiga, som påbörja första tjänstgöring under år 1951 och som på grund av därunder ådagalagd lämplighet uttagas för underbefälsutbildning, skola, enligt de när-

Lagförslag om skyldighet att fullgöra repetitionsövningar m. m.

mare bestämmelser Konungen meddelar, utöver den i 27 § 1 mom. värnpliktslagen angivna tjänstgöringstiden i anslutning till första tjänstgöringen fullgöra tjänstgöring under högst trettio dagar.

3 §.

Armén tilldelade värnpliktiga, som vid inskrivningen uttagits för underbefälsutbildning och som komma att påbörja första tjänstgöring under år 1952, skola, enligt de närmare bestämmelser Konungen meddelar, utöver den i 27 § 1 mom. värnpliktslagen angivna tjänstgöringstiden, i anslutning till första tjänstgöringen fullgöra tjänstgöring under högst trettio dagar, vilken uttages före inryckningen till första tjänstgöring för huvuddelen av de värnpliktiga i allmänhet.

4 §.

Armén tilldelade värnpliktiga, som påbörjat första tjänstgöring under år 1948 eller år 1949 och som genomgått underbefälsutbildning, skola, enligt de närmare bestämmelser Konungen meddelar, företrädesvis i anslutning till dem närmast åliggande befäls- och repetitionsövning undergå kompletterande underbefälsutbildning under högst trettio dagar.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN: Herr talman! Vid denna riksdags början väcktes tvenne motioner, nr 174 i första kammaren och nr 231 i andra kammaren, undertecknade av representanter för samtliga borgerliga partier. Motionernas syfte var att få till stånd en förstärkning av vår försvarsberedskap.

Motionerna ha i den del som berör förstärkning av den personella beredskapen och utbildningen varit hänskjutna till andra lagutskottet, som har behandlat motionerna i samband med handläggningen av Kungl. Maj:ts proposition nr 194. Jag skall här tillåta mig att något uppehålla mig vid dessa motioner, då de beröra väsentliga områden i fråga om vår försvarsberedskap. I viss mån äro motionerna besvarade genom de förslag som ha framlagts av Kungl. Maj:t i propositionen, vilken nu har tillstyrkts

av utskottets majoritet. Utskottet har här haft att behandla förslag om viss reglering av de värnpliktigas skyldighet att fullgöra repetitions- och beredskapsövningar i krigsförband, förslag om provisoriska bestämmelser om skyldighet för värnpliktigt befäl vid armén att i anslutning till repetitionsövning fullgöra befälsövning samt en del andra förslag.

I viss mån kunna motionärerna vara belättna med de förslag, som Kungl. Maj:t har framlagt. Denna tillfredsställelse gäller framför allt Kungl. Maj:ts beslut att kvarhålla ineliggande årsklass värnpliktiga till ytterligare 30 dagars repetitionsövning. Motionärerna ha yrkat att gruppchefer, tillhörande årsklasserna 1947, 1948 och 1949, skola undergå ytterligare befälsutbildning. Inneliggande årsklass kan ju nu inte komma in fråga i detta avseende. Beträffande årsklasserna 1947 och 1948 är det ett från olika håll omvitnat faktum som icke motsagts — jag tror att försvarsministern numera själv också medger det — att dessa båda årsklasser icke ha erhållit den utbildning med moderna vapen som är nödvändig för att dessa värnpliktiga på tillfredsställande sätt skola kunna fullgöra sina befälsuppgifter.

De reseranter, som ha anslutit sig till den av herr Hallagård avgivna och med nr 2) betecknade reservationen, ha i ett uttalande till utskottets utlåtande gett till känna vad de önska. Herr Svärd och hans medreservant, fru Ewerlöf, som stå för reservationen nr 1), ha inte gjort något motsvarande uttalande om sina önskingar.

I den av herr Hallagård m. fl. avgivna reservationen framhålles bl. a. följande: »Om behovet av en utöver nio månader förlängd utbildningstid för värnpliktiga uttagna till underbefälsutbildning synas numera inga delade meningar råda. Diskussionen rör dels hur lång förlängning som anses ofrånkomlig, dels hur snabbt beslut i saken behöver fattas.»

Vi ha genom de senaste dagarnas händelser fått en allvarlig påminnelse om det spända läget ute i världen. Vi ha fått bevittna hurusom man i andra län-

Lagförslag om skyldighet att fullgöra repetitionsövningar m. m.

der vidtar militära förberedelser, vilkas syften äro svåra att bedöma, men som böra föranleda oss att hålla krutet torrt, d. v. s. upprätthålla vår försvarsberedskap. Det räcker härvidlag inte med att våra trupper äro väl utrustade, utan vi måste även sörja för att de ha god ledning. Det är av stor betydelse att det lägre befälet har god förmåga att leda manskapet. Det är av stor vikt för vår försvarsberedskap att vi ha tillgång till en skicklig befälskader, men det är minst lika betydelsefullt att det värnpliktiga underbefälet har fått tillräcklig utbildning för att på rätt sätt kunna leda truppen.

Den hittillsvarande utbildningstiden av nio månader är icke tillräcklig för att kunna bibringa de till underbefäl uttagna värnpliktiga erforderlig utbildning. De måste helt enkelt underkastas förlängd utbildningstid. 1948 års värnpliktskommitté har, såsom anföres i reservationen, »efter grundliga undersökningar konstaterat att en förlängning med sextio dagar måste anses som ett minimum under förutsättning av 270 dagars första tjänstgöring för värnpliktiga i allmänhet». Några bärande argument mot denna ståndpunkt hava icke anförts. Ansvariga militära myndigheter hava givit den sitt stöd. Även försvarsministern kan väl i princip sägas ha godtagit denna uppfattning, då han kvarhållit inneliggande årsklass för 30 dagars repetitionsövning och inkallat gruppcheferna till 10 dagars övning i anslutning till de värnpliktigas repetitionsövning.

Jag konstaterar således, att man icke från något håll motsagt den uppfattningen att det är nödvändigt med en förlängning av utbildningstiden för det värnpliktiga underbefälet för att vår armé skall besitta god stridsduglighet. Den utbildning, som gruppcheferna av 1947 och 1948 års klasser erhållit, skulle vid en mobilisering icke vara tillräcklig för att trygga arméns stridsduglighet. Reservanterna hemställa därför att även värnpliktiga gruppchefer tillhörande dessa båda årsklasser skola inkallas för att undergå den ytterligare utbildning, som är ett villkor för att de vid mobili-

sering eller förstärkt beredskap skola kunna fylla de uppgifter som komma att ställas på dem. Detta är, understryker jag, det väsentligaste kravet i den reservation som herr Hallagård m. fl. fogat till utskottets utlåtande.

Reservanterna anföra vidare: »Utskottet förutsätter att, därest de militära myndigheternas erfarenheter fortfarande skulle visa, att det enligt dessas uppfattning icke är möjligt att trots fortsatt effektivisering av utbildningen ge de värnpliktiga tillfredsställande soldatutbildning med en första utbildningstid av nio månader, Kungl. Maj:t upptager spörsmålet om första tjänstgöringstidens längd för de värnpliktiga i allmänhet till förnyad prövning.» Här hemställles således att Kungl. Maj:t, därest erfarenheterna vid utbildningen av 1949 års klass skulle visa, att de värnpliktiga icke kunnat bibringas erforderliga kunskaper och färdigheter, skall ta upp till övervägande spörsmålet om tjänstgöringstidens längd.

Det är av en så avgörande betydelse för vår militära beredskap att gruppcheferna och det värnpliktiga underbefälet erhåller tillfredsställande utbildning, att vi icke kunna förbigå detta problem. Trots att försvarsministern nu har försökt att på olika sätt tillgodose försvarsberedskapen kunna vi därför icke vara tillfredsställda med det förslag som Kungl. Maj:t här har framlagt och som förordats av utskottets majoritet.

Jag skall, herr talman, inte uppehålla tiden ytterligare utan slutar med att yrka bifall till den av herr Hallagård m. fl. vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

I detta anförande instämde herr *Lodenius*.

Herr SVÄRD: Herr talman! Det finns alla skäl, särskilt när det gäller försvarsfrågor, att reducera den oenighet som föreligger till vad den egentligen är. Om jag har fattat den bristande överensstämmelsen kring de nu behandlade frågorna rätt, rör det sig här inte främst om en oenighet kring behovet av förbättrad ut-

Lagförslag om skyldighet att fullgöra repetitionsövningar m. m.

bildning, inte heller om behovet av en förlängd utbildning. Det gäller snarast i vilken takt de erfarenheter som man har vunnit om den nu tillämpade utbildningstidens resultat skola resultera i praktiska åtgärder. Från regeringens sida har man synbarligen numera accepterat tanken på en förlängd utbildningstid för gruppcheferna. Man är uppenbarligen också på glid när det gäller den första utbildningstiden för de värnpliktiga, men på denna senare punkt är man knappast beredd att ta några definitiva ståndpunkter.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har konstruerat en rad skäl för sin vägran att ta upp frågan till definitiv handläggning. Han har, om jag fattat honom rätt, vad gäller den första utbildningen främst uppehållit sig vid förhoppningen att man genom modernare utbildningsmetoder skulle med en fortsatt begränsad utbildningstid kunna uppnå bättre resultat än vad som hittills varit möjligt. Statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har tydligen den uppfattningen, att man inte bör lösa denna fråga nu utan avvakta ytterligare erfarenheter, vunna med nio månaders första utbildning. Inom parentes sagt finns det väl skäl att på denna punkt varna för alltför långtgående slutsatser av isolerade uppgifter utomlands tillämpade utbildningsmetoder och om den utomlands såsom nödvändig ansedd första utbildningstiden. Jag tror att man när det gäller t. ex. de amerikanska erfarenheterna, vilka ha redovisats i annat sammanhang, har allt skäl att sätta dessa uppgifter i samband med vad som verkligen sker i Amerika och att inte försöka att dra alltför vittgående slutsatser av dem.

Den bristande enigheten om den erforderliga första utbildningstiden här i Sverige har naturligtvis lett till delade meningar vad gäller det beslut om denna utbildningstid som skulle vara nödvändig. Detta kan vara förstäeligt, ehuru det måste anses vara beklagligt. Det måste anses vara beklagligt med hänsyn till världssituationen, de risker som ständiga uppskov på detta område skapa och

den faktiska försvagning av vårt försvar som dessa ständiga uppskov vålla. Det finns därför skäl att ännu en gång erinra om det ansvar den eller de ta på sig, som inte äro beredda att dra slutsatserna även ur utbildningssynpunkt av den situation i vilken vi leva.

Vad gäller utbildningen av det värnpliktiga befälet har regeringen tvekande och osäkert men dock undan för undan makat sig närmare något som vi för vår del betrakta som en realistisk ståndpunkt. Där ha provisorierna fått formen av förbättringar, vilket naturligtvis i och för sig är välkommet, även om man kan beklaga såväl den långsamma takten som det förhållandet att den använda metoden har förvandlat hela det svenska utbildningssystemet till ett enda stort provisorium, där varje enskild del består av ett provisorium och där till slut ingen människa vet ut eller in.

Att använda denna metod med ständiga provisorier kan naturligtvis ha sina fördelar. Till försvar för den kan anföras, att den möjliggör en smidigare anpassning. Men skälen mot detta provisoriets upphöjande till princip äro, förefaller det mig, så allvarliga och starka, att allt talar för att vi snarast möjligt måste komma till en mera definitiv reglering av dessa ting. Ur försvarets synpunkt skapa provisorier en ständig osäkerhet, en bristande möjlighet att planera arbetet såväl organisatoriskt som med hänsyn till det pedagogiskt önskvärda i utbildningen.

Vad den senare omständigheten angår, är den naturligtvis särskilt beaktansvärd. Den extra månad, som de värnpliktiga nu kvarhållas, är ett framsteg, även om den extra månaden på grund av omständigheterna endast ger 19 effektiva arbetsdagar. Men dessa 19 effektiva arbetsdagar ge inte full utbildning därför att de inte kunnat inrymmas i ett utbildningsprogram, inte kunnat organisatoriskt inarbetas i den militärpedagogiska uppläggning av utbildningen som är nödvändig. Denna korta tid har visserligen kunnat användas för komplettering av utbildningen på särskilt utsatta punkter. Men i någon mån påminner denna extra

Lagförslag om skyldighet att fullgöra repetitionsövningar m. m.

månad om vad som skulle bli resultatet på skolans område, om vi göra det tankeexperimentet, att man i år skulle besluta ett nionde skolår som skulle genomföras plötsligt och som skulle ställa skolornas folk inför uppgiften att redan vid höstterminens början försöka få in det i den utbildning som försiggår i skolorna.

Man kan naturligtvis använda denna extratid i fråga om de värnpliktigas tjänstgöring för utbildning i min- och sprängtjänst och på andra områden där luckorna äro särskilt anmärkningsvärda. Om jag är rätt underrättad har man också gjort det försöket, men det är alldeles uppenbart att provisoriet har skapat stora svårigheter för förbandscheferna och den högre militärledningen. Att provisoriet också har minskat möjligheterna att få till stånd den utbildning i bataljonsförband som är nödvändig förefaller uppenbart.

Men, herr talman, provisoriemetoden har nackdelar inte endast ur försvarets synpunkter utan även ur de värnpliktigas egen. Samhället kan göra anspråk på de värnpliktigas tid i så stor utsträckning som är nödvändigt för att bereda dem för de uppgifter som de skola fylla i rikets försvar. De värnpliktiga å sin sida kunna göra anspråk på att ha någon säkerhet för vilken tid de skola ägna åt försvarsutbildningen. Det måste vara en nackdel, och en betydande sådan, för den ungdom som ligger ute för utbildning att den, när den rycker in, inte vet, hur länge man skall ligga inne, och får definitivt besked därom först när man legat inne en förhållandevis lång tid. Man skulle till och med kunna ställa sig den frågan, om inte ett betydande antal av de värnpliktiga skulle föredra en förlängd utbildningstid, om de redan från början finge veta, hur lång denna tid skulle bli, och om de finge säkerhet för att den tid, som man utkräver av dem, också blir den tid som man tar ut av dem. På grund av provisorierna har här det ena löftet efter det andra till de värnpliktiga måst ryggas, löften som dessa ha levt i trygghet under, och man har åstadkommit något som ur den en-

skildes synpunkt måste ligga mycket nära anarkien på detta område.

Såsom skäl för provisorierna när det gäller gruppcheferna och det värnpliktiga underbefälet ha åberopats de fortsatta utredningar som försvarsministern av skäl som han många gånger redovisat anser nödvändiga. Det kan ändå inte vara rimligt att denna synpunkt så helt får dominera. Naturligtvis är det möjligt att utredningsmannen med hjälp av de »experter», som han har fått till sitt förfogande, kan komma till mycket märkliga resultat, men så märkliga torde inte dessa resultat kunna bli att man med hänsyn till möjligheten av dem skall låta åldersklass efter åldersklass få avstå från den kompletterande underbefälsutbildning, om vars nödvändighet enighet, såvitt jag fattar rätt, råder.

Denna fråga har så många gånger diskuterats, att det väl inte just nu finns skäl att diskutera den särskilt ingående.

För min del företräder jag absolut inte någon expertis på detta område utan endast lekmannasynpunkter. Under de år, då jag bland många andra var inkallad till beredskapstjänstgöring, gjorde jag emellertid den erfarenheten, att ett förband, som inte har ordentligt utbildat underbefäl, icke är ett användbart förband.

Jag erinrar mig ännu i denna stund, när jag under en förhållandevis kritisk period själv stod vid gränsen som värnpliktigt befäl och konfronterades med en pansarvärnskanon, om vars användning jag inte visste någonting och om vars användning det inte fanns någon på förbandet som visste någonting. Vi visste vad som var mynning och inte mynning på kanonen, men det var också det enda. Jag skulle tro att de uttalanden, som då gjordes av de värnpliktiga på detta förband, voro så bestämda och så frigjorda från vanlig hövlighet, att de skulle kunnat framkalla rodnad på kinderna hos mer än en.

Vi gjorde också under denna tid den erfarenheten, vilken naturligtvis inte är av avgörande vikt men som ändå har en viss betydelse, att när man tjänstgjorde på ett förband med otillräckligt utbild-

Lagförslag om skyldighet att fullgöra repetitionsövningar m. m.

dat underbefäl mötte man många rent praktiska svårigheter, som det visade sig nästan omöjligt att övervinna. Värnpliktigt underbefäl, som inte fått den behövliga utbildningen, saknade all förmåga att få ordning på bivackerna, att något så när snabbt få upp tälten och att ordna för sitt folk som det bör ordnas för folk under dessa svåra förhållanden.

Nu kan man säga, att denna bekvämlighetssynpunkt inte spelar någon avgörande roll. Jag måste för min del med bestämdhet hävda, att ett förband, som inte får de mest elementära krav tillgodosedda, när det gäller dessa ting, icke är ett användbart förband. Även ur de värnpliktigas egen synpunkt måste det därför vara ett starkt intresse, att man ser till att de som skola leda ett förband äro ordentligt utbildade och ha den erfarenhet och de möjligheter, som de endast kunna få genom en hygglig träning och en hygglig trimning.

Såsom ett skäl bland många mot förslaget att förlänga utbildningstiden har anförts de värnpliktigas eget ståndpunktstagande. Av olika anledningar har jag under de senaste dagarna haft tillfälle att komma i kontakt med äldre värnpliktiga, som nu ligga inkallade till krigsförbandsvisa repetitionsövningar. Jag har därvidlag bland dessa värnpliktiga, inte en utan många gånger, mött bestämda uttryck för att de förstå, varför de ligga inne och att de också med hänsyn till situationen äro beredda att göra sitt bästa. Jag tror inte att man över huvud taget beträffande dem kan tala om någon maskningsinstinkt. Jag tror inte heller att man åtminstone bland dessa äldre värnpliktiga skulle behöva riskera någon negativ reaktion, om man ställde dem inför de krav, som läget ställer svenska folket inför, om man utginge från att dessa värnpliktiga se dessa frågor bra mycket vidsyntare och bra mycket mera realistiskt än man många gånger föreställer sig är fallet i åldersklasser, som lämnat den tid, då man riskerar personliga påfrestningar av detta slag.

För min del har jag mycket svårt att

tro, att de yngsta åldersklasserna i detta hänseende skulle avvika från sina äldre kamrater. Jag är fullkomligt övertygad om att ett klart och ordentligt besked, som ställde den värnpliktiga ungdomen inför de krav, som man behöver ställa den inför, skulle få ett mycket gott mottagande, att man alltså utan någon risk skulle kunna genomföra vad som är nödvändigt för att det svenska försvaret skall kunna bli effektivt och för att de väldiga belopp, som anslås till materiel, skola komma till bästa möjliga användning. Detta är möjligt endast om de nya vapen och de förbättrade vapen, som vi nu för dyra pengar skaffa oss, sättas i händerna på folk, som kunna använda dem, sättas i händerna på förband, där allt befäl ned till gruppcheferna kan sitt arbete och är berett att göra sin insats.

I herr Svärds yttrande instämde herr *Andrén*.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Herr talmannen anmälde, att till kamraren överlämnats Kungl. Maj:ts proposition nr 208, angående godkännande av mellan Sverige och Ungern träffad uppgörelse rörande ersättning för svenska privata ekonomiska intressen.

Den kungl. propositionen blev nu föredragen och lagd på bordet.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kostnader för företagsräkning;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättande av me-

del från försäkringsinspektionens fond för upprättande vid Stockholms högskola av en professur i försäkringsrätt;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel dels för inköp av stenkol och ved, dels ock för statens bränslekommissions verksamhet under budgetåret 1951/52 m. m.;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till inredning och utrustning av nybyggnad för statens rättskemiska och farmaceutiska laboratorier;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjd ersättning till f. d. borgmästaren i Ängelholm Gustaf Viktor Berg von Linde;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användning av medel ur postverkets understöds-kassa för bidrag till viss semesterhemsverksamhet;

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av radiolicensavgiften;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa fastigheter;

nr 202, i anledning av väckta motioner angående redovisning av utestående reservationer;

nr 203, i anledning av väckta motioner om pension eller understöd åt vissa personer;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående tillfällig lotsavgift;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till vissa åtgärder för förstärkning av landets ekonomiska försvarsberedskap; samt

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anställnings- och avlöningsförhållanden för vissa lärare vid skolor i försöksdistrikt m. m.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighetstid för viss provisorisk ändring av gällande tulltaxa, m. m.;

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften; samt

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att ingå överenskommelse med Österrike om provisorisk tillämpning i förhållandet mellan Sverige och Österrike av bestämmelserna i svensk-tyska avtalet den 25 april 1928 för undvikande av dubbelbeskattning beträffande inkomst och förmögenhet.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 421, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess allmänna beredningsutskotts utlåtande, nr 21, över motion angående viss ändring i apoteksvarustadgan, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt allmänna beredningsutskott.

Anmäldes och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att delegerade för riksdagens verk gjort hemställen om dels vissa ändringar i 1947 års pensionsreglemente för riksdagens verk, m. m., dels ock vissa ändringar i personalförteckningen för riksdagens revisorers kansli.

Lagförslag om skyldighet att fullgöra repetitionsövningar m. m.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare.

Härmed får jag, under åberopande av tidigare avlämnat läkarintyg, värdsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 10 till och med den 19 maj 1951.

Stockholm den 9 maj 1951.

Harald Nordenson.

Till riksdagens första kammare.

För deltagande i en internationell kongress i Mexiko får jag värdsamt an-

hålla om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 17—31 maj 1951.

Stockholm den 9 maj 1951.

Erik von Heland.

De begärda ledigheterna beviljades.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.09 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 9 maj eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 171, till Konungen i anledning av väckta motioner angående avveckling av s. k. clearingkassor m. m.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1950 vid dess andra ordinarie möte fattade beslut;

nr 186, i anledning av väckta motioner dels om tillsättande av en skandinavisk parlamentarisk kommitté med uppgift att söka åstadkomma lättnader i umgänget mellan de skandinaviska folken, dels om åtgärder för bildande av ett permanent organ för nordiskt samarbete;

nr 187, i anledning av väckt motion om redogörelse till riksdagen för Europarådets förhandlingar och FN:s arbete;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till en konvention rörande privilegier och immunitet för Förenta Nationernas fackorgan; samt

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av handelsöverenskommelse mellan Sverige och Indonesien.

Lagförslag om skyldighet att fullgöra repetitionsövningar m. m. (forts.).

Fortsattes överläggningen angående andra lagutskottets utlåtande nr 25.

Herr PERSSON, OLA: Herr talman! Enligt det föreliggande förslaget om de militära repetitions- och beredskapsövningar, som nu åläggas vissa värnpliktiga, skola även de, som fullgjorde sin värnplikt och sin långa beredskapstjänst under krigsåren, inkallas till repetitionsmöten på upp till 90 dagar. Värnpliktigt befäl skall åläggas deltaga i särskild utbildning utöver den för deras årsklasser påbjudna tiden för repetitions-

Lagförslag om skyldighet att fullgöra repetitionsövningar m. m.

övningarna. Tid för frånvaro på grund av sjukdom eller skada, som ådragits utom tjänsten, ersättes med ny tjänst. Avbrott på grund av sjukdom eller skada i tjänsten skall däremot tillgodoräknas som tjänstgjord tid. Här torde många svårigheter uppstå för ett någorlunda rättvist bedömande av dessa frågor.

Med dessa repetitionsövningar komma många värnpliktiga att få en mycket längre tjänstgöringstid än vad värnpliktslagen stadgar, och detta är säkerligen i hög grad ägnat att leda till missnöje hos de berörda och att inge en känsla av godtycke och orättvisa.

År 1948 bestämde riksdagen, hur lång värnpliktstiden bör vara. Då bör det också vara så fasta bestämmelser, att de värnpliktiga veta, vad deras skyldighet är.

Enligt uppgift är det meningen att inkalla omkring 125 000 man till repetitionsövningar. Vad betyder detta ur produktions- och ekonomiska synpunkter, då bristen på arbetskraft inom hela vårt produktionsliv under en så lång följd av år varit en hämmande faktor för produktionen och skapat svårigheter? De värnpliktigas ekonomi försämrar också.

Dessa repetitionsövningar komma att kosta mycket pengar, många tiotal miljoner kronor. Sparsamhetsnitet tar sig mycket drastiska uttryck emellanåt här i riksdagen. Finansministern och regeringen skapa en oavlätlig oro med sina oupphörligt uppdykande förslag om skärpt konsumtionsbeskattning. Vill inte riksdagen acceptera detta, hotas det med allvarliga följder: pengarna räcka inte till, det måste prutas på de mest berättigade och sakligt motiverade ändamål. När det gäller den nu pågående oerhörd dyra och penningslukande militära upprustningen och de nu planerade inkallelserna till repetitionsövningar för värnpliktiga, är det som om sparsamheten förbytts i sin motsats. Situationen är nu den, bildligt talat, efter de gemensamma omröstningarna i dag, att mamman och barnen nu i sommar delvis skola betala sina ferieresor, som de tidigare haft fria, för att staten skall få

ihop pengar så att pappan kan inkallas till militärtjänst.

Herr talman! Vi ha i motionerna nr 470 i första kammaren och 603 i andra kammaren yrkat, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 194, och jag ber att få yrka bifall till dessa motioner.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Jag har ingen anledning att gå in på det anförande, som herr Ola Persson nyss höll. I själva huvudfrågan ber jag att få instämna med herr Svärd. Det är emellertid några detaljspörsmål, som jag har ansett vara av sådan vikt, att jag vill närmare beröra dem.

Förra årets riksdag beslöt att införa ett system med krigsförbandsvisa repetitionsövningar. Detta grundade sig på en utredning, som verkställdes av 1948 års värnpliktskommitté. Enligt det av värnpliktskommittén föreslagna och av riksdagen godtagna systemet indelas samtliga förband i sex omgångar, och dessa förband inkallas i tjänst en gång vart sjätte år. De värnpliktiga inkallas alltså inte såsom tidigare var fallet årsklassvis utan med hänsyn till det förband, vari de äro krigsplacerade. Det är ingen tvekan om att detta system med de krigsförbandsvisa repetitionsövningarna innebär en ökad effektivitet i vår beredskap.

Försvarsministern har skattat denna ökning i vår beredskap så högt, att han ansett, att endast utsikten att få igenom detta system har motiverat att repetitionsövningarna inställts praktiskt taget sedan 1946 trots värnpliktslagens tydliga föreskrift om repetitionsövningar för vissa årsklasser inom en bestämd tid enligt värnpliktslagens tidigare lydelse.

På grund av det utrikespolitiska läget och den bristfälliga utbildning, som ägt rum under de senare åren, har det varit nödvändigt för Kungl. Maj:t att inkalla ett större antal förband till repetitionsövning än vad som normalt skulle varit fallet. Detta inkallande är naturligtvis uteslutande att hälsa med glädje, men den form, som Kungl. Maj:t

Lagförslag om skyldighet att fullgöra repetitionsövningar m. m.

har valt för forcerandet av utbildningen av dessa förband, leder till att det av riksdagen för ett år sedan fastställda systemet med krigsförbandsvisa repetitionsövningar redan efter ett år brutits sönder. Det är nämligen så, att de, som nu kallas in, göra sin ordinarie repetitionsövning enligt värnpliktslagen. Dessa olägenheter hade kunnat undvikas, därest Kungl. Maj:t i stället för att inkalla värnpliktiga till tjänstgöring enligt 27 § 1 mom. värnpliktslagen hade inkallat de värnpliktiga enligt 27 § 2 mom. — det är den bestämmelsen som handlar om beredskapstjänstgöring. Därigenom hade det av värnpliktskommittén uppbyggda systemet med repetitionsövningar kunnat genomföras i enlighet med statsmakternas beslut förra året.

Enligt det här föreliggande förslaget till ändringar i värnpliktslagen och förslag till en särskild lag med provisoriska bestämmelser om skyldighet för vissa värnpliktiga att fullgöra befälsövning, kommer riksdagen om en stund att besluta, att bl. a. värnpliktigt befäl skall tjänstgöra tio dagar längre än övriga värnpliktiga och inkallas till repetitionsövning tio dagar före övriga värnpliktiga. Om jag inte är fel underrettad, så ha värnpliktiga med stöd av den lag, som nu skall antagas, redan i måndags inryckt till tjänstgöring vid vissa förband. Enligt min uppfattning kan detta inte anses överensstämma med god ordning och borde ha kunnat undvikas genom att Kungl. Maj:t i god tid framlagt proposition om ändring i värnpliktslagen, alltså det förslag om ändring, som vi nu behandla.

Herr talman! Efter dessa principiella erinringar skall jag be att få något beröra två yrkanden, som jag gjort i en motion, väckt i denna kammare under nr 490. I denna motion föreslås ändringar av två detaljer i värnpliktslagen.

För närvarande finnes en bestämmelse i inskrivningsförrordningen om rätt för tillgodoräknande av avbrott i tjänstgöringen. Enligt denna bestämmelse må »värnpliktig, vilken till följd av sjukdom eller skada, vartill tjänstgöringen

kan antagas hava varit orsak», tillgodoräkna sig det antal dagar, då han varit frånvarande från tjänstgöringen. Begreppet »sjukdom eller skada, vartill tjänstgöringen kan antagas hava varit orsak», kan naturligtvis tolkas på olika sätt. Detta begrepp har emellertid, särskilt på senare tiden, blivit alltmer utvidgat; man har satt likhetstecken mellan sjukdom eller skada, vartill tjänstgöringen kan antagas ha varit orsak, och militärsättningsförrordningens bestämmelse om ersättning på grund av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring.

Personligen har jag, när jag hade med dessa saker att göra, alltid tolkat begreppet i inskrivningsförrordningen mycket restriktivt. För att undanröja de möjligheter till vidare tolkning av ifrågavarande bestämmelse, som kan leda till orättvisor, böra emellertid dessa bestämmelser formuleras så, att tillgodoräkandet av frånvaro på grund av sjukdom och skada begränsas till sådana fall, där skadan inträffat eller sjukdomen ådragits under *tjänsteövning* och icke endast *under tjänsten*.

Det är, herr talman, vidare en annan del av bestämmelserna enligt förslaget i propositionen, som enligt min mening är olämplig. Det är de nya bestämmelserna om eftertjänst på grund av undergången arreststraff.

Först och främst vill jag säga, att arreststraffet enligt de föreslagna bestämmelserna inte under några omständigheter i fortsättningen skulle föranleda, att de värnpliktiga kvarhållas till tjänst efter uttryckningstiden. Departementschefen motiverar sin ståndpunkt på följande sätt: »Uppenbart är att eftertjänsten är utan värde för utbildningen. Med hänsyn till att eftertjänsten kan drabba allenast ett relativt ringa antal värnpliktiga vilka rycka ut å olika tidpunkter synes den icke heller kunna motiveras ur den synpunkten, att nyttig arbetskraft — närmast för handräkningsändamål — därigenom skulle ställas till krigsmaktens förfogande. Såsom motivering för eftertjänsten kan därför endast åberopas, att eftertjänsten utgör

Lagförslag om skyldighet att fullgöra repetitionsövningar m. m.

ett mot den värnpliktige riktat sanktionsförfarande. Jag anser att ett sådant förfarande knappast är försvarligt i fall då tjänstgöringsavbrott är förorsakat av undergående av straff. Eftertjänsten måste nämligen därvid te sig som en dubbelbestraffning.»

Det förhåller sig säkerligen så att samhället av principiella skäl uppehåller bestämmelser, vilka många gånger för den därav drabbade måste te sig som en dubbelbestraffning, t. ex. då en för visst brott lagförd person ådömes straff och viss egendom förklaras förverkad eller då en person dömes för en trafikförseelse och han därjämte i administrativ ordning får sitt körkort indraget. Inte sällan framstår förverkandet därvid för den dömda såsom kännbarare än straffet, och risken härför kan ha starkare avskräckande effekt än straffhotet.

Herr talman! Något rimligt skäl för att värnpliktig vid sin värnpliktstjänstgöring skulle få tillgodoräkna sig den tid, han tillbringat i arrest, torde inte kunna anföras. Kostnaderna för ifrågasvarande eftertjänst äro obetydliga och torde mer än väl uppvägas av det handräkningsarbete, som kan fullgöras av de kvarhållna värnpliktiga. Det måste också betraktas såsom rimligt att de värnpliktiga icke få räkna sig till godo tid då de inte kunnat delta i utbildningen.

Det föreligger inte någon möjlighet för mig att yrka bifall till den motion, som jag har väckt, då ett sådant yrkande skulle förutsätta ett utarbetande av ett förslag till ändring i värnpliktslagen och mitt yrkande i motionen gick ut på att utskottet, därest utskottet hade beaktat de synpunkter, som jag hade framfört, skulle utarbeta erforderlig lagtext. Under sådana förhållanden kan jag på denna punkt alltså inte yrka bifall till min motion, utan jag inskränker mig till att yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Hallagård m. fl.

Herr NORMAN: Herr talman! Kungl. Maj:ts förevarande proposition har inte

vållat andra lagutskottet några större bekymmer. Vad som där yrkats är enhälligt tillstyrkt av hela utskottet. Här föreligger visserligen en blank reservation, avgiven av herr Svärd och fru Ewerlöf, en reservation som väl närmast gäller just den fråga, som herr Lundgren nu i slutet av sitt anförande förde på tal, hur det skall förhålla sig med beräkandet av den tid, varunder värnpliktig har varit ådömd och undergått arreststraff. Men i yrkandet ha ju även dessa ledamöter inom utskottet anslutit sig till utskottets förslag. Den blanka reservationen gäller väl då närmast utskottets motivering, eller den är kanske rättare sagt ett uttryck för att dessa ledamöter inte varit riktigt belåtna med den ståndpunkt, som utskottet har intagit, utan ha ansett frågan vara av sådan vikt att de velat framställa ett särskilt yrkande.

Beträffande de motionsvis framförda önskemålen i anslutning till propositionen ha vi alltså intagit en enhällig ståndpunkt inom utskottet, och jag tror inte att vi i denna debatt behöva så mycket uppehålla oss vid en diskussion kring detta spörsmål.

Jag hörde inte början av herr Ola Perssons anförande, men jag förstod, att han i överensstämmelse med den motion, som han yrkade bifall till, var missbelåten med detta förslag. Jag kan ju hålla med honom om att det inte är så särdeles angenämt att på detta sätt nödgas pålägga de värnpliktiga ökade bördor utöver vad som är stadgat i värnpliktslagen. Men omständigheter, över vilka vi tyvärr inte ha något inflytande, ha nödvändiggjort detta, och under sådana förhållanden ha även vi, som tidigare i dag till exempel ha röstat för de fria barnresorna och vad därmed sammanhänger, ansett att vi måste ta på oss den extra kostnad som detta medför, och då måste också de värnpliktiga åtaga sig den ökade bördan. Emellertid var ju inte jämförelsen så särskilt hållbar när det gäller å ena sidan storleken av de besparingar, som gjordes genom beslutet på förmiddagen, och å andra sidan de ökade utgifter, som följa av en

Lagförslag om skyldighet att fullgöra repetitionsövningar m. m.

tillämpning av föreskrifterna i denna proposition.

Jag kanske skall fortsätta med de där små detaljerna och resonera litet med herr Lundgren om hans önskemål. Utskottet har funnit det lämpligt att inte förorda någon ändring i fråga om vad som har tillämpats, när det har gällt huruvida frånvaro på grund av sjukdom skall räknas såsom intjänad tid eller icke.

Jag är för min del bestämt övertygad om att den begränsning, som herr Lundgren i sin motion har föreslagit, är alldeles för snäv, om de värnpliktigas berättigade önskemål i detta fall skola tillmötesgå. Herr Lundgren framhåller i sin motion, att detta stadgande inte är särskilt humanitärt. Han tänker då på dem, som ha ådragit sig sjukdom t. ex. när de ha varit hemma på permission och som skulle komma i sämre ställning än de mannar, som blivit sjuka inom förläggningen. Det kan ju sägas, men jag för min del skulle i så fall närmast vilja dra den slutsatsen, att denna rätt borde utvidgas längre än vad Kungl. Maj:t föreslagit, nämligen till att omfatta oförvälad sjukdom under värnpliktstiden, även om den har drabbat den sjuke, när han befunnit sig utom förläggningssorten. Om den saken hade jag inte tänkt framställa något yrkande, men jag tycker, att skall man se humanitärt på detta spörsmål, ligger det närmast till hands att dra ut konsekvenserna i den riktningen.

Beträffande arreststraffet och hur det skall räknas framhåll herr Lundgren, att bestämmelsen innebär, att arrest under inga omständigheter skall föranleda en i motsvarande grad förlängd tjänstgöring. Det är väl litet för mycket sagt, ty de avbrott i tjänsten, som kunna föranledas av en sådan omständighet, komma ju i varje fall att inräknas i den tid, utanför vilken hemförlovningsinstitutet skall tillämpas, och i så fall kunna väl situationer inträffa, som ge en extra utökning av tjänstgöringstiden för den, som har undergått arrest.

Den där jämförelsen med körkortet tycker jag inte håller riktigt, ty vad är orsaken till att körkortet under vissa

förhållanden dras in såsom ett extra straff, som herr Lundgren sade, utöver den straffpåföljd, som har ådömts av domstolen? Ja, man syftar inte till en utökning av straffet, utan i det fallet — det ha åtminstone vi inom andra lagutskottet, när vi under en längre tid diskuterat vägtrafikförordningen, ansett oss kunna konstatera — är det fråga om en samhällets skyddsåtgärd. Den, som har visat sig olämplig såsom förare av bil, bör ha en viss karenstid, innan han åter får samhällets förtroende att föra bil.

Om nu propositionen inte har orsakat oss i utskottet så stora bekymmer, så har det i stället varit litet annorlunda beträffande den motion, som har väckts i ett annat sammanhang och som i andra hand blivit hänvisad till andra lagutskottets förberedande behandling i anslutning till behandlingen av denna proposition. Jag syftar därvid på den stora, ständigt återkommande frågan om gruppchefsutbildningen. När vi i fjol hade frågan till behandling i andra lagutskottet, voro vi eniga om att det inte var någon anledning att realbehandla frågan i riksdagen medan den låg under utredning, vilket den då gjorde.

Denna fråga är ju så nära sammankopplad med den stora försvarsmotionen från den gemensamma »demokratiska oppositionen», att det riktigt naturligtvis hade varit, att den hade behandlats i samband med handläggningen av försvarsbudgeten. Hade inte frågan legat till som den nu gör, skulle andra lagutskottet säkerligen inte ha vågat påtaga sig ansvaret att ensamt förberedande handlägga den. Om den hade kommit till oss direkt, hade vi säkerligen sökt ordna det så, att den hade handlagts av ett sammansatt stats- och andra lagutskott. Nu ha ju förhållandena gjort det ganska besvärligt att så här i riksdagens slutskede störa det ordinarie arbetet inom utskottet med arbete i ett sammansatt utskott. I detta läge, och när utredningen av frågan fortfarande pågår och väntas snart bli färdig, ha vi ansett oss böra utan att i någon högre grad realbehandla spörsmålet föreslå riksda-

Lagförslag om skyldighet att fullgöra repetitionsövningar m. m.

gen att i avvaktan på denna utredning inte göra något uttalande i frågan.

Vi ha kunnat göra detta med så mycket bättre samvete som propositionen genom sina förslag ger en ökad möjlighet till utbildning av gruppcheferna än med de möjligheter som föreligga enligt värnpliktslagen. Med hänvisning till att den frågan blir föremål för Kungl. Maj:ts ytterligare prövning, när utredningens förslag i början på hösten blir klart, har alltså den hälft av utskottet, som med lotens hjälp blivit majoritet, avstyrkt dessa motioner.

I punkt II av reservationen yrkas, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om de värnpliktigas utbildningstid måtte snarast mera definitivt regleras genom lag om ändring i värnpliktslagen den 30 december 1941. I och med att utskottet förordat, att detta provisorium när det gäller befälsövningarna skall vara gällande endast ett år, har ju utskottet anslutit sig till den tanke som här framhålls, att frågan bör snarast möjligt definitivt ordnas, och vi ha ingen tvekan om att den kommer att kunna definitivt ordnas, när vi få slutgiltigt diskutera detta problem. I avvaktan därpå har utskottsmajoriteten icke funnit anledning att förorda någon skrivelse till Kungl. Maj:t.

Ytterligare en sak ha reservanterna i anslutning till dessa motioner ryckt in i sin motivering. Reservanterna föreslå där på s. 18, att riksdagen skall göra ett uttalande rörande den första utbildningstiden under vissa förutsättningar. Om de militära myndigheternas erfarenheter fortfarande skulle visa, att utbildningstiden är för kort, skulle nämligen utskottet och därmed också riksdagen förutsätta, att Kungl. Maj:t upptar spörsmålet om den första tjänstgöringstidens längd för de värnpliktiga i allmänhet till förnyad prövning. Utskottet har icke funnit anledning att i detta sammanhang fälla något omdöme om saken. I varje fall finner jag det kanske väl förtroendefullt att förutsäga, att vad de militära myndigheterna än komma till för resultat, så skall riksdagen rätta sig efter det.

Med hänvisning till utskottets yrkande och motivering ber jag således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDGREN (kort genmäle): Herr talman! Utskottets talesman, herr Norman, ville göra gällande, att den jämförelse rörande dubbel bestraffning som jag gjorde, när jag talade om indragningarna av körkortet, var felaktig, emedan indragning av körkort är en åtgärd som samhället vidtar till skydd mot en person som är farlig i trafiken. Det finns ju emellertid, som jag nämnde i mitt anförande, även andra sanktionsåtgärder, när den som fått ett straff också får viss egendom förklarad förverkad. Jag antar dock, att lagutskottets ordförande måste ge mig rätt i att det är motbudande för den allmänna rättsuppfattningen, att värnpliktiga skola få tillgodoräkna sig som tjänstgöring de tider, då de icke kunnat deltaga i utbildningen på grund av en så självförvållad orsak som ett arreststraff.

Herr NORMAN (kort genmäle): Herr talman! Jag glömde att påpeka en sak, som när jag nu gör det kanske kan tjäna som replik till herr Lundgren.

Vi diskuterade verkligen detta spörsmål från den utgångspunkten, huruvida det kunde vara risk för att de värnpliktiga skulle avsiktligt ådraga sig arreststraff för att slippa göra det tyngre arbetet ute i skog och mark och på fältet. I anslutning därtill har utskottet i sin motivering framhållit, att Kungl. Maj:t bör med uppmärksamhet följa, hur denna nya bestämmelse kommer att verka i praktiken, och skulle det visa sig en urartning i den riktning som jag här har antytt, är det naturligtvis lämpligt att frågan blir föremål för förnyad prövning.

Herr LUNDGREN (kort genmäle): Herr talman! Det var ingalunda min mening att påstå, att de värnpliktiga skulle begå

Lagförslag om skyldighet att fullgöra repetitionsövningar m. m.

förseelser och ådraga sig arreststraff för att få lindring i tjänstgöringen, men arreststraffet måste ju bli mera avskräckande, om tiden för straffets avtjänande icke får tillgodoräknas, så att de värnpliktiga både slippa övningarna och slippa vara kvar efteråt.

Herr SUNNE: Herr talman! Andra lagutskottets ordförande sade nyss, att propositionen som sådan inte hade vållat andra lagutskottet några större bekymmer, utan att det var den stora, ständigt återkommande frågan om gruppcheftutbildningen som gjort detta, och jag kan vitsorda, att detta i stort sett är riktigt. Det är ju det skärpta läget på det utrikespolitiska området, som har gjort att reservanterna icke ansett sig kunna vänta med att föreslå lagstiftning angående ökad utbildning för gruppcheferna, tills en utredning blir färdig. Herr Lindholm har ju lovat, att hans emansutredning skall vara färdig till den 1 september, men man vet ju av erfarenhet, att utredningar i allmänhet inte bli färdiga till den tid som är utlovad, och man skulle ju kunna riskera, att så sker även i detta fall.

Jag hade tillfälle att höra ett avsnitt av herr Lindholms anförande i andra kammaren, och efter vad jag där uppfattade kritiserade herr Lindholm ganska skarpt den nuvarande gruppcheftutbildningen. Han framhöll att det slösades med tid och ansåg att planeringen av övningarna icke var den bästa. Ja, jag undrar, om det verkligen är riktigt, eller om det var någonting som herr Lindholm fablade. Jag fick inte höra, om han bemöttes i det fallet. Herr Lindholm uppmanade oppositionen att vara lugn, tills han blev färdig med sin utredning, men som jag förut framhållit är det just det som är svårigheten, när man vet hur spänt världsläget nu är. Det har ju också varit möjligt för departementschefen att skjuta frågan ifrån sig med hänvisning till att utredningen ännu inte är klar och att man då inte behöver binda sig och taga ställning nu. Vi reservanter ha emellertid ansett det vara betydelsefullt,

att denna fråga inte skjuts på framtiden. Det är naturligtvis synnerligen viktigt, att gruppcheferna känna sig ha den utbildning, som är nödvändig för att de skola kunna behärska situationen i alla lägen.

Herr talman! Det kanske har sagts tillräckligt i denna fråga nu, och jag ber att med dessa ord få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr EWERLÖF: Herr talman! Det är inte min mening att nu fördjupa mig i detta ämne, som jag haft anledning att så många gånger ta upp i denna kammare. Jag ber bara att till försvarsministern få rikta den frågan: När denna utredning av herr Lindholm, som försvarsministern under ett antal år åberopat som anledning till att ingenting blivit åtgjort, äntligen blir färdig — det har sagts här i handlingarna den 1 september — ha vi därefter att till höstrikdagen under alla förhållanden vänta ett förslag från försvarsministerns sida till en slutlig reglering av denna fråga på det ena eller andra sättet?

Herr statsrådet VOUGT: Herr talman! Svaret är ja.

Herr SVÄRD: Herr talman! När vi ändå äro inne på frågesporten, får jag kanske vända mig till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet med två saker.

Vad är orsaken till att den provisoriska lagen med bestämmelser om skyldighet för vissa värnpliktiga att fullgöra befälsövning endast gäller till den 1 juli 1952, alltså endast de årgångar som skola inkallas till dess? Är detta en rent formell omständighet? Kunna vi med andra ord räkna på att denna lag blir ersatt av en annan för reglering av denna fråga — jag hoppas en mera definitiv reglering, som gör denna befälsövning till ett mera ordinarie instrument i gruppcheftutbildningen, eller betyder den tidsbestämda karaktären av den här fram-

Ang. meritberäkning för befälsutbildade värnpliktiga.

lagda lagen, att den endast skall vara ett provisorium och ingenting annat än ett provisorium?

Den andra frågan är denna: Herr Lindholms enmansutredning har ju blivit utlovad att vara klar den 1 september i år. Är det statsrådets mening, att om förslag framlägges i anledning av denna utredning, detta förslag också skall gälla 1951 års åldersklass, eller skall även denna åldersklass undantagas från en mera reguljär form för förbättrad gruppchefsutbildning?

Sedan tillåter jag mig, herr talman, endast uttrycka min tillfredsställelse över att andra lagutskottets ordförande synbarligen principiellt sett befinner sig på samma ståndpunkt som reservanterna när det gäller utbildningstidens längd: den ståndpunkten att utbildningstiden skall göras så lång som är nödvändigt för att man skall få ett försvar, där de värnpliktiga kunna fylla sina uppgifter i försvarets tjänst. Jag betraktar denna kanske inte fullt utsagda men som jag tror uttänkta deklaration från herr Normans sida som en av de stora vinningarna av dagens debatt.

Herr statsrådet VOUGT: Herr talman! Jag vill svara herr Svärd, att eftersom enligt förslaget de tio dagarnas befälsutbildning, inlagda före den ordinarie repetitionsövningen, tillkommit såsom ett provisorium, förutsätter jag att Kungl. Maj:t och sedermera riksdagen skall i hela dess vidd pröva frågan om de ändringar, som kunna komma fram ur det utredningsuppdrag som herr Lindholm är sysselsatt med och vars resultat vi avvakta.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o att vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt skulle bifallas; 2:o att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Hallagård m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o att kammaren skulle avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 194.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Svärd begärde votering, i anledning varav och sedan till kontrapropositionen därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i herr Hallagårds m. fl. reservation, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hallagård m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Svärd begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 55.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. meritberäkning för befälsutbildade värnpliktiga.

Föredrogs änyo första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion angående tillgodoräknande i merithänseende för civil tjänst av tid, under vilken värnpliktig genomgått officers- och underofficersutbildning.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att första kammaren i anledning

Ang. meritberäkning för befälsutbildade värnpliktiga.

av en av herr *Arrhén* inom kammaren väckt motion, nr 175, för sin del ville besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning angående det meritvärde, som i civilt anställnings- och befodringshänseende skulle kunna tillmätas den utbildningstid, som ålades värnpliktiga, vilka underginge officers- eller underofficersutbildning, samt vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservationer hade anförts

1) av herr *Sandberg*, som likväl ej antytt sin åsikt;

2) av herrar *Birger Andersson*, *Ernst Hjalmar Nilsson*, *Einar Eriksson* och *Karl Persson*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan, att motion nr 175 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr ANDERSSON, BIRGER: Herr talman! Här föreligger ju det förhållandet, att sedan likalydande motioner väckts i båda kamrarna, har första kammarens allmänna beredningskommitté tillstyrkt förslaget, under det andra kammarens beredningsutskott har gått på avslagslinjen. I detta utlåtande, som ligger på ledamöternas bord, och den därvid fogade reservationen kunna vi i någon mån se, hur diskussionen har förts inom utskottet. Det har närmast varit en strid om ord, huruvida en kungörelse av 1944 är fortfarande tillämplig eller inte. Majoriteten i första kammarens utskott säger, att såväl detta Kungl. Maj:ts cirkulär av 1944 med föreskrifter om handläggning av anställningsfrågor rörande arbetare, som andra författningar med samma syfte närmast tagit sikte på de speciella förhållanden, som varit förbundna med beredskapstjänsten under krigsåren, och att dessa författningar därför icke synas ha tillämpats under de senare åren. Men detta är knappast riktigt. Under tiden för förstärkt försvarsberedskap gällde en särskild kungörelse angående tillgodoräknande av militär

beredskapstjänstgöring vid tillsättande av vissa lärartjänster. Vid tillsättande av extra ordinarie eller ordinarie lärartjänster kunde beredskapstjänstgöring tillgodoräknas lärare som om han under samma tid hade fullgjort lärartjänstgöring.

Nu kan man emellertid säga, att det är en överdrift, då det framhålles att 1944 års kungörelse inte skulle ha tillämpats under de senare åren. Jag vill erinra om att så sent som i oktober förlidet år hade man anledning att åberopa 1944 års kungörelse, och Kungl. Maj:t avgjorde frågor enligt denna kungörelse, som enligt utskottsmajoriteten endast är en död bokstav.

Inom utskottet har man särskilt tryckt på att vissa remissinstanser ha tillstyrkt motionen, men dessa tillstyrkande remissvar få nog kanske synas litet i sönarna. Lönenämnden har yrkat avslag. TCO och LO ha visserligen tillstyrkt en utredning men inte i enlighet med motionens krav. De anse, att om en utredning skall komma till stånd, skall den sikta betydligt längre och inte bara omfatta den grupp som motionärerna ha begärt. När förhållandet är att remissinstanserna ha avstyrkt, lönenämnden motionen samt TCO och LO motionen i dess begränsade omfattning, ha vi reserveranter funnit allt skäl att i detta läge avstyrka motionen. Det föreligger nämligen i dagens läge enligt vårt sätt att se ingen anledning att begära en utredning, när det finns bestämmelser som kunna tillämpas och någon ytterligare bestämmelse knappast behövs för den grupp som motionären här närmast har tänkt på.

Av den anledningen, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad vid utskottets utlåtande.

Häri instämde herr *Nilsson*, *Ernst Hjalmar*.

Herr *ARRHEN*: Herr talman! Herr *Birger Andersson* började sitt anförande med att påpeka, att andra kammarens beredningsutskott hade avstyrkt motionen, under det att den här kammarens

Ang. meritberäkning för befälsutbildade värnpliktiga.

utskoit, vilket nu för oss är det väsentliga, har tillstyrkt den. Jag kan då för att stärka den position, som detta utskottsutlåtande företräder, få lov att säga att detta beslut fattades med en mycket stor majoritet inom utskottet, vilket ju indirekt framgår av de namn, som stå under reservationen.

Reservanterna erkänna i sin framställning till en början, att det finns många skäl, som tala för motionen. De säga någonting så vackert som att det här gäller intressen, som böra vara centrala för eliten av den svenska ungdom, som samlas i befälsutbildningslägren, och de erkänna också att det är rimligt att neutralisera följderna av den försening av utbildning och intjänande av tjänstår, som det innebär att underkasta sig den längre befälsutbildningen.

Så långt råder alltså enighet, men sedan skilja sig linjerna. Reservanterna mena, att det redan finns en hel serie författningsbestämmelser på detta område, som de räkna upp. De ha för övrigt inte gjort uppräknigen fullständig, ty den skulle egentligen börja med årtalet 1940. Det är en hel labyrint, om man skall hitta alla dessa kungörelser i svensk författningssamling, när man tar på sig det arbetet. Men den centrala kungörelsen är — märk väl benämningen — den provisoriska kungörelsen nr 407/1944 jämte nr 408 samma år. Då är frågan: Tillämpas denna provisoriska kungörelse från 1944 i dag? Kungörelsen ger en redogörelse för vilka kategorier, som skola komma i fråga, när det gäller vissa hänsyn i samband med den längre befälsutbildningen och civilanställning. Den ger också vissa definitioner på vad man skall mena med befälsutbildning. Det mest positiva i denna 1944 års kungörelse är, att den, som fullgjort befälsutbildning, skall äga företräde framför eljest jämställd sökande. Det är som sagt detta, som är det centrala. Det låter bra, när man kan räkna upp, att det sedan kommit nya kungörelser 1946, 1947, 1948 och till och med så sent som 1949. Men alla dessa stöda sig på 1944 års provisoriska kungörelse. Om så verkligen vore, att alla dessa be-

stämmelser tedde sig som levande författningsparagrafer, hur skall man då kunna förklara, att under hela senare hälften av 1940-talet framstöt på framstöt gjorts från dem, som haft anledning att ta hand om sitt klientels intressen i dessa avseenden? Det är i så fall högst egendomligt, att t. ex. Folkskolläraryöförbundet, som har en mycket stor del av sina medlemmar med i denna befälsutbildning, eller TCO, de stora tjänstemannasammanslutningarna, under 1940-talet gjort upprepade framställningar på detta område. Det är likaså högst egendomligt, att SACO, Sveriges akademikers centralorganisation, så sent som vid årsskiftet 1949—50 gjorde en framstöt i denna fråga och att Sveriges förenade studentkårer i en skrivelse, som är så näraliggande som den 16 december 1949, vänt sig till Kungl. Maj:t beträffande dessa spörsmål.

Det är en detalj i ett av remissutlåtandena, som man har en anledning att stanna vid ett ögonblick. Det är, när Statstjänstemännens riksförbund konstaterar, att enhetliga bestämmelser icke tillämpas, när det gäller poängvärderingen av genomgången befälsutbildning. Den saken beröres också i Sveriges förenade studentkårers skrivelse den 16 december 1949 och likaså av 1948 års läkarutbildningskommitté. Jag har uppmärksammat, att den i sitt betänkande, som avlämnades i år som nr 4 i statens offentliga utredningar, har varit inne på samma spörsmål.

Om det nu förhåller sig på detta sätt, kan man inte hävda, att läget på det här området är tillfredsställande. Så fort man börjar röra i dessa ting, möter man en storm av missnöje hos den ungdom, av vilken vi begära individuella offer, när det gäller den militära utbildningen. Det egendomliga var också, att när jag, efter att ha väckt motionen, tog kontakt med verktyrelserna här i Stockholm för att få en överblick över praxis i dessa sammanhang och började åberopa de nu i utskottets utlåtande uppräknade författningarna, kände man inte till dem på något håll. Det svarades exempelvis — vilket föreföll mig mycket rimligt och

Ang. meritberäkning för befälsutbildade värnpliktiga.

troligt — att författningen från år 1944 och därmed jämförliga voro avsedda för det andra världskrigets extrema förhållanden. Kriget slutade i maj 1945, och från den 30 juni 1945 ha verken *icke* tillämpat bestämmelserna — det upprepades i verk efter verk — eftersom verken som sagt haft den uppfattningen, att bestämmelserna gällde för de av kriget orsakade förhållandena. Den saken framhålles också i Statstjänstemännens riksförbunds yttrande till utskottet. Förbundet påpekar, att det finns en hel del författningar angående meritberäkning m. m. Dessa ha visserligen *icke* upphävts, men synas ha råkat i glömska, skriver förbundet.

Det är detta, som är kärnpunkten i utskottsmajoritetens resonemang. Här finnes en sjuk punkt och den vilja vi försöka avlägsna. Ty allas vår önskan bör vara, att vi skola få vår värnpliktsarmé så effektiv som möjligt. Denna effektivitet når man på olika sätt — det föregående debattämnet belyste en sida av saken. Det finns också något, som heter *anda* i en armé, mentalitet, gåvilja och gålust, och dessa värden skapar man inte, om man har kvar missförhållanden av den här arten.

Syftet är alltså att skapa ett befäl och en soldat, som vet med sig, att samhället gjort allt vad man rimligtvis kan begära för att skipa den rättvisa i här berörda avseenden, som vederbörande kan göra anspråk på, han må vara i den ena tjänsteställningen eller den andra. Jag är av den meningen — och utskottsmajoriteten har anslutit sig till den — att utredningen skulle kunna vidgas till att även omfatta möjligheten att kompensera den värnpliktige för värnpliktstjänstgöring över huvud taget. Vi få dock inte glömma, att det värnpliktiga befälet utgör 80 procent av den befälskår, som vi ha att räkna med i en modern armé. Ur allmän beredskapssynpunkt finns här något att ta vara på. Vi vilja ha fram den samhällsanda, som bar upp »reservfänrikarnas krig» för tolv år sedan i Finland, och här ha vi en väg att gå för att nå detta mål. Den andan böra vi möda oss om att få fram, inte bara

hos befälet, utan också hos soldaterna. Det är därför som jag och de som i de här avseendena tänka som jag — det tycks vara många, inte bara i utskottet — ha ansett, att vi, när vi tagit upp denna sak, ha rört vid en central fråga på försvarets område.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Lundqvist* och *Sunne*.

Herr ANDERSSON, BIRGER: Herr talman! Jag vill bara säga några ord med anledning av vad som den föregående talaren har yttrat här. Han har alldeles speciellt tryckt på att de kungörelser det är fråga om äro från 1940-talets beredskapsår och att de följaktligen inte skulle äga tillämpning nu. Men de kunde ju dock tillämpas så sent som i oktober månad förra året, vilket bör visa att de äro tillämpningsbara allt fortfarande.

När herr Arrhén säger, att det råder missnöje och att man för den skull borde göra denna utredning, vill jag bara fråga: På vilket område råder det inte missnöje?

Herr ARRHÉN: Herr talman! Det är måhända ganska säreget att höra en medlem av ett regeringsparti med belåten min fråga: På vilket område råder det inte missnöje? Jag lämnar emellertid den saken därhän.

Herr Andersson har tydligen hört talas om, att de här bestämmelserna skulle ha tillämpats i fjol av Kungl. Maj:t i något fall, och på detta förhållande söker han hänga sin bevisföring. Det är möjligt, att ett dispensärende gått upp till Kungl. Maj:t och att man då letat fram kungörelsen från år 1944. Men jag har här framför mig en sammanställning ifrån kommandoexpeditionen — jag gick till detta forum för att få en objektiv hänvändelse till verken här i Stockholm. Enligt sammanställningen har t. ex. skolöverstyrelsen betonat, att författningen av år 1944 säger, att *om* det är två sö-

Ang. den civila hälso- och sjukvårdens organisation.

kande, som äro jämställda i fråga om meriter och den ena därutöver har militär utbildning, skall den senare ha företräde. Jag ringde till skolöverstyrelsen med anledning därav och frågade, hur man förfor i dylika fall. Svaret blev, att dylika situationer näppeligen kunde tänkas uppkomma. »Men hur gör ni då med dem som ha militärtjänst att åberopa?» frågade jag vidare. Det upplystes då, att det i skolöverstyrelsens sammanställning av meriterna finns en särskild kolumn för militärtjänst. Någon hänsyn till denna tas emellertid inte vid vare sig befordran eller lönesättning. Motsvarande meddelanden har jag fått från alla verkstyrelser här i Stockholm.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den av herr Birger Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Birger*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens allmänna beredningsutskott hemställt i sitt utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Birger Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resul-

tat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 58.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Enär alltså de avgivna rösterna befunnits lika delade, nedlade herr talmannen i kammarens därtill avsedda rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, varefter på anmodan av herr talmannen herr *Osvald* ur rösturnan upptog den ena av röstsedlarna, och befanns denna vara ja-sedeln.

Kammaren hade således fattat beslut i enlighet med ja-propositionen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Ang. den civila hälso- och sjukvårdens organisation.

Föredrogs ånyo första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om allmän översyn av administrationen och förvaltningen av den civila hälso- och sjukvården i landet.

I en inom första kammaren väckt, till dess allmänna beredningsutskott hänvisad motion, nr 208, hade herr *Forslund* föreslagit, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att administrationen och förvaltningen av den civila hälso- och sjukvården i landet måtte göras till föremål för allsidig utredning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motion nr 208 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr FORSLUND: Herr talman! Förelåt att jag så här i sista minuten tar

Ang. den civila hälso- och sjukvårdens organisation.

till orda. Men eftersom det rör en motion, vilken behandlar ett i vårt samhällsliv mycket viktigt område, må det tillåtas mig att närmare utveckla skälen varför jag har framfört motionen och att i övrigt något kommentera utskottets utlåtande.

Jag vill då från början säga, att jag inte ett ögonblick haft som motiv för min motion att på något sätt underkänna den verksamhet som landstingen och sjukvårdsinrättningarna bedriva — långt därifrån — utan motionen har motiverats av de enligt min mening ändrade förhållanden som inträda i och med att denna verksamhet växer. Vi få ju komma ihåg att år 1948 uppgingo kostnaderna på detta område till mellan 500 och 600 miljoner kronor. Vi ha där inte någon som helst central myndighet som ger direktiv. Den myndighet som finnes får endast granska ritningar och besiktiga byggnader, men huruvida det skall byggas eller inte, är det ingen central myndighet här i landet, icke ens Kungl. Maj:t, som får avgöra. Då måste jag fråga mig: Hur kan det vara möjligt på detta område, när vi i fråga om annan verksamhet ha centrala myndigheter för allt mellan himmel och jord? Vi kunna inte bygga en allmän väg på ett hundratal meter utan att frågan måste prövas noga och ses så att säga ur rikssynpunkt. Vägen ingår som ett led i fyra- och femårsplaner. Så gör man på vägväsendets område, som visserligen är mycket viktigt, men inte av den vikt och storleksordning som t. ex. hela vårt sjukvårdsväsende.

Nu har det utskott, som har berett detta ärende, förletts att göra en avskrift av det yttrande från Landstingsförbundet som har infordrats. Det är fullständigt överraskande för mig, att ledningen för Landstingsförbundet kan till den grad se förenklat på detta problem och till och med använda skrivsätt som rent av tyda på högfärd. I varje fall är yttrandet skrivet så, att man får ett bestämt intryck av att förbundet är sig självt nog. Förbundet säger t. ex., att det avgörande är, att sjukvården omhändershas av organ som ha smidiga ar-

betsformer och, »vilket är det icke minst viktiga, ha tillräckliga ekonomiska resurser till sitt förfogande». Detta vittnar Landstingsförbundet inför den församling, som gång efter annan får pröva, huruvida inte bidrag skall lämnas till landstingen för de och de uppgifterna.

Att kroppssjukvården i huvudsak anförtrotts kommunala huvudmän är ingen tillfällighet, utan bygger på historisk grund, skriver Landstingsförbundet vidare. Detta är en fullständig felbedömning. Vårt sjukvårdsväsende, sådant det är uppbyggt av landstingen, kan icke åberopa någon historisk grund. Landstingen själva ha ju ingen historia — de äro ännu inte hundra år gamla — och landstingens sjukvårdande verksamhet är väl ungefär 75 år gammal. Om man hade gått långt tillbaka i tiden och inräknat klostrens verksamhet på sjukvårdens område, då hade jag kunnat förstå talet om historisk grund, men inte nu. Vi få komma ihåg, att landstingen ha tillkommit som hjälporgan till kommunerna — det är kommunbildningen som har gått före bildandet av landstingen.

Nu är det emellertid glädjande, att Landstingsförbundets yttrande innehåller medgivanden, som egentligen borde ha fört till en annan slutsats. Även om den nuvarande uppdelningen i sjukvårdsområden — skriver förbundet — i stort sett visat sig lämplig, är den dock, såsom i motionen framhålles, förbunden med vissa svagheter. Dessa sammanfattas i tre punkter: »Undantagandet av de sex större städerna från landstingsorganisationen har visat sig medföra svårigheter för en rationell sjukvårdsplanering. Vidare äro några sjukvårdsområden för små för att ensamma bära upp en modern rikt differentierad sjukvård. Vissa vårdformer fordra också väsentligt större upptagningsområden än ett enda sjukvårdsområde.» När Landstingsförbundet medgivit dessa olägenheter tycker jag förbundet borde ha erkänt, att de motiverade en undersökning på detta område.

Jag vill då säga, att det är desto större anledning att företaga en utredning, då sjukvårdskostnaderna, inklusive bygg-

Ang. den civila hälso- och sjukvårdens organisation.

nadskostnaderna, drivits upp till nuvarande höga siffror och landstingsmännen själva bäva för framtiden och fråga sig: Hur skola vi kunna finansiera allt? Så är det i praktiken. Det är inte så löftesrikt som Landstingsförbundet har framställt saken i sitt yttrande. När landstingsskatten kommer upp i fem kronor per skattekrona eller däröver, då kan man fråga: Är det möjligt för landstingen att fortsätta vart för sig utan samverkan? Det är skillnad på landsting och landsting. Det ena har inte samma bärkraft som det andra, och jag tror inte den tid är långt borta, då man kommer fram till en samordning på ett eller annat sätt. Tänk er bara, mina damer och herrar, att det inträder en depression i ett landstingsområde, som har byggt upp sin verksamhet på dessa höga uttaxeringar. Hur skall landstinget klara av detta? Den frågan bör kanske stämma till eftertanke.

Sedan ha vi landstingsområdena. Dessa äro inte några geografiskt bestämda områden för ekonomisk planering, utan gränserna skifta. Man skulle därför, såsom det också skrives här, kunna överväga att vidga eller sammanslå områdena. Specialkliniker av skilda slag kräva ofta — såsom medicinalstyrelsen framhåller — ett bredare befolkningsunderlag än de nuvarande sjukvårdsområdena i regel ha. Man kan säga, att medicinalstyrelsen på det hela taget tillstyrkt motionen, ehuru den inte på alla punkter har kunnat följa den. Styrelsen talar också om nödvändigheten av överläggningar på detta område. Men när man kommit så långt, tror jag att man i framtiden får vidga problemet och inte bara behandla specialvården.

Jag har också anledning till en viss tillfredsställelse över att statsrådet i en proposition rörande kronikervården uttalat sig för att man bör upptaga överläggningar om en översyn av sjukhuslagen. I samband därmed kan också denna fråga prövas.

Det finns en annan sak som driver oss fram till samverkan. Den har kommit till uttryck i en proposition som ännu inte är behandlad i kamrarna. Det

gäller frågan om statsbidrag till folk tandvård, speciellt för Stockholms stad. Stockholms stad, där skoltandvård förekommit sedan 1880-talet, har ännu icke åtnjutit något som helst statsbidrag härför. Nu föreligger en proposition härom, och enligt denna skall man göra vissa undantag därför att man inte kan följa samma regler för Stockholm som för landstingen. Då har man emellertid föreslagit en sak som är mycket intressant och som man ställer som absolut villkor gentemot Stockholm: Staden skall förplikta sig att såsom central tandpoliklinik använda tandläkarhögskolan i Stockholm.

Därmed kommer jag till att säga ett vänligt ord till den skånska representationen här i kammaren. Vi ha såsom statsrevisorer förlidet år påtalat det mindre lämpliga i att sedan en tandläkarhögskola enligt riksdagens beslut uppförts i Malmö, håller man samtidigt på att bygga — eller kanske man nu är färdig med det — en central tandpoliklinik vid lasarettet i Lund. Professorerna och lärarna vid tandläkarhögskolan säga, att deras upptagningsområde blir för litet, om Lund skall konkurrera också om de mera komplicerade fallen. Jag säger detta som ett observandum. Vi kanske få tillfälle att tala om saken senare, när utskottsutlåtandet med anledning av statsrevisorernas berättelse föreligger. Men denna detalj inom tandvården hör ihop med frågan om sjukvården i dess helhet.

Nu ha emellertid de som företråda Lunds och länets sjukvårdande verksamhet hävdad, att de inte skola behöva känna sig bundna av upprättandet av tandläkarhögskolan i Malmö. De anse sig ha sin egen centrala verksamhet i gång, och de åberopa till och med någonting som jag skulle vilja kalla rena bysynpunkterna, nämligen att det skulle bli besvärligare för den skånska befolkningen att resa till Malmö än till Lund. Om det är ett skäl att vägra sin medverkan vet jag inte. Nu hoppas jag att Kungl. Maj:t eller medicinalstyrelsen — vem det nu är — försöker klara upp denna sak med landstinget i Malmöhus

Ang. den civila hälso- och sjukvårdens organisation.

län. Ty man kan inte kräva, att tandläkarhögskolan i Stockholm skall användas som central tandpoliklinik, om man skulle ge efter i Lund och det på grund därav skulle bli svårt för tandläkarhögskolan i Malmö att fullgöra sina skyldigheter och framför allt få det klientel som behövs för utbildningen där. Jag hoppas, att det i detta avseende skall gå att ställa samma villkor för Malmöhus läns landsting som för Stockholms stad. För båda kräves ju Kungl. Maj:ts medgivande för statsbidrag till verksamheten, och då bör man behandla dem lika. Jag har velat passa på tillfället att framhålla detta, ty här är ett sådant område, där det behövs en central planering.

Jag förstår emellertid, mina damer och herrar, att ni inte i dag och inte i morgon heller kommit så långt, att ni skulle vara beredda att biträda min motion. Men jag vill, när tillfälle nu är givet, till dagens protokoll framhålla, att denna samordningsfråga måste lösas. Jag tror, trots allt, att mycket just nu talar för det centraliserade systemet och att de praktiska skälen komma att nödvändiggöra införandet av en förnuftig ordning på detta område.

Slutligen vill jag än en gång säga, att jag inte ett ögonblick med dessa mina ord har velat undervärdera det utomordentligt goda arbete för vår sjukvårdande verksamhet som direktorier, förvaltningsutskott och allt vad de heta ha nedlagt — långt därifrån. Men jag tycker att det är omöjligt att i längden tänka sig ha en centralstyrelse organiserad på ett sådant sätt, att den inte har någon som helst befogenhet i fråga om de stora problemen inom detta mycket viktiga område.

Jag har intet yrkande, herr talman.

Herr SANDBERG: Herr talman! Herr Wahlund lokaliserade i ett anförande under en annan debatt i dag sitt Kartago till området för dyrortsproblemen. När jag hörde herr Forslund, trodde jag ett ögonblick, att det kanske skulle kunna

förhålla sig så, att herr Forslunds Kartago vore Landstingsförbundet, som skulle till varje pris bekämpas. Men herr Forslund slutade sitt anförande med de mycket älskvärda orden, att han har det allra största förtroende för landstingen och deras förvaltningsutskott och alla de organ som äro verksamma på detta område. Därav förstod jag, att det kanske inte var så farligt med herr Forslunds inställning till Landstingsförbundet som man i början kunde tro.

Det har ju talats om landstingspartiet vid åtskilliga tillfällen i denna kammar, och det är möjligt att det är en liten reflex av de då förda debatterna som gör sig förnimbar även nu. Jag vill emellertid erinra om att Landstingsförbundet i dag uppträder i ett synnerligen intimt, broderligt sällskap med Stadsförbundet. Båda dessa organisationer ha ju intagit samma ståndpunkt till den motion, som herr Forslund har framlagt och som — det äro vi fullt övertygade om — är motiverad av ett levande intresse att komma till bästa möjliga resultat på det här området. Men nu kan man ställa frågan, varför landstingen och de här ifrågavarande städerna skulle i viss mån berövas det inflytande, som de faktiskt för närvarande ha och som de undan för undan skaffat sig — ty herr Forslunds motion, ytterligare underbyggd av det anförande han i dag har hållit, syftar dock till att ersätta landstingen och städerna med någonting annat av mera central karaktär. Herr Forslund sade att landstingen inte ha någon historia. Jag är inte historiker och kan måhända inte direkt motbevisa honom eller med konkreta exempel ådagalägga att landstingen ha en historia. Men en på detta område mycket kunnig ledamot av kammaren viskade nyss i mitt öra, att landstingen ha en mycket intressant historia, som sträcker sig tillbaka till 1700-talet, och jag har all anledning tro att så är fallet. Det är väl inte nödvändigt att man förflyttar sig tillbaka till medeltiden med dess kloster för att få ett historiskt perspektiv på förhållanden och institutioner i detta land, utan man borde ha möjlighet att välja utgångspunk-

Ang. den civila hälso- och sjukvårdens organisation.

ten i något senare århundrade, låt mig gärna säga i det 1700-tal, som jag nyss fick mig anvisat såsom lämpligt och riktigt när det gäller landstingen.

Jag är som sagt förvisso inte sakkunnig när det gäller frågans rent historiska sida och kanske inte heller beträffande problemet som helhet, men jag har i alla fall genom verksamhet under åtskilliga år i egenskap av landstingsman och ledamot av ett förvaltningsutskott sett och trott mig kunna med tillfredsställelse notera, att landstingen dock förvalta sina sjukvårdande uppgifter på ett sätt, som man inte har någon berättigad anledning att göra till föremål för kritik utan som den stora allmänheten nog kan ha all anledning att vara tillfredsställd över.

Ingenting är ju fullkomligt — det vet herr Forslund, som är åtskilligt äldre än jag och mera tränad i det offentliga livets värv på olika områden — och man behöver inte använda någon särskilt stark strålkastare för att konstatera brister och defekter på skilda områden. Förvisso kan man göra det även där staten är engagerad — jag skall inte nu ge några exempel, men det vore inte särskilt svårt att finna sådana just på ett område av statens verksamhet, som är analogt med det vi nu diskutera.

Nej, om man ville göra den historiska återblicken i något av våra län, t. ex. mitt eget — Jönköpings län — för att se vilken expansion sjukvården undergått, så måste man bli imponerad. Där finner man, kan jag gott säga, ett stycke levande historia som vi ha all anledning att vara glada och stolta över. Och jag antar att man skall kunna framdraga analoga exempel från praktiskt taget alla län i hela detta land. Det är inte så förfärligt många år sedan vi i mitt län hade ett enda litet sjukhus. Nu ha vi på den egentliga sjukvårdens område fyra lasarett och sex sjukhus, flera kronikerhem, vårdhem för lättskötta sinnesslöa och mycket annat att redovisa, och vi bygga ut organisationen undan för undan, allt eftersom våra ekonomiska resurser göra det möjligt. Och förhållandet är givetvis detsamma i övriga län.

Då ställer jag frågan, vad det egentligen skulle tjäna till att nu bryta med detta gamla system och gå in för någonting annat. Jag kan lika litet som herr Forslund spä om vilka krav som i framtiden komma att ställas, men jag tror inte att situationen i vårt land på nu ifrågavarande område är sådan att det kan föreligga någon särskild anledning att hos Kungl. Maj:t begära en utredning, som väl dock måste syfta till att bryta med det nuvarande systemet och gå in för ett mera centraliserat.

Herr Forslund ville göra gällande att medicinalstyrelsen saknar allt inflytande. Så är det naturligtvis inte, utan det mesta som händer på detta område i vårt land sker i en särskilt intim kontakt med medicinalstyrelsen och den centrala sjukvårdsberedningen. Det är också bekant att de olika landstingen numera stå i ganska god kontakt med varandra och söka gemensamt lösa vissa problem som ibland kunna vara besvärliga, kanske inte minst vissa gränsfall; sådana fall äro just nu föremål för underhandlingar mellan mitt eget och Östergötlands läns landstingsområde. Problem av detta slag kunna lösas utan att man behöver en alltför stor apparat.

Herr Forslund tänkte sig att beredningsutskottet och dess medlemmar möjligen på något alldeles särskilt sätt suggererats av det aktstycke, som Landstingsförbundet producerat, och skrivit av det. Men varför skall inte ett utskott kunna skriva av ett yttrande, när man finner någonting som man anser förnuftigt och som överensstämmer med de intentioner utskottet självt har och gärna på något lämpligt sätt vill ge uttryck åt? Då kan man väl begagna en sådan metod, och det är vad vi gjort.

Medicinalstyrelsen presenterade ju år 1948 ett förslag om detta lands indelning i sjukvårdsområden med något slags lokalstyrelser. Detta aktstycke var föremål för remissyttranden bland annat av Landstingsförbundet och Stadsförbundet, och det är delvis argumenten i dessa yttranden som här gå igen. Jag finner det för min del vara en ganska förnuftig metod att hålla sig till yttranden

Ang. den civila hälso- och sjukvårdens organisation.

av så färskt datum. Kungl. Maj:t har så vitt jag kan förstå konstaterat att betänkandet blivit ganska illa åtgånget i de olika remissinstanserna, och jag skulle tro att frågan för närvarande vilar någonstans i Kungl. Maj:ts kansli.

Jag förstår att herr Forslund besjålas av det allra varmaste intresse för att skapa bästa möjliga förhållanden på detta område, men jag är övertygad om att samma intresse besjålar också oss ute i landstingsområdena. Och eftersom jag tycker att resultaten äro förträffliga av de insatser, som landstingen under de gångna åren kunnat göra med de ekonomiska resurser som stått till deras förfogande, hyser jag en grundad optimism att det skall lyckas landstingen att även i fortsättningen göra en aktiv insats på detta område och övervinna eller i varje fall motverka de ekonomiska svårigheter, som av skattepolitiska orsaker givetvis kunna drabba de enskilda landstingen. Vad herr Forslund här har yttrat om att en total depression skulle kunna inträffa inom ett landstingsområde, är nog i alla fall rätt mycket av en konstruktion och står knappast i ett riktigt förhållande till de linjer som man måste tänka sig att utvecklingen kommer att följa.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Det hade inte varit min avsikt att delta i denna debatt, men herr Forslunds anförande uppkallade mig att säga några ord. Och jag gör detta kanske med desto större rätt som jag i många år har arbetat inom den slutna kroppssjukvården och alltså i någon mån känner till den verksamhet som därvidlag bedrivs av landstingen.

Den slutna kroppssjukvården omhänderhas ju av landstingen och de städer som ej deltaga i landsting, under det att sinnessjukvården är statens angelägenhet, dock med undantag för de tre stora städerna, vilka som bekant handha även sinnessjukvården.

En jämförelse mellan det sätt, varpå

landstingen sköta sin sjukvård och staten sin, visar att den »högfärd», som landstingen enligt herr Forslunds uppfattning ådagalagt vid sin bedömning av dessa ting, varit synnerligen välmotiverad. Med anledning av vad herr Forslund sade vill jag också erinra om att landstingen sköta kroppssjukvården praktiskt taget utan några statsbidrag. Och jag tror att vi, även ur landstingens egen synpunkt, kunna vara tacksamma för att så sker, ty när staten skall lämna bidrag, vill den också vara med och kontrollera hur medlen användas.

Herr Forslund ansåg det felaktigt att tala om att den slutna kroppssjukvården såsom landstingens uppgift är historiskt betingad. Nu är det ju så att landstingen vid sin tilkomst år 1862 bland annat fingo till uppgift att handhava den slutna kroppssjukvården, och den omständigheten att lasarettsväsendet i vårt land framför allt sedan slutet av 1800-talet utvecklats till en nivå, som nog är rätt enastående, är väl i hög grad landstingens förtjänst. Och det är sannerligen inte så, att staten eller dess organ bidragit till denna utveckling.

Det är naturligtvis alldeles riktigt som herr Forslund säger, att landstingsområdena i vissa fall äro för små enheter för att viss specialvård skall kunna ordnas rationellt; avdelningar för t. ex. ortopedi eller radiumbehandling kunna inom de olika landstingsområdena inte få önskvärd och lämplig storlek. I sådana fall bör ett samarbete mellan de olika landstingen inbördes komma till stånd, något som kan ske utan statens medverkan.

Man får enligt min uppfattning, herr talman, vara tacksam för om landstingen i fortsättningen som hittills ensamma få sköta den slutna kroppssjukvården. Endast då finns det utsikter för att den i framtiden skall kunna utvecklas lika kraftigt som under de sista femtio åren, till fromma inte minst för de olika länens innebyggare.

Jag var när jag kom hit, herr talman, tveksam om hur jag skulle ställa mig till motionen i denna fråga, men sedan jag hört herr Forslunds anförande står

Ang. den civila hälso- och sjukvårdens organisation.

det fullkomligt klart för mig att jag måste rösta för utskottets yrkande.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag trodde att herr Forslund möjligen väckt sin motion av något slags önskan att få röra upp alla de andar, som han vet existera i detta hus så snart det gäller angrepp mot landstingen och Landstingsförbundet och allt som därmed sammanhänger. I annat fall har jag verkligen svårt att förstå varför motionen blivit väckt.

Det enda berättigade i herr Forslunds motion och hans anförande här i dag är så vitt jag kan se hans påstående, att de nuvarande landstingsområdena liksom de städer, som icke deltaga i landsting, i de flesta fall äro för små för att kunna tillgodose alla specialiteter på sjukvårdens område. Detta är, tycker jag, det enda riktiga herr Forslund hittilldags har sagt.

Men kan man säga att detta är någonting förkastligt? För min del tror jag att nackdelen av att inte varje sjukvårdsområde kan hålla sig med en avdelning för var liten specialitet är ganska ringa i jämförelse med de stora fördelar, som ligga i att landstingsområdena ha en begränsad omfattning. Landstingen kunna nämligen just på grund härav sköta hela sjukvårdsväsendet inom sina respektive områden på ett omsorgsfullt och detaljerat, icke schablonmässigt sätt och differentiera sjukvården med hänsyn till de geografiska och befolkningsmässiga förhållandena inom länen.

Om exempelvis Götaland skulle bilda ett enda stort sjukvårdsområde eller om man skulle ha de smärre medicinalstyrelser, som föreslagits i generaldirektör Höjers utredning, är jag fullkomligt övertygad om att sjukvården skulle kosta det allmänna mera och på samma gång bli mindre ändamålsenligt ordnad ur befolkningens synpunkter. Då skulle man sitta liksom i ett centrum och titta på kartor och komma fram till vad som på papperet ser trevligast ut — ty så

går det oftast till när man har centraliserat saker och ting — i stället för att man med den nuvarande ordningen har en detaljerad kännedom om varje område och de skilda önskemål, som göra sig gällande.

Jag vet inte om herr Forslund också har åsyftat, att sjukhusenheterna nu skulle vara för små; ett sjukhus måste ju vara kolossalt stort, om man skall kunna ha avdelningar för alla specialiteter. Jag vill dock framhålla att enligt internationell uppfattning och enligt den mening, som vunnit allt större utbredning också i vårt land bland dem som sysslat tillräckligt mycket med sjukvårdens problem, sjukvårdsinrättningar med mer än 700—800 platser nog äro för stora enheter. Karolinska sjukhuset, vars direktion herr Forslund under många år tillhört, är utan tvivel alldeles för stort. Vid ett besök på detta sjukhus för kort tid sedan fick statsutskottets tredje avdelning för övrigt i viss mån bestyrkt av egentligen alla, som äro sysselsatta inom sjukhuset, att otaliga olägenheter äro förknippade med en så väldig organisation. Det är inte tänkbart att få en överblick över det hela, och de anställda känna inte varandra. Av läkarna är det inte mer än 15—20 procent som personligen känna varandra, så att de kunna upprätthålla kontinuerligt samarbete. Vid ett vanligt länslasarett med 600, 700 eller kanske 800 sängar äro möjligheterna i alla dessa hänseenden helt andra.

Hur kunna då landstingen ordna det i fråga om de specialavdelningar, som fordra ett mycket stort område för att verksamheten skall kunna bedrivas på ett lämpligt sätt? Jo, genom att särskilda avtal träffas för ett stort antal landsting. Så har ju skett i ganska stor utsträckning, och jag tror inte alls att utvecklingen av specialsjukvården på något vis farit illa härigenom. Vissa nackdelar äro givetvis förknippade med dessa avtal. Det landsting, som har en specialanstalt, anses ju i regel av de deltagande landstingen skära remmar ur deras rygg, och det tror jag i vissa fall är

Ang. den civila hälso- och sjukvårdens organisation.

riktigt! Men det är inte värre än att vi hårda ut med denna ordning, och jag skulle tro att den fungerar väl så bra som en organisation, uppbyggd av exempelvis en sådan delstyrelse i Göta-land som föreslagits.

När vi i fjol behandlade utredningsförslaget om sinnessjukvårdens framtida öde här i landet, förordades ju från flera håll, där man är intresserad av en bättring på detta område, och om jag inte misstär mig även från medicinalstyrelsen, att riksdagen skulle besluta att överföra sinnessjukvården från staten — som skött denna sak så uselt — till landstingen, som visat sig kunna med framgång driva sjukvårdsinrättningar. Jag och många med mig tro, att läget inom sinnessjukvården skulle varit ett helt annat än det i dag är, om landstingen under de senaste mansåldrarna fått handha inte bara kroppsut- utan också sinnessjukvården. Att planerna på en överföring av sinnessjukvården avväjades i fjol, berodde ju bland annat på att man ansåg att landstingen för närvarande ha häcken ganska full med det de redan åtagit sig. Men framför allt ville man inte överta all den uselhet staten ställt till med inom sinnessjukvården och ordna upp det hela på lands- tingskattbetalarnas bekostnad. En överföring kan bli aktuell, om staten ordnar sinnessjukvården så, att den något så när kommer i klass med vår organisation för kroppssjukvården. Då skulle kanske en överföring vara fördelaktig.

På senare år ha landstingen i centrala sjukvårdsberedningen fått ett organ, som de regelmässigt vända sig till och som lämnar dem god hjälp i fråga om deras byggnationer och även när det gäller verksamhetens rätta bedrivande i olika hänseenden. Härigenom har man också fått en garanti för att vunna erfarenheter tillvaratagas och snabbt bli nyttiggjorda inom landets olika sjukvårdsområden på ett mycket smidigare och trevligare sätt än genom en myndighet i vanlig bemärkelse.

Under årens lopp ha också konferen-

ser fortlöpande anordnats inom Landstingsförbundet och även i samarbete med Stadsförbundet, där olika aktuella frågor dryftats och ventilerats. Man behöver alltså inte befara, att inte landstingen följa med utvecklingen inom området.

Jag har, herr talman, endast velat framföra några synpunkter till komplettering av vad de båda föregående talarna anför, då jag tycker att det är en rent ut sagt oriktig bild av läget, som herr Forslund sökt föra fram. Jag anser inte att man av Landstingsförbundets eller dess styrelses allmänna framträdande kan draga någon slutsats om högfärdighet. Man säger sin mening, och den är väl för övrigt riktig — det lär herr Forslund knappast kunna bestrida. Och att man skall sitta mol tyst, när man blir anmodad att yttra sig, tycker jag är att begära för mycket även av Landstingsförbundet.

Jag finner alltså att utskottet här in- tagit en riktig ståndpunkt.

Vad sedan gäller det speciella fall, som herr Forslund använde såsom exempel — nämligen centraltandpolikliniken i Lund i förhållande till tandläkarhögskolan i Malmö, har jag observerat att ordet begärts av Malmöhus läns landstings ordförande, varför det skulle vara en överloppsgärning av mig att ingå på den saken. Men även om en bättre lösning i det fallet kunde tänkas, skall man väl inte för en sådan saks skull fördärva allt det värdefulla som byggts upp under gångna år.

Herr ANDERBERG: Herr talman! Det var herr Forslund som uppkallade mig. I fråga om angreppet mot landstingen och Landstingsförbundet kunde jag ha inkränt mig till att instämma med herr Mannerskantz, men såsom han nyss nämnde har jag på en punkt särskild anledning att göra ett tillrättaliggande.

Herr Forslund angrep särskilt att Malmöhus läns landsting låtit uppföra en centraltandpoliklinik i Lund, oaktat vi ha tandläkarhögskolan i Malmö. Det

Ang. den civila hälso- och sjukvårdens organisation.

är dock så, herr Forslund, att vi under fem år ha sökt uppskov med byggandet av denna centraltandpoliklinik. De olika länen i detta land äro som bekant i författning ålagda att ordna centraltandpolikliniker. Först under den gångna vintern fingo vi byggnadstillstånd, och byggnaden står nu klar. Vi ha i denna fråga handlat i samråd med tandläkarhögskolans ledning, och det har aldrig varit en tanke på annat än att samarbetet skall fortsätta. Vi ha dock i Skåne en så folkrik bygd, att länet behöver en egen centraltandpoliklinik — herr Forslund skakar på huvudet, men jag försäkrar att förhållandena äro sådana. Jag vill emellertid fastslå att det inte är något påfund av Malmöhus läns landsting som ligger bakom uppförandet av centraltandpolikliniken i Lund, utan att vi helt enkelt inte kunnat uraktlåta att följa de bestämmelser som gälla för samtliga landsting i riket.

Herr Forslund har visserligen angripit Landstingsförbundet och landstingen, men jag tror för min del att syftet med det mesta han sade var att rikta uppmärksamheten på dessa problem i stort. Vi, som syssla med sjukvårdsfrågor, ha dock en mycket dålig erfarenhet av statens befattning med sjukvården, inte enbart på sinnessjukvårdens område utan även i andra hänseenden. Det har visat sig att landstingen kunna sköta dessa angelägenheter på ett mera smidigt sätt, och jag tror att befolkningens intressen bäst tillgodoses genom att landstingen och de större städerna själva få draga försorg om kroppssjukvården.

Utskottets utlåtande är ju enhälligt, och därför trodde jag inte att det skulle bli någon större debatt, herr talman. Jag observerade inte att herr Forslund ställde något yrkande, och det var kanske heller inte hans mening. Jag tror som sagt att hans egentliga syfte har varit att få dessa frågor ventilerade.

I likhet med föregående talare saknar jag alltså anledning att ställa annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr FORSLUND: Herr talman! Jag vill gentemot den siste talaren mycket bestämt uttala, att jag icke alls med min motion eller med mitt yttrande har velat rikta något angrepp mot vare sig Landstingsförbundet eller någon annan institution, utan jag har i stället givit uttryck åt min uppskattning av den verksamhet, som bedrivs av de olika organen. Utskottet åberopar emellertid uttalanden, som äro hämtade ur Landstingsförbundets utlåtande. Jag må väl då ha rätt, herr Anderberg, att få uttala mitt omdöme om detta Landstingsförbundets yttrande, och jag har här citerat åtskilligt av vad förbundet sagt, som vittnar om att det inte har något sinne för den tanke, som jag fört fram, nämligen att man bör se saken ur ekonomiska synpunkter utöver länsgränserna.

Jag vill också säga till herr Sandberg, att inför den utveckling, som ägt rum på hälso- och sjukvårdens område, är det all anledning fråga sig, om man har utnyttjat alla de möjligheter som stå till buds för att vid lösningen av dessa problem vinna de besparingar, som äro önskvärda. Har man gjort upp i samförstånd, att nu skall en huvudman svara för byggandet av det sjukhuset och en annan huvudman för byggandet av det sjukhuset, så att en samverkan mellan de olika lokala organen åstadkommes? En dylik samordning skulle möjliggöra, att den vetenskapliga forskningens resultat mycket snabbt skulle kunna komma alla människor till godo när det gäller att få den specialbehandling som erfordras.

Jag hoppas, att kammarens ledamöter förstå mina synpunkter, så att inte någon här stiger upp, såsom herr Manner-skantz gjorde, och säger att detta i stort sett endast är löst prat och ingenting annat. Han, som annars brukar föra den ekonomiska hushållningens talan, hade inte ett ord till övers för nödvändigheten av att få till stånd en översyn av den nuvarande organisationen på sjukvårdens område.

Jag har icke med ett ord i min motion nämnt att jag skulle åsyfta att ersätta landstingen med något annat organ, som

Ang. den civila hälso- och sjukvårdens organisation.

skulle överta huvudmannskapet för sjukvården i landet, utan här gäller det endast att undersöka möjligheterna i vad mån en samverkan med eventuellt statligt inslag kan åstadkommas mellan de olika lokala huvudmännen.

Vidare skulle jag vilja säga till kammaren att jag bygger mina resonemang på en ganska lång erfarenhet — mitt landstingsmandat började år 1910, och jag skulle vilja fråga, om det är någon av kammarens ledamöter som kom med tidigare. Det är kanske ingen i denna kammare — herr talmannen helt naturligt undantagen; förlåt, herr talman, men i våra diskussioner vilja vi aldrig blanda in herr talmannen!

Om vi följt med utvecklingen på hälso- och sjukvårdens område, sådan den relaterats i de yttranden, som avgivits av de olika myndigheterna, måste vi fråga oss, om den nuvarande organisationen är den allra lämpligaste ur ekonomisk synpunkt. Varför skulle inte en översyn kunna äga rum även på detta område? Jag vill säga till herr Lundgren, som talade om att de lokala huvudmännen skött sjukvården så bra utan statsbidrag, att alla tecken tyda på att landstingen så småningom komma att få statsbidrag för detta ändamål och att vi böra komma ihåg, att statsbidrag för närvarande utgår till inrättande och drift av barnavdelningar och barnbördsavdelningar vid sjukhusen. Likaså utgår statsbidrag till tuberkulossjukvården, epidemisjukhusen, vården av kroniskt sjuka och lättskötta sinnesslöa. Man behöver således inte ställa sig så främmande inför tanken på statens medverkan i den sjukvårdande verksamheten.

Jag tycker att herr Lundgren också gav uttryck åt en viss förnämmitet, när han sade att landstingen skötte sjukvården mycket bättre än staten. Staten har ju på grund av tvingande omständigheter fått lov att ta hand om sinnessjukvården, och att inte en sanering genomförts på detta område har väl fullt giltiga skäl. Vi böra komma ihåg, att inställningen till dessa ting förut varit en annan och att vetenskapen inte heller berett samma möjligheter som

i dag att hjälpa en sinnessjuk människa. Det har egentligen varit en uppgift för samhället att bereda en sinnessjuk människa en bostad, isolerad från allt familjeliv. Detta är ju någonting helt annat än en vanlig sjukvårdande verksamhet. Jag vill emellertid till dagens protokoll notera att de personer, som företräda den decentraliserade verksamheten på sjukvårdens område, jämt och ständigt vilja framhålla staten såsom ett organ, som inte kan sköta sin uppgift. Jag tycker inte det finns någon anledning att påstå detta, ty på sinnessjukvårdens område råda säregna förhållanden, mina herrar, i det att man här behöver en helt annan utrustning och vad därtill hörer än inom den vanliga sjukvården, vartill kommer att man tidigare icke alls haft samma möjligheter som nu att bota en sinnessjuk. Jag har velat säga detta, och det gläder mig mycket, att riksdagen så sent som i går beslutade att bevilja 10 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor till utbyggnad av sinnessjukvården.

Jag förstår att jag är en ropandes röst i öknen, och jag har inte heller räknat med något annat för närvarande. Men, såsom jag sade i mitt första anförande, blir det så småningom nödvändigt att företa en översyn av sjukvården i landet för att vinna större effektivitet. Vi ha all anledning att närmare överväga, huruvida det är lämpligt att ha sjukvården så till ytterlighet decentraliserad som för närvarande är fallet.

Herr LUNDGREN (kort genmäle): Herr talman! Mitt första yttrande bör icke tolkas så, att den slutna sinnessjukvårdens nuvarande efterblivenhet uteslutande beror på att det är staten som handhar denna del av sjukvården, men i varje fall torde den omständigheten ha bidragit till att sjukvården på detta område icke står så högt som på andra områden i vårt land.

Herr ANDERBERG: Herr talman! Endast ett par ord!

Ang. den civila hälso- och sjukvårdens organisation.

Herr Forslund sade i sitt senaste anförande att en av orsakerna till att han tagit upp denna sak var, att han ansåg det nödvändigt att det vidtoges åtgärder här, eftersom det inte kan etableras något samarbete mellan landstingen över länsgränserna. Jag skulle då vilja påpeka för herr Forslund, att i det landsting jag tillhör ha vi ett mycket gott samarbete med grannlandstinget i Kristianstads län, och vi ha träffat överenskommelse om byggande av ett gemensamt sjukhus i Ängelholm. Vi ha sålunda därvidlag sökt gemensamt lösa sjukvårdsfrågan i den riktning som herr Forslund väl åsyftar, när han talar om att gå över länsgränserna. Vi ha sökt komma till rätta med problemet på det sätt som lagstiftningen medger.

Sedan vill jag påpeka, såsom också utskottet framhållit, att kroppssjukvårdens handhavande av kommunala huvudmän har en historisk grund, och denna uppgift har inte missköts på något håll — att så skett, har inte herr Forslund kunnat påvisa. Då kan jag inte förstå, varför man skall behöva väcka så stora och vittsyftande motioner om denna sak och göra dessa omotiverade attacker. Vi å vår sida kunde mycket väl påtala de statliga myndigheternas sätt att handha sin uppgift. Herr Forslund kan resa ut i landet och jämföra, hur det ser ut på ett av våra vårdhem för lättskötta sinnessjuka och på ett statligt sinnessjukhus, så blir herr Forslund säkert på det klara med vilken skillnad det är mellan dessa anstalter beträffande både standarden och skötseln.

Herr SANDBERG: Jag känner intet behov av att fortsätta debatten med herr Forslund. Jag vill bara betyga min vördnad för det intresse, som jag förstår att herr Forslund har för alla dessa spörsmål. För att ytterligare understryka riktigheten av detta vill jag säga, att när han nu uppträdde som moralpredikant i sista ögonblicket, var hela hans attityd sådan som jag tänker mig den romerske senatorns.

Herr von HELAND: Herr talman! Kamraren må ursäkta mig för att jag ställer mig frågande beträffande vad herr Forslund egentligen vill. Jag har inte blivit på det klara därmed efter hans två anföranden här. Nu har han tydligen i sitt senaste anförande kommit dithän, att han vill ha samarbete över länsgränserna. Det finns ingen landstingsman här, som inte vet att ett sådant samarbete kan äga rum och äger rum.

Herr Forslund vill ha centralisation. Vad är det herr Forslund vill centralisera? Är det sjukvårdsverksamheten? Vill han ha färre sjukvårdsenheter? I så fall finns det möjligheter redan inom varje län till ytterligare centralisation, och det överväges mycket ingående, skulle jag tänka mig, i varje landsting, huruvida man bör centralisera verksamheten eller inte. Men det är kanske inte den centraliseringen herr Forslund åsyftar. Han åsyftar kanske en central myndighet.

Jag har, herr talman, när jag har mött landstingsmännen som riksdagsmän, ofta förvånat mig över att de hemma i sina län som landstingsmän uppträda mycket mera sansat och mera under hänsynstagande till ekonomien än de göra som riksdagsmän. Jag tror att det vore olyckligt att centralisera på det sätt, som herr Forslund kanske avser. Jag har för min del funnit att landstingsmännen ha ett sådant personligt intresse som landstingsmän att åstadkomma det bästa möjliga på det område det gäller inom sina respektive län, att det vore en olycka att i stället låta samma personer syssla med dessa saker som riksdagsmän. Herr Forslund talade här om ekonomisk översyn, men jag är övertygad om att landstingsmännen, när de äro hemma i sina län, just försöka få den ekonomiska översyn som är möjlig och äro så sparsamma som möjligt, men att de inte äro fullt lika intresserade, när de komma hit upp som riksdagsmän, att ta hänsyn till ekonomien.

Herr FORSLUND: Den siste talarens resonemang innebär väl en förklaring till

Ang. den civila hälso- och sjukvårdens organisation.

att han själv och hans kamrater inte vörden, och jag hoppas verkligen att kunna tänka lika förståndigt, när de äro detta arbete skall få fortgå i lugn och här i riksdagen som när de äro hemma. ro utan störande utredningar.

Herr von HELAND: Jag förstår inte vilka slutsatser herr Forslund drar helt plötsligt. Här ha uttalat sig representanter, som jag förstår intaga en framstående ställning i sina respektive landsting — de äro kanske ordförande i förvaltningsutskottet eller något dylikt. Jag själv har en mycket blygsam funktion som landstingsman: jag har varit revisor i många år, och som sådan har jag beundrat de landstingsmän som sitta i förvaltningsutskottet, när jag konstaterat, hur de ha skött sin syssla. Men, herr Forslund, se efter i riksdagsprotokollen, hur det röstas, när det är fråga om den allra minsta besparingsåtgärd! Vi ha haft flera exempel, vi ha haft ett par senast i dag på att man inte har samma intresse för att göra en besparing, när man sitter som riksdagsman.

Jag själv tar inte åt mig på något sätt, herr Forslund, ty jag brukar som regel gå på sparsamhetslinjen, men jag har som revisor i landstinget beundrat det intresse, som förvaltningsutskottets ledamöter lagt i dagen, och den ansvarskänsla, varmed man där prövar de ekonomiska frågorna, och på vilket glänsande sätt — jag har konstaterat det i andra län också — man har byggt upp sjuk-

Herr FORSLUND: Min inställning i detta avseende är att jag också håller styvt på sparsamheten, och därför har jag inte anledning att ändra den slutsats jag drog av herr von Helands förra anförande, nämligen att förståndet och intresset tyckas bli mindre, när man kommer hit till riksdagen.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 224, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att fullgöra repetitions- och beredskapsövningar m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 9.49 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.